

NUMISMATICKÝ ČASOPIS

VYDÁVÁ ČESKÁ SPOLEČNOST NUMISMATICKÁ V PRAZE
S PODPOROU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY
A ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ V PRAZE

REDIGUJÍ:

Doc. Dr. GUSTAV SKALSKÝ a Dr. EMANUELA NOHEJLOVÁ

ROČNÍK XVI. a XVII. (1940 a 1941)

SE 3 TABULKAMI

V PRAZE

NÁKLADEM ČESKÉ SPOLEČNOSTI NUMISMATICKÉ V PRAZE

1941

OBSAH:

ČLÁNKY:	Strana
<i>František Křížek</i> , Nové římské mince z Moravy	5—12
<i>František Křížek</i> , Římské mince z Mušova (Muschau)	13—16
<i>František Křížek</i> , Několik římských mincí z Trenčínska	17—19
<i>Gustav Skalský</i> , Studie o českých a moravských brakteátech IV. Nález u Dubnice pod Ralskem (Hennersdorf am Rollberge)	20—39
<i>František Paponěk</i> , Razidla grošů v opavském gymnasiálním museu	40—46
<i>Rudolf Pilát</i> , Návrh na rožmberský dukát v třeboňském archivu	47—49
<i>Emanuela Nobejlová</i> , Ražby mincovny v Českých Budějovicích okolo r. 1600 (České tolary s »psi« hlavou a Bartoloměj Albrecht)	50—78
NÁLEZY:	
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález rakouských feniků v Kuchařovicích u Znojma (Znaim)	79
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález grošů v Lidmani	80
<i>V. Lukáš</i> , Nález pražských grošů Václava IV. u Dvora Slavoňova, obec Vesec, pol. okres Milevsko	80
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález současných padělků t. zv. husitských haléřů v Č. Brodě	80—82
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález v Desné u Litomyšle	82—84
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález míšeňských grošů v Rokycanech	84—85
<i>V. Lukáš</i> , Nález pražských grošů Vladislava II. v Posekanci, obec Paseky u Skutče	85—87
<i>Em. Nobejlová</i> , Zlomek nálezu v Týmově Vsi u Lukavce (s. o. Pacov)	87—88
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález v Nymburce	88—89
<i>K. Klapka</i> , Nález v Ledči nad Sázavou	89—90
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález v Kojčicích, okr. Pelhřimov	90—93
<i>Em. Nobejlová</i> , Nález na Svatoboru u Sušice	93—95
<i>Stan. David</i> , Nález v Dolní Bobrové u Nového Města na Moravě	95—96
<i>Drobné nálezy</i>	96—97
LITERATURA	
	98—100
ZPRÁVY OSOBNÍ	
	101—107
VĚSTNÍK ČESKÉ SPOLEČNOSTI NUMISMATICKÉ	
	108—113
INHALT	
	114—118

FRANTIŠEK KŘÍŽEK:

NOVÉ ŘÍMSKÉ MINCE Z MORAVY.

Po dokončení »Příspěvků k soupisu antických mincí nalezených na Moravě«¹⁾ podařilo se mi zjistit další římské mince z Moravy, které nebyly dosud publikovány, a provést revisi několika mincí, známých již z dřívějších publikací. K nálezům moravským připojuji i několik mincí, nalezených na území, připojeném správně od r. 1938 k Východní marce.

Uloženy jsou mince, pokud není jinak poznamenáno, ve sbírkách Zemského musea moravského v Brně.²⁾

Nero (54—68 po Kr.).

1. Aureus; 18 mm; 6,55 g; Δ .^{2a)}

Avers: NERO CAESAR V žebéřkování věččené poprsí doprava.

Revers: AVGVSTVS GERMANICVS. V okruhu stojí Nero, oděný v dlouhý šat, na hlavě paprsky, pravice ohnuta, v levici drží sošku Victorie.

Cohen³⁾ I, 281, 44. — Mattingly-Sydenham⁴⁾ I, 148, 42.

Naleziště: Majetín (r. 1905), okr. Olomouc.

Literatura: Skutil⁵⁾ 122.

2. Čtyřdrachma; 24—23 mm; 12,99 g; \uparrow . Billon.

Avers: ΝΕΡΩΚΑΑΚΑΙΣΕΒΑΣΤ[ΟΣ] Poprsí s korunou a stuhami doprava, draperie.
Revers: A[VΤΟΚΡ]Α, IA — Orel stojí doleva, křídla podle těla, za ním palmová ratolest.

Ražba alexandrijská.

R. St. Poole, Catal. of the coins of Alexandria and the Nomes. Brit. Mus. Londýn 1892, 20, 165 var.

Naleziště: Bosonohy, okr. Velké Brno. Do musea daroval K. Kuba 18. 9. 1909.

3. Čtyřdrachma; 24—23 mm; 13,05 g; \curvearrowright . Billon.

Avers: [NEP]ΩΚΑΑΥΚ ΑΙΣΣΕΒ[ΑΣΤΟΣ]. V okruhu poprsí doprava s korunou a stuhami.

¹⁾ NČČ IX., 1933, str. 32—44.

²⁾ Děkuji i na tomto místě za laskavou ochotu správy musea, s níž jsem se setkal při studiu mincí. Stejně díky patří i všem majitelům mincí, kteří mi dovolili své mince studovati.

^{2a)} Šipka značí poměr reversu k aversu při normálním postavení aversu.

³⁾ H. Cohen. Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles impériales I.—VIII., Lipsko 1930 (fotomechanická reprodukce).

⁴⁾ H. Mattingly a E. Sydenham, The roman imperial coinage. I. Londýn. 1923. II. Londýn 1926. III. Londýn 1930.

⁵⁾ J. Skutil, Soupis antických mincí nalezných na Moravě. NČČ III., 1927, str. 113—171.

Revers: AVTO]KPA, 118 | —. Poprsí doprava, orientální koruna vybílá vpředu v dvojitý roh.

Ražba alexandrijská.

R. St. Poole, 20, 168 var.

Naleziště: Bosonohy, okr. Velké Brno. Do musea daroval K. Kuba 18. 9. 1909.

Vespasianus (69—79 po Kr.).

4. Denár; 17—15 mm; 3,04 g; ↓.

Avers: velmi porušen [IMPCAESAR VESPASIANVSAVG]. Věččené poprsí doprava.

Revers: IVDEA. Doprava sedící Iudaea naříká u tropaea.

Cohen I., 384, 226. — Mattingly-Sydenham II., 46, 266.

Ražba r. 69—70 po Kr.

Naleziště: Střelice, okr. Brno-venkov. (»Dar p. učitele.«)

5. Denár; 18—16,4 mm; 2,463 g; ↙. Mince je pokryta jemnou vrstvou temně zelené patiny. Razidlo reversu se při ražbě posunulo, takže levá polovice má dvojitý obrys.

Avers: IMPCAESAR VESPASIANVSAVG Věččená hlava doprava.

Revers: COSITER TRPOT Fortuna sedí doleva, v pravici ratolest, v levici žezlo.

Ražba r. 69—71 po Kr.

Voetter⁶⁾ 74, 752. — Mattingly-Sydenham II., 16, 10.

Naleziště: Moravský Písek, okr. Uher. Hradiště (v lese Kladíkově).

Sbírka: Ctibor Šťastný, odbor. učitel, Bzenec.

6. Denár; 18,5—17 mm; 2,91 g; ↙.

Avers: [IMPCAES]VESP AVGPM COS[IIII] V perlovci věččená hlava doprava.

Revers: Nahoře AVGV, dole TRIPOT Simpulum, aspergillum, gultus, lituus. Perlovec.

Ražba r. 72—73 po Kr.

Cohen I., 371, 45. — Mattingly-Sydenham II., 19, 42

Naleziště: Lednice (Eisgrub, Východní marka) 1904; srov. Časopis Morav. musea zemského V., 1905, 298).

Traianus (98—117 po Kr.).

7. Ve Fugenově katalogu sbírky Zemského musea v Brně z r. 1824 pod čís. 67 je podán popis mince, na jejímž aversu byla hlava s nápisem *Imp Caes... Traianus optimus Aug Germ...*, na reversu postava Síly a nápis *Pm Trp Cos VI Pp Spqr*. Patrně je to denár: *Avers:* IMPCAES[NER]TRAIANO OPTIMO AVGGER[DAC] Věččené poprsí doprava, draperie.

Revers: PMTRPCOSVIPPSPQR. Felicitas stojí doleva, v pravici caduceus, v levici roh hojnosti.

Ražba r. 114—117 po Kr.

Cohen II., 47, 278 n. — Mattingly-Sydenham II., 268, 343. — Strack⁷⁾ I. č. 228.

Naleziště: Měnin, okr. Židlochovice. Do musea došlo v r. 1824 pod čís. 46.

⁶⁾ O. Voetter, Collection Ernst Prinz zu Windisch-Grätz VI., Vídeň 1899.

⁷⁾ P. L. Strack, Untersuchungen zur römischen Reichsprägung des zweiten Jahrhunderts. I. Die Reichsprägung zur Zeit des Trajan, Stuttgart 1931. — II. Die Reichsprägung zur Zeit des Hadrian, Stuttgart 1933. — III. Die Reichsprägung zur Zeit des Antoninus Pius, Stuttgart 1937.

Hadrianus (117—138 po Kr.).

8. Denár; 19—18,5 mm; 2,64 g; ↙. Zachována je mince špatně. Pokryta byla původně hrubou patinou.

Avers: IMPC[AESA]RTRAIANHA DRIANV[SAVG] Věččené poprsí doprava; stopy perlovce.

Revers: PMTRP COS III, SALAV[G] Salus sedí doleva, v pravici misku, z níž živí hada na oltáři, který stojí u jejích nohou, levicí se opírá o křeslo.

Ražba r. 119—122 po Kr.

Cohen II., 216, 1324. — Mattingly-Sydenham II., 356, 137a. — Strack II., č. 80.

Naleziště: Kyjovsko.

Sbírka: F. Křížek, Brno; inv. č. 3.

9. Denár; 18—17 mm; 2,71 g; ↓. Otřelý.

Avers: HADRIANVS AV[GVS]TVS Věččená hlava doprava.

Revers: COS III Genius stojí doleva, v pravici misku, z níž obětuje nad oltářem, v levici roh hojnosti.

Ražba r. 123—128/29 po Kr.

Cohen II., 135, 335. — Mattingly-Sydenham II., 360, 173. — Strack II., č. 168.

Naleziště: Hrad Cimburk u Trnávky.

Antonius Pius (138—161 po Kr.).

10. As; 26 mm; 10,77 g; ↘. Špatně zachováno. Razidlo bylo posunuto při ražbě.

Avers: [ANTON]INVS AVGPVSP[P] V zubořezu věččené poprsí doprava.

Revers: TR[POTCOS III], SC V okruhu Simpulum, aspergillum, gultus, lituus.

Ražba r. 140—144 po Kr.

Cohen II., 359, 922. — Mattingly-Sydenham III., 117, 704a. — Strack III., č. 894.

Naleziště: Pohořelice (Pohlitz, »Na Šimicku«, Vých. marka).

Literatura: Červinka⁸⁾ 289. — Skutil 159.

Faustina sen.

11. Denár; 17,5—17 mm; 2,65 g; ↓.

Avers: DIVA FAVSTINA V perlovci poprsí doprava, ve vlasech perly, draperie.

Revers: AVGV STA Císařovna jako Vestálka stojí doleva, v levici žezlo, v pravici palladium.

Cohen II., 421, 109. — Mattingly-Sydenham III., 71, 369. — Strack III., Anhang IV., 141.

Naleziště: Brno, Červený kopec.

Literatura: Skutil 133.

M. Aurelius (161—180 po Kr.).

12. Dupondius; 24,5—22 mm; 10,2 g; ↘.

Avers: [MANTONINVSA]ARM PARTHMAX Korunovaná hlava doprava.

Revers: TR[POTXXIMP]IIII COS III. S|C Okřídlená Viktoria stojí doprava a drží na sloupě štít s nápisem VIC/PAR Perlovec.

Ražba r. 166 po Kr.

⁸⁾ I. L. Červinka, Morava za pravěku. Vlastivěda moravská I., sv. 2., Brno 1902.

Cohen III., 79, 809. — Mattingly-Sydenham III., 287, 933.
Naleziště: Lednice (Eisgrub, Vých. Marka) r. 1904.
Literatura: Časopis Moravského musea zemského V., 1905, 298.

Geta (209—212 po Kr.).

13. Sestercius; 33—31,5 mm; 26,262 g; ↑. Na aversu jest mince zachována dobře, hůře na reversu, kde nad úsekem jsou rýhy po ostrém kovovém nástroji; v dolní polovině vlevo je mince puklá.
Avers: PSEPTIMIVSGETA PIVSAVG[BRIT] V perlovci věnčená hlava doprava.
Revers: TRPIII COSIII . SC Abundantia sedí doleva, v pozdvížené pravici žezlo, v levici roh hojnosti, u nohou malé postavičky.
Ražba r. 211 po Kr.
Cohen IV., 274, 199.
Naleziště: Šardice, okr. Kyjov.
Sbírka: Museum v Kyjově.

Elagabalus (218—222 po Kr.).

14. Denár; 17,5—17 mm; 2,55 g; ↘. Otřelá, nahoře starý otvor přes V ve slově Antoninus.
Avers: [ANTO]NIN[V]SPIVSFELAVG V okruhu věnčené poprsí doprava, draperie.
Revers: [CO]NSVL IIP[P] V žebérování stojící ženská postava, hlava doleva, v pravici váhy, v levici roh hojnosti.
Ražba r. 219 po Kr.
Cohen IV., 326, 22.
Naleziště: Žarošice, okr. Kyjov.
Literatura: Skutil 133.

Julia Paula.

15. Denár; 19—18 mm; 2,56 g; ↘.
Avers: IVLIA PAVLA AVG V žebérování poprsí doprava, draperie.
Revers: CONCORDI A AVGG, Concordia sedí doleva, v pravici misku, v levici dvojité roh hojnosti. Žebérování.
Cohen IV., 378, 16.
Naleziště: Hrušky, okr. Vyškov [kulturní jáma z 2. až počátku 3. století po Kr. (ze sbírky Procházkovy čís. 546)].
Literatura: Skutil 140.

Maximinus I. (235—238 po Kr.).

16. Sestercius; 29—28 mm; 16,69 g; ↘. Porušený.
Avers: [I]MPMAXIMINVS[PIV]SAVG V okruhu věnčené poprsí doprava, draperie.
Revers: [VICT]ORI[AAVG] S|C Okřídlená Viktorie doleva.
Cohen IV., 514, 100.
Naleziště: Slavkov (okolí), okr. Vyškov.

Gordianus III (238—244 po Kr.).

17. Antoninián; 22,5—20 mm; 4,5 g; ↓. Stopy měděnky.
Avers: IMPGORDIANVS[PIVSFEL]AVG V zubořezu korunované poprsí doprava, draperie.

Revers: [P]MTR PV COSIIPP Polonahý Apollo sedí doleva, v pravici snítku vavřínu, levice opřena o lyru. Zubořez.
Ražba r. 242 po Kr.
Cohen V., 47, 261.
Naleziště: Otaslavice, okr. Prostějov (dar. K. Lichtenecker).

18. Antoninián; 23 mm; 4,34 g; ↓.
Avers: IMPGORDIANVSPIVSFELAVG V zubořezu korunované poprsí doprava, draperie.
Revers: SECVRITPVBL Securitas opřena o sloup vpravo. Zubořez.
Cohen V., 57 n. zná jen SECVRIT PERP. a SECVRITAS PVBLICA
Naleziště: Milonice, okr. Vyškov.
Literatura: Skutil 142.

Philippus pater (244—249 po Kr.).

19. Antoninián; 20—22 mm; 3,66 g; ↘.
Avers: IMPIVL PHILIPPVSAVG V okruhu korunované poprsí doprava, draperie.
Revers: PMTR·PI IICOSPP Pax či Felicitas stojí doleva, v zvednuté pravici caduceus, v levici roh hojnosti. Okruh.
Ražba r. 246 po Kr.
Cohen V., 107, 124.
Naleziště: Kloboučky, okr. Vyškov (ze sbírky Procházkovy r. 1904).
Literatura: Časopis Mor. mus. zem. V., 1905, 298. — Skutil 143.
20. Antoninián; 21—20 mm; 2,94 g; ↘. Otřelý.
Avers: IMPMIVL PHILIPPVSAVG V okruhu korunované poprsí doprava, draperie.
Revers: ANNONAAVGG Annona stojí doleva, v pravici klasy, v levici roh hojnosti. Perlovec.
Cohen V., 98, 32.
Naleziště: Rychmanov, okr. Židlochovice (pole v okolí).

Traianus Decius (249—251 po Kr.).

21. Antoninián; 23—21,5 mm; 2,585 g; ↘.
Avers: IMPCMQTRAIANVSDECIVSAVG V okruhu korunovaná hlava doprava.
Revers: ABVNDANTIAAVG Abundantia stojí doprava, pravice pokrčena, levici drží šat. Perlovec.
Cohen V., 186, 2.
Naleziště: Brno (vedle učitelského ústavu na Starém Brně).
Literatura: J. Knies, Mor. Orlice 1890, č. 50; Český lid 2, 1893, 686. — I. L. Červinka, Morava 285. O římských cestách obchodních na Moravě, Časopis Matice moravské 19, 1895, str. 207. — A. Rzehak, Die römische Eisenzeit in Mähren, Zeitschrift des deutschen Vereines f. d. Gesch. Mährens und Schlesiens 22, 1918, str. 269. — Skutil 127 a 114, pozn. 12. Všude je uváděna jako mince Trajanova (98—117 po Kr.), což bylo zaviněno jistě prvním vydavatelem a u ostatních neznalostí mince.
22. Antoninián Æ; 19,5—18,4 mm; 2,18 g. Velice špatně zachovaná.
Avers: ...]CIVSAVG. Korunované poprsí doprava, draperie.
Revers: [VBER]ITASAVG. Uberitas stojí doleva, v pravici bursu, v levici roh hojnosti. Okruh.
Cohen V., 196, 104 n., pouze jako N a Æ.
Naleziště: Bzenec, okr. Uher. Hradiště (údolí k Syrovínu u cesty do Těmic).
Sbírka: Ctibor Šťastný, odb. učitel, Bzenec.

Gallienus (253—268 po Kr.).

23. Čtyřdrachma; 24—23 mm; 11'03 g; ⚭.
Avers: AVTKΠAKΓAΛΛIHNOC B. V žebérkování věnčené poprsí doprava, draperie.
Revers: ΔEKA / ΕΤΗΠΙ / CKV / ΠΙΟ. ΛΙ. Věnc se stuhami. Žebérkování.
 Poole, Cat. Brit. mus. 2240.
 Ražba alexandrijská.
 Naleziště: Morkůvky, okr. Židlochovice.

Probus (276—282 po Kr.).

24. Antoninián Æ; 21—20'5 mm; 3'56 g; ♀.
Avers: PROBV SPFA[VG] V sekaném okruhu korunované poprsí doleva, brnění, draperie, kopí.
Avers: SOL II NVI CTO . R . Γ Sol se čtyřspřežím doleva, na hlavě paprsky. Okruh.
 Cohen VI., 317, 642.
 Naleziště: Postoupy, okr. Kroměříž.
25. Antoninián Æ; 22'5—20 mm; 2'46 g; ↑.
Avers: IMPCMAVRPROBVS AVG V žebérkování korunované (stuh) poprsí, brnění, draperie.
Revers: [VIR]TV SAVG ...]S Probus na koni doleva, pravice zvednuta. Okruh.
 Cohen VI., 337, 847, kde však rev. výjev je *doprava*.
 Naleziště: Morava.

Galerius Maximianus (293—311 po Kr.).

26. As; 27 mm; 9'06 g; ♂.
Avers: MAXIMIANVSNOCBAES V okruhu věnčená hlava doprava.
Revers: GENIOPOP VLIRO[M]ANI. SIS . —|A Stojící nahý Genius hledí doleva, ve vlasech modius, přes levé ramě plášť, v pokrčené pravici misku, v levici roh hojnosti. Zubořez.
 Ražba siscijská.
 Cohen VII., 108, 56.
 Naleziště: Brno (Červený kopec).
 Literatura: Skutil 148.

Constantinus Magnus (306/07—337 po Kr.).

27. Centenionalis?; 20 mm; 2'79 g; ♂.
Avers: CONSTAN TINVSAVG V zubořezu věnčené poprsí doprava, brnění.
Revers: * DNCONSTANTINIMAXAVG Ve věnci VOT/XX . C * HP Zubořez.
 Cohen VII., 243, 124.
 Naleziště: Čučice, okr. Třebíč (farská zahrada).
28. Centenionalis?; 16 mm; 1'44 g; ⚭. Nahoře část ulomena.
Avers: [IMP]CONSTAN [TI]NVS PFAVG V okruhu hlava s diadémem doprava.
Revers: Ve věnci VOT / XX / MVLT / XXX * * HS(?)
 Cohen VII., 316, 741 var. (u Cohena *avers* s přílbou).
 Naleziště: Chrlice, okr. Brno-venkov.

Urbs Roma.

29. Centenionalis?; 19—18 mm; 1'94 g; ♀. Starý otvor mezi hvězdami reversu.
Avers: VRBS ROMA V žebérkování hlava Romy doleva, přílba.

Revers: CONS[IA] Kapitolská vlčice, nad ní dvě osmicípé hvězdy. Žebérkování.
 Cohen VII., 330, 17.
 Naleziště: Měnin, okr. Židlochovice.

Crispus.

30. Podle Fugenova katalogu sbírek zemského musea čís. 268 přišla r. 1820 pod čís. 238 do musea Crispova mince na aversu s nápisem *Iul. Crispus Nob. Caes.* a poprsím, na reversu nápis *Vict. Laetae* s dvěma Genii se štítem na oltáři, která prý byla nalezena u Rožné.
 Centenionalis?; 19'2 mm; 3'8 g; ♂.
Avers: IVLCRIS PVSNOB[CAESAR] Věnčené poprsí doprava, brnění.
Revers: VICTLAETAE [PRINC PERP]. ΔSIS Dvě Viktorie stavějí na oltáři štít, kam levá píše V[OT] — PR. Na oltáři S.
 Ražba 4. mincovny siscijské.
 Cohen VII., 355, 149.
 Naleziště: Rožná, okr. Nové Město na Moravě.

Valentinianus I. (364—375 po Kr.).

31. Centenionalis?; 18'5—17'5 mm; 2'22 g; ↓.
Avers: [DN]VALENTINI ANVS[PFAVG] Poprsí doprava, diadém, draperie.
Revers: [S]EC[VIRITAS] REIPUBLICAE BSISC Okřídlená Viktorie jde doleva, v zvednuté pravici věnc, v levici palmu.
 Ražba 2. mincovny siscijské.
 Cohen VIII., 92, 37 var. (u Coh. je poprsí *doleva*).
 Naleziště: Chrlice, okr. Brno-venkov.
32. Centenionalis?; 18'5—17 mm; 2'2 g; ♂.
Avers: DNVALENTINI ANVSPFAVG Poprsí doprava, diadém, draperie.
Revers: SECVRITAS REIPUBLICAE —|D ASISC. Okřídlená Viktorie jde doleva, v zvednuté pravici věnc, v levici palmu.
 Cohen VIII., 92, 37 var. (jako čís. 31).
 Naleziště: Fryšták, okr. Holešov.
 Literatura: Skutil 157 ji uvádí omylem jako »aureus« Valentiniana II.
33. Mince popsána mnou v NČČ. IX., 1933, 34 jako ražba Klaudia I. je ve skutečnosti ražba Klaudia II. Gothica.

Všechny 32 mince, které byly svrchu popsány, pocházejí vesměs z nálezů ojedinělých, po nejedné stránce však dobře doplňují dosavadní obraz nalezišť. Z nalezišť již dříve známých jsou zastoupeny tyto osady: Brno, Červený kopec (Faustina st. a Galerius Maximianus) a Staré Brno (Traianus Decius), Bzenec (Traianus Decius), Čučice (Constantinus I.), Fryšták (Valentinianus I.), Hrušky (Iulia Paula), Kloboučky (Philippus pater), Kynovsko (Hadrianus), Maječín (Nero), Měnin (Traianus a Urbs Roma), Milonice (Gordianus III.), Morkůvky (Gallienus), Otaslavice (Gordianus III.), Pohorelice (Antoninus Pius), Slavkov (Maximinus I.) a Žárošice (Elagabalus). Jako nová naleziště římských mincí na Moravě k nim přistupují: Bosonohy (dvakrát Nero), Chrlice (Constantinus I. a Valentinianus I.), Lednice (Vespasianus, M. Aurelius), Moravský Písek (Vespasianus), Postoupy (Probus), Rožná (Crispus), Rychmanov (Philippus pater), Střelice (Vespasianus), Šardice (Geta) a

hrad C i m b u r k u Trnávky (Hadrianus). Neznáme moravské naleziště je jedno (Probus).

Pokud se týká rozložení nalezišť, je třeba upozorniti na to, že nejvíce je tu zastoupeno Brněnsko a Pomoraví s ojedinělými vysunutými nalezišti při starých spojovacích cestách, tedy kraje, které mohou vykazat v době pravěké i raně dějinné souvislé husté osídlení. Z tohoto rámce se vymykají toliko dvě lokality, a to hrad Cimburk, podle musejních záznamů na Moravsko-třebovsku, a Rožná. Při nálezu cimburkém, poněvadž jde o nález na středověkém hradišti, není vyloučeno, že se mince Hadrianova mohla dostat na místo svého nálezu až v době středověké nebo novověké, a že je spíše dokladem zájmu sběratelského někdejších obyvatelů hradu než styků moravského území s římským imperiem. Rozhodnout mezi oběma možnostmi není dnes možno, poněvadž neznáme nálezové zprávy. Místně by nález mohl býti možný, neboť známe již několik nalezišť předvěkových v údolí Romže, Jevíčky a Třebůvky. Jinak však je tomu s Rožnou, která stojí naprosto osamoceně. Ostatně i zápis musejního katalogu je velmi opatrný («Soll bei Rožná gefunden worden sein»), takže připustíme-li i Rožnou jako skutečné naleziště, jeví se podle našich dnešních znalostí velmi pochybné, dostala-li se tam mince již za doby římské.

Do tohoto soupisu jsem pojal i několik mincí, které byly již v literatuře uvedeny, ale jejich popis byl buď špatný nebo o nichž byla učiněna toliko zmínka bez bližšího popisu. Jsou to mince Neronova z M a j e t í n a (č. 1), Antonina Pia z P o h o ř e l i c (č. 10), uváděná dosud jako »bronz rázu II. stol.«, Faustiny st. z B r n a, Červeného kopce (č. 11), M. Aurelia z L e d n i c e (č. 12), Elagabalova ze Ž a r o š i c (č. 14), uváděná dosud jako denár Antonina Pia, Julie Pauly z H r u š e k (č. 15), Gordiana III. z M i l o n i c (č. 18), popisovaná jako »podobná křižanovickému denáru« (= C o h e n V., 67, 404), Philippa patris z K l o u b o u č e k (č. 19), považovaná za »denár Julia Philippa Araba«, Traiana Decia ze S t a r é h o B r n a (č. 21), připisovaná dosud Traianovi (98—117 po Kr.), Galeria Maximiana z B r n a, Červeného kopce (čís. 26), Constantina I. z Č u č i c (čís. 27) a Valentiniana I. z F r y š t á k u (č. 32), připomínaná dosud jako »aureus Valentiniana II.«.

Od typů uvedených u C o h e n a se liší antoninián Gordianův (čís. 18) z M i l o n i c, neboť C o h e n zná pouze typ SECVRITAS PVBLICA, dále měděný antoninián Traiana Decia (č. 22), jehož typ zná C o h e n toliko z ražeb ve zlatě a stříbře. Měděný antoninián Probův (č. 25) se liší od C o h e n o v a tím, že výjev reversu je d o p r a v a místo doleva a centenionalis Constantina I. (č. 28) tím, že na aversu je hlava s d i a d é m e m místo s p ř í l b o u; konečně centenionály Valentinana I. (č. 31 a 32) mají na aversu poprsí obrácená d o p r a v a, kdežto C o h e n je zná toliko doleva. K tomuto typu srov. též minci ze Zlobic, okr. Kroměříž.⁹⁾

⁹⁾ F. Křížek, Příspěvky NČC IX., 1933, str. 41, Valentinianus, č. 2.

FRANTIŠEK KŘÍŽEK:

ŘÍMSKÉ MINCE Z MUŠOVA (MUSCHAU).

Mince, jejichž popis zde podávám,¹⁾ nejsou v literatuře zcela neznámé, neboť již A. R z e h a k²⁾ znal denáry Hadrianův, Faustiny starší, M. Aurelia a »dvě různé mince Konstantina I.«; jejich popis však podán nebyl.

Uloženy jsou všechny mince ve sbírkách Zemského musea moravského v Brně.

Vespasianus (69—79 po Kr.).

1. Mince byla nalezena při výzkumu mušovské stanice pražským archeologickým ústavem a určena jako »mince 1. stol. po Kr.«³⁾ (srov. i minci čís. 3).

As; 26,5—25,5 mm; 6,8 g; ↓.^{3a)} Mince je silně otřelá a silně pokrytá měděnkou.

Avers: ... VESPA Věncená hlava doprava.

Revers: S | C Postava obrácená doleva, pravice zdvižena.

Zdá se, že je to mince typu C o h e n⁴⁾ I., 402, 449 n. s legendou aversu IMP CAESVESPAS VGPMT[R]PCOSIII až COSVIII, na reversu pak Spes doleva, držící květ a zvedající si šat.

Ražba r. 71—77 po Kr.

Hadrianus (117—138 po Kr.).

2. Denár; 19—16 mm; 2,98 g; ↙.

Avers: IMPCAESTRAIANHADRIANOAVGDÍVITRA V žebérování věncená poprsí doprava.

Revers: [PARTHDIVINERNEP]PMTRPCOS, IVSTITIA Iustitia sedí doleva, v natažené pravici misku, v levici žezlo. Žebérování.

Ražba r. 117 po Kr.

C o h e n II., 179, 874. — Mattingly-Sydenham⁵⁾ II. 340. 11. — Strack⁶⁾ II., č. 15.

¹⁾ Děkuji i na tomto místě správě musea za ochotu, s níž mi bylo umožněno studium popsaných mincí.

²⁾ A. R z e h a k, Die Römische Eisenzeit in Mähren. Zeitschr. d. d. Vereines f. d. Gesch. Mährens u. Schlesiens 22, 1918, str. 270.

³⁾ A. G n i r s, Ein Limes und Kastelle der Römer vor der norisch-pannonischen Donaugrenze. Ein vorläufiger Bericht. Das Kastell am Bugstall von Muschau. Sudeta 4, 1928, str. 146; — *týž*, Rímská stanice na Mušově. Zprávy Archeologického ústavu 2—3, 1929—30, str. 24.

^{3a)} Šipky značí poměr reversu k aversu.

⁴⁾ H. C o h e n, Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles impériales I.—VIII., Lipsko 1930 (fotomechanická reprodukce).

⁵⁾ H. Mattingly a E. A. Sydenham, The roman imperial coinage. I. Londýn 1923. II. Londýn 1926. III. Londýn 1930.

⁶⁾ P. L. Strack, Untersuchungen zur römischen Reichsprägung des zweiten Jahr-

3. Mince byla nalezena při výzkumu mušovské stanice pražským archeologickým ústavem a určena jako ražba 1. stol. po Kr., podobně jako mince čís. 1.
As; 25—23 mm; 7,25 g; ↓. Na aversu špatně zachováno a má silnou vrstvu měděnký.
Avers: HAD[RIANVS] AVGCOS[IIIPP] Věncené poprsí doprava.
Revers: SC ve vavřínovém věnci.
Ražba r. 130—138 po Kr.
Cohen II., 221, 1394. — Mattingly-Sydenham II., 444, 831. — Strack II., č. 705.

Faustina sen.

4. Denár; 17—16,6 mm; 3,17 g; ↙.
Avers: DIV A FAVSTINA V perlovci poprsí doprava, ve vlasech perly; draperie.
Revers: VES TA V perlovci doleva stojí Vesta, oděná v dlouhý šat, v pravici Palladion, v levici žezlo.
Cohen II., 436, 291. — Mattingly-Sydenham III., 75, 400. — Strack III., č. 463.

M. Aurelius (161—180 po Kr.).

5. Denár; 18—17 mm; 3,53 g; ↖.
Avers: MANTONINVS AV G V perlovci věncené poprsí doprava.
Revers: PROVDEORTRPXXVICOSIII Providentia stojí doleva, v pravici globus, v levici roh hojnosti. Perlovec.
Ražba r. 162 po Kr.
Cohen III., 53, 516. — Mattingly-Sydenham III., 217, 49.
6. V katalogu sbírky bývalé *Ackerbaugesellschaft*, uloženém v Zemském museu v Brně, je pod čís. 2131 popsáno *Æ M. Aurelia*, na jehož aversu byl nápis MANTONINGERMTRPXXXI kolem věnceného poprsí a na reversu stojící postava, v levici roh hojnosti, v pravici nezřetelný předmět; legenda byla nečitelná. Při určení této mince možno uvažovati o těchto typech: *Avers:* MANTONINVS AVGGERSARMTRPXXXI *Revers:* a) IMPVIII COSIII PAX AETERNA AV G SC. Cohen III., 36, 363. — Mattingly-Sydenham III., 308, 1202. — b) IMPVIII COSIII PP, SC. Cohen III., 38, 369. — Mat.-Syd. III., 309, 1215. — c) IMPVIII COSIII PP SC. Cohen III., 38, 374. — Mat.-Syd. III., 309, 1218.
Minci samu se mi ve sbírkách ztotožnit nepodařilo.

Constantinus I. (306/7—337 po Kr.).

7. Centenionalis; 20,5—20 mm; 2,76 g; ↗. Krásná patina.
Avers: CONSTANTINVS PFAVG V zubořezu poprsí doprava; diadém, brnění.
Revers: SO[L]I INVIC TO COMI[T]I $\frac{TI F}{AQ}$ Nahý Sol stojí doleva, přes levé rámě plášt, pravice pokrčena, v levici koule. Zubořez.
Cohen VII., 290, 525.
Ražba aquilejská.

Hundert. I. Die Reichsprägung zur Zeit des Trajan, Stuttgart 1931. II. Die Reichsprägung zur Zeit des Hadrian, Stuttgart 1933. III. Die Reichsprägung zur Zeit des Antoninus Pius, Stuttgart 1937.

8. Centenionalis; 24—23,5 mm; 3,335 g; ↖. Mince je poněkud rozežrána měděnkou.
Avers: shodný s předchozí mincí.
Revers: shodný s předchozí mincí, vše málo zřetelné. Odchylka je pole v poli a v úseku: $\frac{TI S}{PTR}$
Cohen VII., 290, 525.
Ražba první mincovny trevírské.
9. Mince údobí konstantinovského, bližší určení není možné.
Centenionalis?; 18—19 mm; 2,29 g; ↖.
Avers: ...]NSPF[AVG] Silná vrstva měděnký propouští pouze část hlavy s diadémem doprava a zubořez.
Centenionalis?; 19—18 mm; 2,29 g; ↖.
Avers: ...]NSPF[AVG] Silná vrstva měděnký propouští pouze část hlavy s diadémem doprava a zubořez.
Revers: ...] AETERN[...], $\overline{HSIS[C]}$. Císař stojí doleva, v levici prapor s monogramem Kristovým; vpravo sedí zajatec. Legenda je porušena silnou oxidací.
Ražba sedmé mincovny siscijské.

Valentinianus I. (364—375 po Kr.).

10. Centenionalis?; 16,5 mm; 2,34 g; ↓.
Avers: [DNVA]LENTINI ANVSPFAVG Poprsí s diadémem doprava.
Revers: SECVRITAS REIPVBLICAE. $\frac{A}{PASISC}$ Okřídlená Victoria doleva, v pravici věnec, v levici palmu.
Cohen VIII., 92, 37.
Ražba siscijská.
Ve Fugenově katalogu numismatické sbírky Zemského musea v Brně čteme pod čís. 336 doslovně: *«Soll von Muschau seyn»*. Není tedy mušovský původ této mince zaručen. Do musea přišla patrně v r. 1820, jak se dá soudit z registračního odkazu 43/1820.

O prvních šesti mincích zde popsaných nemůže být pochyby, že jsou v naprosté souvislosti s římským osazením mušovským. Úplně jiné postavení v římském inventáři mušovském mají ostatní mince, které již nemohou být v naprosto žádném vztahu k římské stanici, jak ji dnes známe, neboť mušovská stanice, která je jedním článkem záměrně vedeného úsilí doby hadriana sk o - a n t o n i n s k é o zadunajské kraje, sotva podstatně přetrvávala, pokud dnes můžeme soudit, konec válek markomanských.⁷⁾ Z dřívějších nálezů připomínám mince Septima Severa, o nichž se zdá, že asi již nejsou ve vztahu k římské stavební činnosti na mušovském hradišti. Pozdější mince nelze dnes bezpečně uvádět v souvislost ani s domorodým osídlením ani s Římany, ježto nemáme dosud zjištěno, kdy římské osídlení na Mušově končí a nebylo-li hra-

⁷⁾ K datování římské stanice mušovské srov. hlavně J. Dobias, Nález římských cihel u Mušova. Obzor praehistorický 4, 1925 (Niederlův sborník), str. 24—41. — F. Křížek, K datování římské stanice na mušovském Burgstallu. Příroda 28, 1935, str. 295—302.

diště použito Římany ještě na sklonku římského panství na Dunaji. Proto sice dnes není důkazů, ale také nemůžeme pozdní římské osídlení vylučovati předem, jak zřejmě ukazuje případ oberleiserberžský.⁸⁾ Konečnou odpověď může dátí toliko dokončení mušovských výkopů.

FRANTIŠEK KRÍŽEK:

NĚKOLIK ŘÍMSKÝCH MINCÍ Z TRENČÍNSKA.

Laskavostí pana generálního ředitele Imricha Winttra,¹⁾ zasloužilého předsedy Piešťanské musejní společnosti a budovatele jejího musea, bylo mi umožněno podat zde popis osmi římských mincí, které podle jedné verze byly nalezeny v Trenčíně při stavbě domů pod skalou, na níž stojí hrad; podle dopisu pana opata Mísa z Trenčína ze dne 6. X. 1939 by však mohlo vyplývat, že byly snad nalezeny v katastru Turné, odkud venkované přinášeli p. opatovi mince, tam vykopané, které on kupoval. Mince začal sbírat asi před 45 roky a položil jimi základ ke sbírce musea v Trenčíně; některé si ještě ponechal a daroval do Piešťan duplikáty. Jsou to právě mince, které tu popisujeme. Třebas bližší okolnosti nálezové nelze dnes podat, přece je jisté, že pocházejí buď z Trenčína nebo jeho nejbližšího okolí.

Uloženy jsou všechny, jak již bylo řečeno, v museu v Piešťanech, kam je v roce založení musea daroval p. opat Rudolf Mís.

1. Denár; 18—17 mm; 3,852 g; κ .²⁾ Otřelá.

Avers: Hlava Romy s přilbou doprava. Vlevo za hlavou velmi otřelá monetářská značka (Q?).

Revers: D. SILANVS · L · [F] / ROMA. Ve voze taženém dvěma doprava pádícími koňmi stojí Victoria. Perlovec.

Ražba D. Iunia Silana (r. 89 př. Kr.).

Babelon³⁾ II., 108, 15.

2. Dupondius; 27—26 mm; 11,536 g; \sphericalangle . Otřelá.

Avers: [IMP]CAESNERVAETRAIANOAVGGERDACPM[TRPCOSVPP] Poprsí doprava, koruna, draperie. Okruh.

Revers: SPQR[OPTIMOP]RINCIPI S | C Pax stojí obrácena doleva, na hromadě rozdělává oheň pochodní, kterou drží pravíci, v levici roh hojnosti. Okruh.

Ražba r. 103—111 po Kr.

Cohen⁴⁾ II., 61, 414. — Mattingly-Sydenham⁵⁾ II., 280, 507. —

¹⁾ Děkuji i na tomto místě p. I. Wintroví za laskavost, s níž mi vyšel vstříc při studiu nálezů římského hrobu ze Stráží z r. 1939, pro jehož publikaci jsem byl určen, a ostatních římských památek piešťanského musea i za jeho vzácné pohostinství. Za míry a váhy vděčím též p. Wintroví.

²⁾ Šipka značí poměr reversu k aversu při normálním postavení aversu.

³⁾ E. Babelon, Description historique et chronologique des monnaies de la republique romaine vulgairement appelées monnaies consulaires, Paříž — Londýn 1885—86.

⁴⁾ H. Cohen, Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles impériales, Lipsko 1930 (fotomech. reprodukce).

⁵⁾ H. Mattingly - E. A. Sydenham, The roman imperial coinage. II. Londýn 1923. — III. Londýn 1930. — V. I. Londýn 1927.

⁸⁾ H. Mitscha-Märheim a E. Nischer-Falkenhof, Der Oberleiserberg. Ein Zentrum vor- und frühgeschichtlicher Besiedlung. Mitteil. d. Prähistor. Kommission der Akad. d. Wissenschaften in Wien II., Nr. 5. Vídeň 1929, str. 392, 406. — *titiž*, Die römische Station bei Niederleis und abschliessende Untersuchungen auf dem Oberleiserberge. Tamtéž II., Nr. 6, Vídeň 1931, str. 463 n. — E. Beninger, Germanenzeit in Nieder-Osterreich von Marbod bis zu den Babenbergern. Ergebnisse der Bodenforschung. Vídeň 1934, str. 46, čís. 244.

Strack⁶⁾ I., č. 369.

3. Denár; 19—18 mm; 3,24 g; ↙. Krásná.

Avers: IMPCAESNERTRAIANOPTIMAVGGERM[AC] Věččené poprsí doprava, draperie. Zubořez.

Revers: PARTHICOPMTR PCOSVISPQR PRO|VID Providentia stojí doleva, opírá se o sloup, v levici žezlo, u nohou koule. Perlovec.

Ražba r. 114—117 po Kr.

Cohen II., 50, 313 var. (U Cohena: OPTIMO.) — Mattingly-Sydenham II., 269, 361. — Strack I., č. 258.

4. Denár; 17—16 mm; 3,497 g; ↓. Krásná.

Avers: ANTONINVS AVG PIVSPPTRPXVII Věččená hlava doprava.

Revers: COS IIII Vesta stojí doleva, v pravé ruce simpulum, v levé Palladion. Perlovec.

Ražba r. 153—154 po Kr.

Cohen II., 292, 198. — Mattingly-Sydenham III., 54, 229a. — Strack III., č. 268.

5. Denár; 18—17 mm; 2,64 g; ↙. Avers krásný, revers poněkud otřelý.

Avers: LSEPTSEVPERT AVGIMPVII Věččené poprsí doprava. Perlovec.

Revers: PMTRPIII COSIIPP Pallas stojí doleva, v pravici drží šikmo dolů kopí, v levici štít. Perlovec.

Ražba r. 195 po Kr.

Cohen IV., 43, 391.

6. Sestercius; 30—28 mm; 18,852 g; ↑. Dobře zachovaná.

Avers: [IMP]CAESMAVRSEV ALEXANDERAVG Poprsí doprava, věnec, draperie. Zubořez.

Revers: PMTRPVI COSIIPP S|C Nahý Mars s vlajícím pláštěm jde doprava, v pravici kopí, v levici trofej, na hlavě přílbu. Okruh.

Ražba r. 227 po Kr.

Cohen IV., 432, 308.

7. Æ antoninián; 17—16 mm; 1,724 g; ↑. Dobře zachovaná.

Avers: [IM]PCLAVDIVS[AVG] Hlava doprava, koruna.

Revers: [AETE]R NITASAVG Sol stojí doleva, pravici zdvihá, v levici drží globus.

Cohen VI., 132, 18. — Mattingly-Sydenham V. I. 213, 17.

8. Follis; 28—27 mm; 8,485 g; ↑. Krásná.

Avers: IMPCMAMAXIMIANVSPFAVG Poprsí doprava, věnec. Zubořez.

Revers: GENIOPOP VLIROMANI P|— A Polonahý Genius stojí doleva, na hlavě má modius, v pravici pateru, v levici roh hojnosti. Zubořez.

Cohen VI., 511, 184.

Popsané mince zabírají dobu od římské republiky, které patří mince *gentis Iunia e*, ražená D. Iunium Silanem (r. 89 př. Kr.; č. 1) až do pozdního císařství. Na Traiana (98—117 po Kr.) připadají dvě mince (č. 2 a 3), po jedné na Antonina Pia (138—161 po Kr.; č. 4), Septimia Severa (193—211 po Kr.; č. 5), Severa Alexandra (222—235 po Kr.; č. 6),

⁶⁾ P. L. Strack, Untersuchungen zur römischen Reichsprägung des zweiten Jahrhunderts. I. Stuttgart 1931 — III. Stuttgart 1937.

Claudia II. Gothica (268—270 po Kr.; č. 7) a Maximiana Her-
culia (286—305 po Kr.; č. 8).

Dozajista nejsou tyto mince v přímém vztahu k předpokládané římské vojenské stanici, vybudované patrně na katastru dnešního Trenčína, nýbrž je jimi toliko rozmnožen počet římských nálezů trenčinských, které svědčí dosud jen o tom, že římský vliv se táhl údolím Váhu i přes Trenčín, ale jež vůbec nelze uvádět ve vztah s římským vojenským osídlením laugaricijským, o němž mluví římský nápis trenčinský. Tento nápis jediný až dosud dosvědčuje římské legie na území trenčinském.⁷⁾ Všecky ostatní nálezy z Trenčína, ať je to sigillata,⁸⁾ spony,⁹⁾ sklo,¹⁰⁾ klíč,¹¹⁾ keramika¹²⁾ či mince, nebyly učiněny na místě, které by bylo možno považovat za místo římské stanice. To, co dovedl J. Mádl uvádět jako jisté důkazy pro pobyt římských vojáků v Trenčíně,¹³⁾ je tak bezvýznamné, místy i nesprávné, že dosud nemůžeme mluvit o objevení místa, kde stávala římská stanice. Pro mne je vůbec otázkou, zda v Trenčíně byla vybudována římská kamenná stavba, ač její možnost předem vyloučit nelze.

Tak se jeví též tyto mince spíše jako doklad římské činnosti obchodní než jako důkaz římské okupace. Je zajímavé připomenout, že mince č. 1, 3, 5, 6, 7 a 8 jsou shodné s mincemi, které uveřejnil z Trenčína J. Dobiáš,¹⁴⁾ jejichž nalezištěm je Trenčín a Turná, a které jsou v trenčinském muzeu.

⁷⁾ Jak známo, byl vtěsnán do skály vojáků II. legie, podle Ed. Nowotného, *Römerspuren nördlich der Donau*, Sitzungsber. d. Akad. d. Wissensch. in Wien, Philos.-hist. Klasse 187, 1918, Abt. 2, str. 6, i J. Dobiáš, Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských, *Český časopis historický* XXVII., 1921, str. 143 n., nejspíše r. 179 po Kr.

⁸⁾ V. Ondrouch, *Limes Romanus na Slovensku*, Bratislava 1938. *Práce USŠ*, v Bratislavě sv. 28, str. 60, 96. — F. Křížek, *Terra sigillata in der Slowakei*, Brno 1939, str. 48 n., tab. IX., 7—9.

⁹⁾ Ondrouch, l. c., str. 88.

¹⁰⁾ Ondrouch, l. c., str. 106.

¹¹⁾ Ondrouch, l. c., str. 105.

¹²⁾ Ondrouch, l. c., str. 96, 99.

¹³⁾ Ve Sborníku Muzeálnej Slovenskej spoločnosti XXIII, 1929, str. 143 n.

¹⁴⁾ J. Dobiáš, *Římské mince, nalezené v Trenčíně a v jeho okolí*, NČČ. VI., 1930, str. 117—119, čís. 1 n., 6, 9, 10, 11 a 13.

GUSTAV SKALSKÝ:

STUDIE O ČESKÝCH A MORAVSKÝCH BRAKTEÁTECH IV.

Nález u Dubnice pod Ralskem (Hennersdorf am Rollberge).

(Tab. I.)

Ve III. ročníku tohoto časopisu (1927) byl popsán nález brakteátů, učinný nedaleko Dubnice pod Ralskem (Hennersdorf am Rollberge) u Německého Jablonného (Deutsch-Gabel). Byl to jeden z největších a nejdůležitějších nálezů českých brakteátů z posledních desíletí, který však nemohl být popsán celý, protože se z valné části rozptýlil. K části nálezu, zakoupené numismatickým oddělením Národního musea r. 1926 a potom r. 1935, daroval pan K. Chaura loni 45 mincí z tohoto pokladu pocházejících, takže mohlo být nyní prozkoumáno celkem 498 kusů, při čemž necháváme stranou peníze úplně pomačkané a nezřetelné, počítáme však ty, které jsou ve sbírce pana Karla Chaury v Praze a jež budou v popise podle zpráv majetníka, za něž mu vyslovuji dík, uvedeny zvláště. Z nově získaných ražeb jsou některé úplně neznámé, jiné doplňují a dokreslují zajímavými a důležitými rysy obraz nálezu, jak byl podán v článku nahoře uvedeném. A protože mezitím vyšly mé Studie o českých a moravských brakteátech,¹⁾ které na základě nových nálezů a jimi umožněného nového výkladu materiálu staršího vylíčily vývoj naší brakteátové ražby jinak, nežli činily práce, založené ještě na díle Fialově,²⁾ a snažily se vybudovati nový systém českých brakteátů, jeví se dnes místo dubnického pokladu v řadě ostatních brakteátových nálezů v jiném poněkud světle a lze jinak hodnotit některé jeho složky. Popisy jednotlivých typů, zejména těch, které uvádí svrchu zmíněný článek, budou podány stručně a ovšem provázeny odkazem na popis a vyobrazení ve starší literatuře, anebo, pokud jde o typy nové nebo nesprávně a nedostatečně vyobrazené, na první tabulku tohoto čísla našeho časopisu. Rozměry a váhy jsem přezkoušel podle nových přírůstků, čísla mnou získaná uvádím ve skupině A v závorkách. Hlavně bude všude pozorně přihlédnuto k starším nálezům, v nichž se dubnické typy anebo jejich varianty vyskytly. To pokládám za hlavní úkol této práce, protože vede k přesnějšímu nebo novému jejich zařazení. K srovnání přibírám proto i dosud neuveřejněný, významný nález brakteátů, objevený r. 1936 při úpravě Vltavy v Čes. Budějovicích, odevzdaný numismatickému oddělení Národního

¹⁾ Srv. hlavně druhou a třetí část těchto Studií v Num. Čas. VIII. (1932), str. 28 n. a XI.—XII., 1935—1936, str. 1 n.

²⁾ E. Fiala, České denáry, Praha 1895, str. 199 n. a 396 n.

musea na konci roku 1938, jež označuji jako České Budějovice II. oproti staršímu tamějšímu nálezu z r. 1881 (České Budějovice I.). K vůli přehlednosti a snazší kontrole uvedu nejdříve ve skupině A typy v starším popise dubnického nálezu zaznamenané v pořadí tam zachovávaném, přidávaje ovšem k počtu kusů brakteáty nově přibylé a odkazy na jiné nálezy, v nichž dotyčné typy se vyskytly, potom ve skupině B mince tam neuvedené. Z toho pak vyplyne nové seskupení dubnických ražeb, opírající se o poznatky mými staršími studii o českých a moravských brakteátech získané.

A.

Typy v Numismatickém časopise 1927 zaznamenané.

1. Korunovaná poloviční postava zpředu, jejíž zvednuté, rozpjaté ruce vybíhají ve věžičky, zakončené kuličkou.
138 + 21 k.,³⁾ 26—28 mm, 0,55 (0,465) g, 0,797.⁴⁾
Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Mnichovice?, Štěpánov (u Vlašimě)?, u Písku, Český Brod, Kolín II., Něm. Rybná, Kralice u Prostějova, Uhřice u Jevíčka, Pfaffenmünster (v Bavorsku)?, Grubschütz (u Budyšína [Bautzen]).⁵⁾
Fiala, tab. XXII., č. 1, Skalský tab. I., č. 4.⁶⁾
2. Korunované poprsí zpředu, z něhož vyrůstají směrem dolů dvě symetricky rozložené a vzhůru zatočené palmetky, končící ve štíhlé věžičky.
21 + 2 k., 28 mm, 0,57 (0,6) g.

³⁾ Od kusů ostře ražených až k velmi málo zřetelným. Zdá se však, že jsou stejné a že žádný nenáleží k variantám českobrodského nálezu 5 b a c. Viz pozn. ⁵⁾.

⁴⁾ První číslo znamená počet kusů, při čemž se ve skupině A připojují kusy nově získané, druhé průměrnou velikost, třetí průměrnou váhu, čtvrté jakost, získanou škrtem na kameni, tedy ne zcela přesnou. Uvádím ji buď podle staršího popisu dubnického nálezu, nebo podle zkoušek, vykonaných nově Puncovním úřadem, jehož správě vyslovuji uctivý dík.

⁵⁾ Nálezy v kapli sv. Kříže v Praze, v Mnichovicích a v Štěpánově, jakož dále v Čes. Budějovicích I., v Praze (na několika místech), Jablonci (Gablonz), v Chebu (Eger), Lukovně, Nesměřicích, Chotěšově, u Podmok (les Pánova) a v Grlachschorf ve Slezsku se uvádějí podle Fialy, jehož údaje nejsou však vždy spolehlivé. Proto jsou někde provázeny otazníkem, jež připojuji i při nedostatečných popisech jiných. Záznam o nálezu u Písku pochází z numismatické sbírky Národního musea. Popis českobrodského nálezu je ve Věstníku Numismatické společnosti 1922, str. 155 n., o ostatních srv.: G. S k a l s k ý, Studie o českých a moravských brakteátech II., Num. Čas. 1932, str. 44 n., t ý ž, Studie III., I. c., 1935—1936, str. 4 n., Dr. V. R a i m a n n, Der Münzfund von Pfaffenmünster, Mitteil. d. Bayer. Num. Ges. 1895, str. 67 n., W. H a u p t, Der Brakteatenfund von Grubschütz 1896, Der Münzenzammmler, Beil. zu Nr. 39, Jahrg. 4 (1931). O nálezech v Kralicích, Uhřicích, potom i v Čejčce srv. I. L. Č e r v i n k a, Nálezy mincí z Moravy, Časopis Vlast. spolku musejního v Olomouci, r. XLV., str. 27 n. a 43 n. K nálezu kralického viz i popis S m o l í k ů v, uvedený v pozn. ¹¹⁾, jenž má vyobrazení a na něž proto jindy odkazuji.

⁶⁾ Míněno je tu vždy dílo Fialovo, České denáry a mé Studie III., Num. Čas., 1935—1936.

Nálezy: Štěpánov, České Budějovice I. a II., Mnichovice, Praha-Jircháře, Český Brod, Čejč?, Uhřice, Pfaffenmünster, Grubschütz, Girlachsdorf ve Slezsku?

Fiala, tab. XXII., č. 26; viz i varianty ve Věstníku Num. Spol. t. IX., č. 17 a 18 a Skalský, tab. I., č. 21—23.⁷⁾

3. Korunovaná poloviční postava zpředu drží v každé ruce žezlo s křížkem, opřené o rameno.

56 + 6 k., 27—29 mm, 0,56 (0,58) g, 0,867.

Nálezy: Jablonec (Gablonz), Český Brod, Kralice u Prostějova, Grubschütz.

Fiala, tab. XXXVI., č. 24, Skalský, tab. III., č. 69.

- 3a) Jako 3., ale po stranách hlavy po kuličce.

1 k. (chatrný), 29 mm, 0,48 g.

Nález: Český Brod, kde však jsou na okraji mince zbytky popisu.

- 3b) Jako 3., avšak velmi nezřetelné a chatrné. Mohou to být varianty, zaznamenané v popise českobrodského nálezu pod č. 4a—d.

4 k., 27 mm, 0,42 g.

4. Okřídlené čtyřnohé zvíře s lidskou korunovanou hlavou zpředu, se zvednutým ocasem a s pozdviženou pravou přední tlapkou do prava.

55 + 4 k. (tyto ve sbírce p. K. Chaury), 25—31,5 mm, 0,55 g, 0,828.

Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Štěpánov?, Český Brod, Uhřice, Grubschütz.

Fiala, tab. XXII., č. 9.

K č. 1.—4. Brakteát velmi nezřetelný a chatrný.

1 k., 25 mm.

5. Jako 4., ale zvíře do leva.

6 k., 0,27 mm, 0,48 g.

Nález: Kaple sv. Kříže v Praze.

Fiala, č. 2224.

6. V dvojím, silnými příčnými čarami děleném kruhu sedící korunovaný panovník, který drží v každé ruce věž.

18 + 4 k., 29—31 mm, 0,67 (0,68) g, 0,819.

Nález: Český Brod. *Vyobr. na tab. I., č. 1.*

7. V dvojím, silnými příčnými čarami děleném kruhu sedící korunovaný panovník, který drží v pravé ruce žezlo s křížkem, v levé osmipaprskovou hvězdu na delší násadce.

3 + 4 k., 28,5—31,5 mm, 0,73 (0,68) g,⁸⁾ 0,903.⁹⁾

⁷⁾ Známe dnes několik obměn tohoto typu, které jsou vyobrazeny v pracích zde uvedených. Nedostatečné popisy starších nálezů nedovolují rozhodnouti, o které varianty jde.

⁸⁾ Váha v závorkách zjištěna podle čtyř poněkud chatrnějších kusů.

⁹⁾ Jakost podle kusu v nálezu českobrodském.

Nálezy: Praha?, Český Brod.

Fiala, tab. XXIX., č. 14. *Vyobr. na tab. I., č. 2.*

8. Vztyčený dvouocasý korunovaný lev do prava s hlavou zpřima hledící. 7 k. + půlka, 26 mm, 0,55 g, 0,865.

Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Štěpánov, Lukovna (u Sezemic)?, Nesměřice (u Dol. Kralovic), České Budějovice I., Mnichovice, Chotěšov (u Stoda)?, Jablonec (Gablonz), Kolín I.,¹⁰⁾ Čejč, Uhřice, Pfaffenmünster, Grubschütz.

Fiala, tab. XXII., č. 2.

9. Korunovaná harpye.

2 k., 0,27 mm, 0,53 g.

Nálezy: Kolín I. a II., Něm. Rybná, Grubschütz.¹¹⁾

Podobný u Fialy, tab. XXII., č. 23, Skalský, tab. I., č. 4b nebo 4c, Num. Čas. 1927, tab. I., č. 5., Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 15?

10. Korunované poprsí zpřima na ptačím(?) těle, před nímž jest rakouský štítek s mečem v pravé ruce.

13 k., 0,26 mm, 0,51 g, 0,832.

Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Štěpánov, České Budějovice I., Mnichovice?, Nesměřice, u Podmok (u Čáslavě)?, Chotěšov, Lukovna?, Český Brod, Čejč, Pfaffenmünster, Grubschütz.

Fiala, tab. XXII., č. 21.

11. Dvě korunované hlavy k sobě obrácené, nad nimiž tři věžičky(?).

1 + k. (tento ve sbírce p. K. Chaury), 0,22 mm, 0,35 g.

Nález: Český Brod, Čejč.

Fiala, tab. XX., č. 23.

12. Na podstavci vzpřímený meč, po jehož stranách dvě poloviční zvířecí těla s ptačími hlavami ven obrácená.

5 + 1 k. (tento ve sbírce p. K. Chaury), 0,23 mm, 0,33 g, 0,848.

Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Mnichovice, Český Brod, Kralice u Prostějova, Uhřice.

Fiala, tab. XXII., č. 6.

13. Postava s čepicí na hlavě do leva drží v pravé ruce meč; před ní rakouský štítek. Spodní část od pasu změněna v polovinu lvího těla (dvě tlapky a ocas).

2 + 1 k., 21 mm, 0,3 g, 0,900—0,950.

¹⁰⁾ J. Ječný, Brakteáty nalezené v Kolíně, Věstník Num. Spol. 1922, str. 183 n.

¹¹⁾ Brakteátů tohoto typu je několik dosti rozličných variant, které se vyskytly také ještě v nálezech v kapli sv. Kříže v Praze, v Kralicích, v Uhřicích, v Chebu (Eger) a snad i jinde. Uvádím nahoře jen ty, v nichž byla pravděpodobně dubnická varianta. Viz o tom mé Studie II., I. c., str. 45 n. Kralický nález popsal J. Smolík, Nález brakteátů v Kralicích u Prostějova n. M., Pam. Arch., XXIII., 1904, str. 54 n.

- Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Český Brod, Nové Hvězdlice (u Bučovic),¹²⁾ Kralice u Prostějova, Uhřice.
Podobný u Fialy, tab. XXII., č. 20, Věstník Num. Spol. 1922, tab. IX., čís. 22.
14. Kohout do prava, před nímž je rakouský štítek.
2+3 k. (tyto ve sbírce p. K. Chaury), 20—21 mm, 0,31 g.
Nálezy: Nové Hvězdlice, Jámy u Žďáru, Letovice,¹³⁾ Čejč, Uhřice.
Fiala, tab. XXXII., č. 19.
15. Korunované poprsí do leva drží v levici říšské jablko, v pravici žezlo podobné ratolesti.
1 k., 27 mm, 0,77 g.
Nálezy: České Budějovice I. a II., Pfaffenmünster, Grubschütz.
Fiala, tab. XX., č. 27.
16. Dvě zvířecí těla zády k sobě obrácená s čepicemi (helmy?) na hlavách; mezi nimi štítek, nad ním L, pod ním H.
1 k., 24 mm, 0,34 g, 0,836.¹⁴⁾
Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Nové Hvězdlice, Kralice u Prostějova, Uhřice.
Fiala, tab. XXII., č. 15, Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 4.
17. Nad rozvilinou, jejíž ratolesti vzhůru obrácené končí na obou stranách trojlístkem, rakouský štítek s kolčím helmem, vedle něhož vpravo písmeno R, vlevo E.
2 k., 0,24 mm, 0,35 g, 0,850.¹⁵⁾
Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Mnichovice, Štěpánov?, Kralice u Prostějova, Nové Hvězdlice, Přerov, Uhřice, Girlachsdorf?
Fiala, tab. XXII., č. 19, Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 3.
18. Korunované poprsí zpřímá(?), vedle něho vlevo půl orlice s hlavou do leva hledící.
1+1 k. (tento ve sbírce p. K. Chaury), 22,5 mm, 0,32 g.
Nálezy: Štěpánov, Nové Hvězdlice, Kralice u Prostějova,¹⁶⁾ Uhřice.
Fiala, tab. XXII., č. 29, Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 7.

¹²⁾ I. L. Červinka, Moravské brakteáty, zvl. ot. z Časopisu Vlasten. spolku muzejního v Olomouci, č. 74, Olomouc 1902. V nálezech v kapli sv. Kříže v Praze a v Nových Hvězdlicích byl podle Fialy a Červinky brakteát, vyobrazený Fialou na tab. XXII., č. 20, který je větší (24 mm) a na němž vidíme místo čepice korunu. Je však možno, že tu jde o záměnu. Také tento typ má několik variant.

¹³⁾ Červinka, l. c.

¹⁴⁾ Viz Smolík, l. c., str. 54, č. 4.

¹⁵⁾ Smolík, l. c., č. 3.

¹⁶⁾ Smolík, l. c., č. 7, kde však je korunovaná hlava obrácená do prava. Snad je to týž typ. Jeho jakost je podle Smolíka 0,836.

19. Korunované poprsí zpřímá drží v každé z pozdvižených rukou věžičku(?).
1 k., 0,17 mm, 0,19 g.
Nálezy: Nové Hvězdlice, Ivančice.¹⁷⁾
Fiala, tab. XXXII., č. 50.
20. Hlava s čepicí pod třemi věžemi.
1 k., 25 mm, 0,45 g.
F. Friedensburg, Die schlesischen Münzen der Mittelalters, Breslau 1931, č. 565 (ze slezských nálezů).
21. Orlice s korunovanou lidskou hlavou (harpye) a s ropjatými křídly, kráčející doprava.
1 k., 22,5 mm, 0,35 g, 0,860.¹⁸⁾
Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Štěpánov, Mnichovice, Nové Hvězdlice, Lískovec u Brna, Kralice u Prostějova, Uhřice.
Fiala, tab. XXII., č. 4, Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 5.
22. Mezi dvěma korunovanými hlavami k sobě obrácenými strom se třemi listy, ze dvou ratolestí vyrůstající.
5 k., 0,33 g, 0,764¹⁹⁾ (0,844).²⁰⁾
Nálezy: Nové Hvězdlice, Kralice u Prostějova, Uhřice.
Num. Čas. 1927, tab. I., č. 8, Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 2.
23. Pod obloukovitým cimbuřím, na němž širší věž mezi dvěma slabšími, šestipaprskovitá hvězda.
3+2 k., 22 mm, 0,42 g,²¹⁾ 0,900.
Nález: Kralice u Prostějova, Uhřice.
Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 10. Vyobr. na tab. I., č. 3.
24. Pod obloukem s věžičkou uprostřed, po jejích stranách po ozdobě v podobě ležícího křížku, korunovaná hlava zpředu.
1+4 k. (tyto ve sbírce p. K. Chaury), 20,5 mm, 0,32 g.
Nález: Český Brod, Kralice u Prostějova, Uhřice.
Fiala, tab. XX., č. 15, Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 11.
25. Dvě korunované lidské hlavy k sobě obrácené na zvířecích tělech s dvěma tlapkami od sebe odvrácených.
2+1 k. (chatrný a nezřetelný), 21,5 mm, 0,35 g.
Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Nové Hvězdlice, Přerov, Josefov u Hodonína, Jámy u Žďáru?, Čejč, Pfaffenmünster, Girlachsdorf?
Fiala, tab. XXII., č. 18.²²⁾

¹⁷⁾ Červinka, l. c.

¹⁸⁾ Smolík, l. c., č. 5.

¹⁹⁾ Podle popisu dubnického nálezu v Num. Čas. 1927.

²⁰⁾ Podle Smolíka, l. c., č. 2.

²¹⁾ V Smolíkově popise kralického nálezu 0,3 g!

²²⁾ Kresba Fialova je asi nepřesná.

26. Pod listnatým ornamentem ryba, kráčející na ptačích nohách do prava.
1 k., 23 mm, 0,41 g.
Nález: Nové Hvězdlice, Josefov u Hodonína, Kralice u Prostějova, Čejč, Uhřice.
Fiala, tab. XXXII., č. 20.
27. Orlice vpravo hledící.
1 k., 23 mm; pod. vyobrazuje Saurma-Jeltsch, Schlesische Münzen und Medaillen, Breslau 1883, p. č. 216 a Friedensburg, l. c., p. č. 787—792 (ze slezských nálezů).
28. Nezřetelný brakteát, pod. Saurma-Jeltsch, č. 325 a 340, asi slezský.
1 k., 26 mm, 0,49 g.
Num. Čas. 1927, tab. I., č. 7.
29. Nezřetelný brakteát, asi slezský.
2 k., 24,5 mm, 0,5 g.
Num. Čas. 1927, tab. I., č. 7.
30. Spanheimer zu Landstrass (1260—1276).
1 k., A. Luschin v. Ebengreuth, Friesacher Pfeninge, Num. Zeitschr. 1923, str. 81, č. 170.
31. Markrabství míšeňské v l. 1265—1288.
1 + 10 k. (tyto ve sbírce p. K. Chaury); Schwinkowski, l. c., č. 715.²³⁾
32. Markrabství míšeňské po r. 1288.
1 k. + 1 zlomek + 2 k. Na jednom z nich je na okraji nad hlavou lva vidět písmeno T, na druhém mimo to v dolní levé a pravé čtvrtině ještě dvě nejasná písmena, z nichž jedno snad V. Schwinkowski, l. c., 854, Num. Čas. 1927, tab. I., č. 3.
33. Václav II. v Míšni a Osterlandu (1292—1305).
5 + 2 k. Jeden z nich má na okraji ve svislé a vodorovné ose písmena a značky *A*A. Schwinkowski, l. c., č. 882—884 (bez písmen), Num. Čas. 1927, tab. I., č. 1.
- 33a) 2 k., velmi otřelé, asi téhož typu.
34. Václav II. v Míšni a Osterlandu.
5 + 4 k., z nichž 1 s hladkým, 3 se zrnitým povrchem. Schwinkowski, l. c., č. 886, Num. Čas. 1927, tab. I., č. 2.

B. Typy nově získané.

Mince v popise dubnického nálezu nezaznamenané můžeme hned rozdělit do několika skupin, do nichž lze zcela přirozeně vřadit všechny mince

²³⁾ W. Schwinkowski, Münz- und Geldgeschichte der Mark Meissen und Münzen der weltlichen Herren nach meißnischer Art vor der Groschenprägung. I. Teil: Abbildungstafeln, Frankfurt a. M. 1931.

tohoto pokladu, totiž do skupiny české, případně moravské, pravděpodobně slezské a dále míšeňské, k níž přistupuje několik ražeb z rozličných krajů Německa. Z českých brakteátů pak je jeden první velikosti, několik typu přechodního, rovněž s trůnicím korunovaným panovníkem, avšak menších rozměrů, které se vyskytly jednak v nálezu v Zálezlech (Salesel, na levém břehu Labe, jižně od Ústí n. L. [Aussig a. d. E.], Fiala, tab. XXXI.), jednak v nálezu mnichovickém, pražském (Fiala, tab. XXIX., č. 13 a 14) a česko-brodském (l. c., č. 1—3); všechny ostatní, tedy kmen nálezu náleží typům, které ovládly české a moravské mincovnictví po roce 1260 a jichž se užívalo až do konce 13. století.

Čechy a Morava.

1. Sedící korunovaný panovník drží v pravé ruce žezlo s křížkem, v levé trojlistou lilii na kosočtverci.
1 k., 41 mm, 0,88 g.
Nálezy: Heřmanice (Hermsdorf) u Mimoně (Niemes), Stihnov (u Nového Bydžova).²⁴⁾
Fiala, tab. XXVIII., č. 10.
2. V dvojím silnými příčnými čarami děleném kruhu sedící korunovaný panovník, držící v každé ruce žezlo s křížkem, sestávající ze dvou koulí.
1 k., 32 mm, 0,56 g.
Nálezy: Praha (Fiala, č. 2269), Český Brod.²⁵⁾
Fiala, tab. XXIX., č. 13, kde však velikost 26 mm. *Vyobr. na tab. I., čís. 4.*
- 2a) 2 k. velmi otřelé, asi téhož typu jako předch., 28,5 mm (tedy jen o něco větší nežli Fiala, tab. XXIX., č. 13), 0,53 g.
3. V dvojím kruhu sedící korunovaný panovník drží v pravé ruce meč, v levé trojlistou lilii.
1 k., 32 mm, 0,72 g, 0,950—0,960. *Vyobr. na tab. I., č. 5.*
4. Denár. Líc: Korunované poprsí do prava, držící v pozdvižené pravici říšské jablko, v levici liliové žezlo, opřené o rameno.
Rub: Korunovaný noh, obrácený do prava.
2 k. ve sbírce p. K. Chaury, 17 mm, 0,782 g.
Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Štěpánov, České Budějovice II, Pfaffenmünster.
Fiala, tab. XXII., č. 25 (kde však noh nemá korunu).
5. Jako A1), ale hlava na dlouhém, tenkém krku.
1 k., 26,5 mm, 0,61 g.

²⁴⁾ E. Fiala, Brakteáty nálezu Heřmanického. Pam. Arch. XIV., str. 457 n.

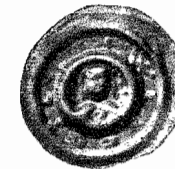
²⁵⁾ Kde však jsou na okraji dva křížky a nečitelná písmena. Srv. Věstník Num. Spol., tab. IX., č. 10.

6. Jako A2), ale věžičky končí kuličkou.
3 k., 25—26 mm, 0,473 g.
Nález: srv. A2), protože lze těžko říci, která z obou variant se v tom kterém nálezu vyskytla.
Věstník Num. Spol. t. IX., č. 18.
7. Velmi nezřetelná půlka. Snad korunovaná poloviční postava zpřímá, jejíž rozpjaté ruce končí jakýmsi polopalmetami.
1 k., 13,5 mm.
Nález: Grubschütz.
Skalský, tab. III., č. 68.
8. Jako A8), avšak mezi ocasem a hřbetem lva větší kulička. Okraj bez perličkovitého kruhu.
1 k. (nalomený), 24 mm. *Vyobr. na tab. I., č. 6.*
9. Široká čtvercovitá korunovaná hlava nad úzkou zdí, spojující dvě věžičky; pod ní ornamentální motiv, sestavený symetricky ze dvou obloučků nad sebou a ze dvou polopalmet.
1 k. (dosti chatrný), 25 mm, 0,615 g, 0,970.
Nález: České Budějovice II.
Skalský, tab. II., č. 32 var. *Vyobr. na tab. I., č. 7.*
10. Pod trojdílným obloučkem, na němž cimbuří(?), korunované poprsí s kadeřemi po obou stranách hlavy mezi dvěma růžicemi.
1 k., 25 mm, 0,42 g, 0,950.
Nález: České Budějovice II. *Vyobr. na tab. I., č. 8.*
11. Pod trojdílným obloučkem, na němž je cimbuří mezi dvěma věžičkami, korunované poprsí s kadeřemi po stranách hlavy mezi dvěma kroužky.
1 k., 27,5 mm, 0,65 g, 0,970.
Nález: Jindř. Hradec, České Budějovice II., Pfaffenmünster, Krosigk (severozápadně od Halle a. d. Saale).²⁶⁾
Fiala, tab. XXII., č. 31, Skalský, tab. II., č. 39.
12. Nad dvěma symetricky rozloženými polopalmetami široká věž se střechou mezi dvěma šestipaprskovitými hvězdami.
1 k. (chatrný), 22 mm, 0,35 g, 0,950. *Vyobr. na tab. I., č. 9.*
13. Nad mírným obloučkem tři věže, z nichž obě krajní končí makovicemi, střední širokým trojzubým cimbuřím.
1 k. ve sbírce p. K. Chaury, 0,22 mm, 0,4—0,5 g.²⁷⁾
Nález: Kaple sv. Kříže v Praze, Nové Hvězdlice, Josefov u Hodonína.
Fiala, tab. XXII., č. 16.
14. Ohlížející se pták bez křídel do prava s rozprostřeným ocasem.
2 k. (z nichž jeden ve sbírce p. K. Chaury), 21 mm, 0,57 g, 0,850.
Nález: Grubschütz. *Vyobr. na tab. I., č. 10.*

²⁶⁾ Stenzel, Der Münzfund von Krosigk, Blätter f. Münzfreunde 1878, č. 66.

²⁷⁾ Podle údajů Fialových na str. 425, č. 2203.

15. Nezřetelná ražba. Dvojdílný rostlinný motiv, pod nímž jakési zvíře?
1 k. (nalomený), 22,5 mm. *Vyobr. na tab. I., č. 11.*
16. V tlustém vypouklém kruhu hrubé poprsí se svatozářím; po stranách hlavy jakési nezřetelné ozdoby. V slabším méně vypouklém kruhu opis z prava do leva, počínající nad hlavou XWENCESLAVS
1 k., 22,5 mm, 0,575 g, 0,700.
Nález: Storche (v Horní Lužici)?²⁸⁾ *Vyobr. v textu.*

Slezsko.²⁹⁾

- Korunované poprsí s pozdviženýma rukama v podobě klepet.
1 k., 23,5 mm, 0,58 g.
Podobné u Friedensburga, l. c., č. 567 n. Srv. i Skalský, t. I., č. 14 n. *Vyobr. na tab. I., č. 12.*
- Podobný jako předch., ale tvar rukou (křídél?) nezřetelný.
1 k., 28 mm, 0,52 g. *Vyobr. na tab. I., č. 13.*
- Půl lva a půl orlice.
1 k. ve sbírce p. K. Chaury, 26 mm, 0,8 a 0,6 g.³⁰⁾
Nález: Krosigk a tři slezské nálezy.
Friedensburg, l. c., č. 757.
- Orlice s trojlistem místo hlavy.
1 k., 20 mm, 0,33 g.
Friedensburg, l. c., č. 852.

²⁸⁾ Neumann, Nachricht von in Storche gefundenen Blechmünzen, Lausitzische Monatschrift 1799, str. 605 n., č. 4? *L(eitzmann)*, Münzfunde der Lausitz, Numismatische Zeitung 1884, str. 144 n., č. 60. Tuto minci, raženou pravděpodobně v přemyslovské mincovně budyšínské nebo zhořecké, která je tedy česká jen v širším slova smyslu, přiřadují sem z důvodů formálních (viz dále str. ...).

²⁹⁾ Následující typy lze do Slezska zařadit jen s jistou pravděpodobností. Některé z nich naleznou snad později vhodnější místo mezi brakteáty českými nebo moravskými. Viz o tom mé Studie III., l. c., str. 26.

³⁰⁾ Podle údajů Friedensburgových. Viz i jeho Schlesiens Münzgeschichte im Mittelalter, Codex diplom. Silesiae XII., Breslau 1887, str. 107 n. Podobný brakteát z nálezů v Salesche ve Slezsku klade však F r i e d e n s b u r g, Schlesische Münzfunde, 1. Der Brakteatenfund von Salesche, Altshlesien I. 1, Breslau 1922, do Čech. Je vidět, jak tato přidělení jsou dosud nepřesná. U č. 1 a 2 třeba upozornit na podobné brakteáty z nálezů v Uhřicích na Moravě (Červinka, č. 42—47).

5. Lilie.
1 k. ve sbírce p. K. Chaury.
Friedensburg, l. c., č. 944 nebo 949.
6. Lilie s křížkem na delším stonku.
1 k. (chatrný), 21 mm. *Vyobr. na tab. I., č. 14.*
7. Lilie na kotvě.
1 k., 22,5 mm, 0,5 g. *Vyobr. na tab. I., č. 15.*
8. Třídílná rostlina, jejíž každý díl se skládá ze dvou listů.
1 k., 24 mm, 0,4 g. Ze tří slezských nálezů.
Friedensburg, l. c., č. 1010.
9. Třídílná rostlina.
1 k. ve sbírce p. K. Chaury, 22 mm, 0,66 g.⁸¹⁾
Friedensburg, l. c., 1022.
10. Dvě křídla (vpravo křídlo, vlevo parohy?) vzhůru obrácená, mezi nimiž nahore růžice.
1 k., 24,5 mm, 0,6 g.
Podobný u Friedensburga, l. c., č. 721—722, kde však místo křídel parohy
Vyobr. na tab. I., č. 16.
11. Na obloučku dva prapory od sebe odvrácené; pod nimi růžice.
1 k. (nalomený) 24,5 mm. Ze dvou slezských nálezů.
Friedensburg, l. c., č. 640.

M í š e ň.

1. Markrabství míšeňské v l. 1265—1288.
7 k., Schwinkowski, l. c., č. 691.
2. Markrabství míšeňské v l. 1265—1288.
1 k., Schwinkowski, l. c., č. 737.
3. Markrabství míšeňské po r. 1288.
2 k., Schwinkowski, l. c., č. 855.

J i n é n ě m e c k é r a ž b y.

1. Sedící duchovní kníže drží v pravé ruce kříž, v levé berlu. Na okraji opis + SMARTI \overline{R} VS
1 k., 20,5 mm, 0,31 g.
Erfurt, město nebo arcibiskupství? Podobný, ale větší brakteát vyobra-

⁸¹⁾ Podle údajů Friedensburgových.

- zuje C. F. v. Posern-Klett, *Sachsens Münzen im Mittelalter I.*, Leipzig 1846, na tab. VII. a XXV. z l. 1290—1310. *Vyobr. na tab. I., č. 17.*
2. Duchovní kníže s mitrou(?), sedící na faldisteriu(?), drží v pravé ruce berlu, v pozdvižené levici knihu(?). Na okraji zbytky písmen?
1 k. (špatně zachovaný), 27 mm, 0,47 g. *Vyobr. na tab. I., č. 18.*
 3. V perlovitém kruhu korunovaná postava do leva drží před sebou neurčitý předmět.
1 k. (špatně zachovaný), 21 mm, 0,26 g. *Vyobr. na tab. I., č. 19.*
 4. V tlustém, vypouklém kruhu poprsí zpříma; nad hlavou v obloučku osm kuliček, po obou stranách brady vždy písmeno $\overline{\Lambda}$
1 k., 16 mm, 0,21 g. *Vyobr. na tab. I., č. 20.*
 5. Fenik (dvoustranný) Jana II., Oty IV. a Konráda, markrabat brandenborských (1266—1281). E. Bahrfeldt, *Das Münzwesen der Mark Brandenburg*, Berlin 1889, č. 190.
 6. Fenik asi knížectví anhaltského z l. 1252—1290. Podobný u E. Bahrfeldta, *Der Münzfund von Aschersleben*, Berlin 1890, č. 123. Rub je však poněkud jiný. *Vyobr. na tab. I., č. 21.*

Obsahoval tedy dubnický nález, pokud mohl být popisem zachycen, 430 brakteátů českých a moravských, 2 české dvoustranné denáry, 16 brakteátů, jež přidělujeme podle dnešních našich vědomostí do Slezska, z nichž však některé mohou pocházeti z českých nebo moravských mincoven, 43 brakteáty míšeňské, markrabské nebo z míšeňských panství českého krále Václava II., 6 brakteátů a feniků z rozličných mincoven německých, hlavně, jak se zdá, středoněmeckých, jejichž původ se mně přes všechnu námahu za dnešních okolností většinou nepodařilo zjistit, a konečně 1 fenik frísašský, jenž se zatloual hodně daleko z domova, připojil se spíše náhodou k ostatním mincím a může sám o sobě sotva svědčiti o čilých stycích s Rakouskem.⁸²⁾ Celkovým složením lze jej tudíž přiřaditi k přibližně současným nálezům v kapli sv. Kříže v Praze, Štěpánově, Mnichovicích, v Kolíně II. a Českém Brodě, a poněkud i v Zálezlech, jejichž hlavní, daleko nejbohatší složkou byly ražby domácí, české a dílem i moravské, k nimž se však přidružily některé mince cizí, slezské a německé, nejvíce míšeňské. Z uvedených nálezů obsahoval dubnický pokud vím, největší počet brakteátů míšeňských. Vysvětluje se to snadno polohou naleziště,⁸³⁾ které leží na staré cestě, vedoucí z Horní Lužice Žitavskem k Něm. Jablonnému (Deutsch-Gabel) a dále k Mimoni (Niemes), Mnichovu Hradišti a přes Mladou Boleslav a Brandýs k Praze, i dobou jeho zakopání. Dubnický nález nebyl totiž uschován »nedlouho před koncem vlády Přemysla

⁸²⁾ Jak se tvrdí v popise dubnického nálezu, l. c., str. 37.

⁸³⁾ Nedaleko od něho u Mimone (Niemes) v Heřmanicích (Hermsdorf) byl r. 1885 učiněn známý nález asi 900 velikých brakteátů, zakopaný kolem r. 1260, jenž obsahoval více brakteátů míšeňských nežli českých. Srv. mé Studie II., l. c., str. 39 n.

Otakara II.,⁸⁴⁾ nýbrž až v posledních letech 13. století, a to v době, kdy Václav II. zkoupil mnoho lén míšeňských a byl od r. 1298 říšským kapitánem v Míšni, Plísni a v t. zv. Osterlandu, jak určitě dosvědčují jeho mince v tamějších ražebnách vybité a v tomto nálezu přicházející brakteáty míšeňských markrabat, vydané až po r. 1288. Touto okolností se zároveň vysvětluje poměrně značný počet míšeňských ražeb v dubnickém nálezu, jichž bývá v našich pokladech z posledních desetiletí 13. věku obyčejně jen několik málo kusů. Míšeňským prostřednictvím pak se dostalo do nálezu šest jiných německých mincí, z nichž braniborský fenik z l. 1266—1281 vykonal asi cestu nejdelší.

Nález dubnický jest, pokud vím, druhým českým nálezem z druhé poloviny 13. století — prvním je českobrodský — v němž se vyskytly brakteáty slezské. Třeba ovšem počítati s tím, že starší nálezy byly prozkoumány nedostatečně a že by bylo podrobnější studium ve skupině neznámých a špatně zachovaných mincí, o nichž je v popisech několikrát řeč, poznalo ražby slezské. Tyto se vyskytly ve dvou moravských nálezech, v Kralicích u Prostějova a v Čejči, které se, jak uvidíme, dubnickému po leckteré stránce podobají. Slezským brakteátům v českých a moravských nálezech nutno věnovati pozornost již proto, abychom se dobrali určitějšího rozlišení brakteátů českých a moravských od slezských. O úzké souvislosti našeho mincovnictví se soudobou brakteátovou ražbou slezskou po stránce ikonografické i ražebně technické, i o tom, že česká mince přijala mnoho motivických a ražebně technických popudů z mince slezské, nebyla-li jí tato přímo vzorem, mluvil jsem na jiném místě.⁸⁵⁾

Ještě důležitější je pro nás odlišení brakteátů českých od moravských z posledních čtyř desetiletí 13. století. Není daleko ještě provedeno s konečnou platností,⁸⁶⁾ zvláště pokud se týče brakteátů střední velikosti. V první polovině 13. věku a v století 12. a 11 obíhaly české mince hlavně v Čechách, moravské na Moravě. Snad proto, že vláda nad oběma zeměmi spočívala delším časem v rukou téhož panovníka, Přemysla II. a Václava II., přicházely v době, o níž jednáme, české ražby dosti často na Moravu, jak svědčí nálezy v Kralicích, Čejči a v Uhřicích, a ještě hojněji moravské do Čech, jak dokazují zejména nález v kapli sv. Kříže v Praze a náš dubnický, i nálezy v Mnichovicích, Štěpánově a v Českém Brodě s větším nebo menším příměškem brakteátů, známých jinak z moravských pokladů. Proto je v těchto desetiletích rozdělení českých a moravských mincí ještě obtížnější než v dobách předchozích. Hledíme-li k svědectví nálezů, lze z dubnických ražeb pokládati za moravské A14 (Fiala, tab. XXXII., č. 19), jinak známý z pěti moravských míst, A16 (Fiala, tab. XXII., č. 15) z nálezu v kapli sv. Kříže v Praze

⁸⁴⁾ Num. Čas. 1927, str. 37.

⁸⁵⁾ Studie III., l. c., str. 26 n. a České mince a pečeti 11. a 12. stol., Sborník Národního musea 1938, str. 29 n.

⁸⁶⁾ Pokusil se o ně Fiala v Českých denárech. Srv. k tomu uvedený již článek Čer-vinků v Moravské brakteáty a Nálezy mincí z Moravy i mé Studie I., Num. Čas. 1929, str. 57 n.

a z třech moravských nálezů, A18 (Fiala, tab. XXII., č. 29) ze Štěpánova, Nových Hvezdlic, Kralic a Uhřic, A19 (Fiala, tab. XXXII., č. 50), známý ze dvou moravských nálezů, jakož i A22 (Num. Čas. 1927, tab. I., č. 8) ze tří moravských pokladů, A23 (Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 10) z Kralic a Uhřic, A24 (tamtéž č. 11 a Fiala, tab. XX., č. 15) z nálezu českobrodského, kralického a uhřického, A25 z kaple sv. Kříže v Praze a z pěti moravských míst, A26 (Fiala, tab. XXXII., čís. 20) z pěti moravských pokladů a B13 (Fiala, tab. XXII., č. 16), který se vyskytl ve dvou moravských nálezech a v kapli sv. Kříže. S velikou pravděpodobností patří na Moravu A13 (Věstník Num. Spol. 1922, tab. IX., č. 22), A17 (Fiala, tab. XXII., č. 19) a A21 (Fiala, tab. XXII., č. 4), objevené častěji na Moravě a v Čechách v nálezech s významnou složkou moravskou. Nejisté zůstává podle nálezů přidělení typů A11 (Fiala, tab. XX., č. 23) a A12 (tab. XXII., č. 6), které se vnějškem také spíše hlásí k mincím moravským. Všecky tyto moravské brakteáty náleží do druhé poloviny 13. století, protože v této době vznikly ostatní známé a určené ražby dubnického nálezu, jak bude hned ukázáno. Třeba ovšem říci, že o přidělení těchto i jiných brakteátů do Čech a do Moravy nemůže rozhodovati jen poloha naleziště, nýbrž vedle vnějšku mincí i metrologická data, zkoumání váhy a jakosti, které by však při dnešním stavu badání zejména o moravském mincovnictví 13. století sotva vedlo k žádoucímu výsledku. Znovu budiž upozorněno na nápadnou shodu některých složek nálezů v kapli sv. Kříže v Praze a v Dubnicích v Čechách, v Uhřicích, v Kralicích, poněkud i v Čejči na Moravě, tedy z míst od sebe vzdálených. Nález v Dubnici se od ostatních výrazně liší tím, že obsahoval větší české brakteáty s trůnícím králem, jež klademe, jak hned uvidíme, na jeho počátek, které však byly snad i v pokladu čejčském. Jeho významná složka míšeňská vysvětluje se, jak již pověděno, polohou naleziště. Valná jeho část přišla sem z Moravy a spojila se zde s ražbami českými a míšeňskými, jimiž dubnický nález končí.

V této souvislosti budiž ještě upozorněno na mince dosud neznámé nebo dosud neuveřejněné. Jsou to B3, B5, B8, B10, B12, B15 a B16 a dále ve skupině slezské č. 1, 2, 6, 7 a 10. O německých, mimo míšeňské, se nemohu s určitostí vyjádřiti, poněvadž by se jejich obraz a popis mohl nalézt v některém spise nebo článku mně neznámém nebo nepřístupném.

Viděli jsme, že dubnický nález končí v posledních letech 13. století, jak svědčí míšeňské brakteáty krále Václava II. z rozhraní věku 13. a 14. Také otázku, kdy vznikly jeho nejstarší ražby a jaký je tedy jeho časový rozsah, lze snadno zodpověděti. Jde o typický náš nález brakteátů z druhé poloviny 13. století. Tomuto zjištění odporuje zdánlivě jedna mince, B16, totiž malý brakteát zvláštní fabriky s opisem Wenceslaus (*vyobr. v textu*). Plochým tvarem, samým opisem a jeho vsazením mezi dva vypouklé kruhy, obrazem i způsobem jeho provedení a jakostí vymyká se naprosto z řady našich brakteátů celého 13. věku, avšak i soudobých brakteátů míšeňských, zhořeleckých a budyšínských, tedy z území, kterému bylo později dáno jméno Horní Lužice. Podle opisu jde ovšem o minci českou, byť třeba jen v širším

slova smyslu, při tom o minci velmi vzácnou, mně dosud neznámou a nikde vyobrazenou. Tímto opisem je zřejmě míněn sv. Václav, nikoliv panovník, kníže nebo král Václav, ať Václav, syn Soběslava I. (1125—1140), jenž panoval v Čechách v l. 1191—1192, nebo král Václav I. či král Václav II., protože má poprsí kolem hlavy svatozář. Zdá se, že se tento malý brakteát objevil v menším nálezu v Storche v Horní Lužici z r. 1799,³⁷⁾ kde byl ve společnosti jiného pro nás rovněž velmi zajímavého brakteátu, vyskytnuvšího se též v nálezu v Rodewitz v Horní Lužici, znázorňujícího panovníka zpřima, sedícího na oblouku, držícího v pravé ruce praporec, v levé štít, na němž je říšské jablko, což nápadně připomíná obrazy na některých českých denárech 12. století. Opis zní + OS + SVABSOBSLAVS, tedy Soběslav.³⁸⁾ Protože oba nálezy obsahují rozličné německé, zvláště středoněmecké a míšeňské mince 12. století, nejvíce z druhé jeho poloviny, až asi do r. 1190, Přemyslovci razili v Zhořelecku a Budyšínsku brakteáty snad od doby Soběslava I., jistě od panování Vladislava II. (I.)³⁹⁾ a ikonografická příbuznost se soudobými českými denáry je zřejmá, třeba brakteát se jménem Soběslavovým přiděliti Soběslavovi I. nebo podle složení obou nálezu spíše Soběslavovi II. (1173 až 1179) a klásti jej tudíž do mincovny budyšínské nebo zhořelecké. Neboť v Čechách se v té době brakteáty ještě nerazily. Pak tam ovšem patří i brakteát s opisem Wenceslaus, který panovníka neuvádí. Fabrika mince i způsob, kterým je opis vsazen do dvou vypouklých kruhů, připomíná velmi míšeňské ražby z druhé poloviny 12. století i soudobé brakteáty ze sousedních oblastí.⁴¹⁾ Obraz je sice hrubší, než bývá obvykle na těchto mincích, avšak právě v té době a v této oblasti střídají se na brakteátech rozličné náměty, hruběji i jemněji provedené, v pestrém sledu,⁴²⁾ takže náš brakteát tu má nepochybně z příčin nahoře uvedených místo nejvhodnější. Zůstává otázka, jak zabloudil do nálezu dubnického, v němž podle svědectví pana K. Chaury skutečně byl. Stalo se tak asi pouhou náhodou, která tolikrát připojila k vlastnímu obsahu

³⁷⁾ Neumann, Nachricht von in Storche gefundenen Blechmünzen, Lausitzische Monatschrift 1799, str. 605 n., č. 4 a Leitzmann, Münzfunde der Lausitz, Numismatische Zeitung 1844, str. 145 n., č. 60. Neumann uvádí opis DVX WENCEZSLAVS, Leitzmann však WENCEZSLAVS, jak čteme na naší minci. Oba (Leitzmann podle Neumanna) popisují minci takto: poprsí zpřima, po jehož obou stranách kříž. Nežetelné ozdoby po stranách poprsí mohly se jevit na exempláři z Storche jako křížky. Velikost a váha souhlasí. Srv. i Fiala, l. c., str. 217.

³⁸⁾ Neumann, l. c., č. 2, Leitzmann, l. c., č. 58, v. Höfken, Zum Rodewitzer Bracteatenfund, Archiv f. Bracteatenkunde III., str. 141 n., tab. 38, č. 10 a H. Buchenau-B. Pick, Der Bracteatenfund von Gotha, München 1928, str. 152, č. 479 a str. 108 n. a 152 n., kde uvedena i jiná literatura, z níž třeba zvláště upozorniti na článek Dr. N (a gel), Ein überprägter Brakteat, Bl. f. Mzfr. 1894, str. 1902 n. Po prvé jej vyobrazil W. G. Becker, Zweihundert seltene Münzen des Mittelalters, Dresden 1813, tab. VII., č. 191.

³⁹⁾ Friedensburg, Die Mittelaltermünzen der Lausitz, Festschrift zur Feier des fünfzigjährigen Bestehens der Numismatischen Gesellschaft zu Berlin, Berlin 1893, str. 69 n.

⁴¹⁾ Srv. zvláště Schwinkowski, l. c., tab. 8 n. a týž, Der Bracteatenfund von Meißen (z 2. pol. 12. stol.), Bl. f. Mzfr. 1926, str. 449 n.

⁴²⁾ Buchenau-Pick, l. c., č. 479 n.

některé mince značně starší nebo mladší. V dalším výkladu nebudeme se tedy touto jinak velmi důležitou a cennou ražbou více zabývat. Její význam třeba hledati v oblasti badání o českých ražbách hornolužických ve 12. století, které je teprve v počátcích.

České brakteáty 13. století dělíme, jak známo, na dvě veliké skupiny, totiž na brakteáty t. zv. veliké a brakteáty střední a malé. Obě tyto skupiny rozlišuje ovšem spíše než průměrná velikost jejich obrazová náplň. První z nich jest po stránce obrazové naprosto stejnorodým celkem, předvádějíc v jednotvárném sledu korunovaného sedícího panovníka stále takřka v téže úpravě, jenž drží v rozpjatých rukou rozličné předměty, často se opakující. Průměrná velikost však značně kolísá a zmenšuje se postupem desetiletí. Lze po této stránce rozlišiti celkem tři skupiny, z nichž nejstarší má průměr 42—38 mm (v nálezech vlašimském, chodounském, libčanském, heřmanickém a j.), druhá, jejímž představitelem je dosud jen nálezu v Zálezlech, 37—34 mm, a třetí (v nálezech mnichovickém, pražském [v Jirchářích], českobrodském a posledně dubnickém) 32—27 mm. Tyto brakteáty, vnějškem i vnitřním obsahem úzce se přimykající k současným ražbám míšeňským, byly kolem r. 1260 takřka náhle vystřídány novými, zcela odlišnými brakteáty daleko vyšší úrovně výtvarné, na nichž vidíme pestrou směs motivů, složených z figur lidských a zvířecích, hybridních tvorů a netvorů, spojených často s prvky architektonickými a rostlinnými i samostatně na nich přicházejícími. Také velikost těchto ražeb je rozličná, pohybuje se mezi 17—30 mm.⁴³⁾ O brakteátech této druhé veliké skupiny nelze říci, že zmenšení průměrné velikosti naznačuje zhruba časový sled, jak tomu jest u brakteátů t. zv. velikých, již proto, že byl právě kolem r. 1260 Přemyslem II. podniknut významný pokus o vytvoření skutečné peněžní soustavy, která se měla ražbou alespoň dvou druhů peněz, větších, těžších a menších, lehčích, přizpůsobiti pokročilému vývoji hospodářského života. A i když necháváme stranou tuto důležitou stránku peněžního vývoje, vidíme, jak velikost brakteátů posledních čtyř desetiletí 13. věku nepravidelně kolísá, snad proto, že řády i prakse byly v rozličných mincovnách různé, snad z důvodů jiných, dnes ještě nepostižitelných. Zdá se, že právě před r. 1300 nastal návrat k rozměrům větším. O těchto věcech a jejich příčinách poučí nás teprve pozorné a methodické zkoumání nových, cele zachovaných nálezu a jejich srovnání se spolehlivými nálezy staršími. Tolik však je jisto, že se Přemysl II. pokusil kolem r. 1260 o reformu mince, která měla v souvislosti s novou úpravou horního regálu a s obnovením měr a vah vytvořením skutečné peněžní soustavy a decentralisací ražby zakončit údobí starší a dát peněžnímu vývoji nový směr, lépe vyhovující velkému pokroku hospodářského života. Po vnější stránce se tento obrat jeví zavedením zcela nových obrazů na českých mincích, které se takto přizpůsobily Přemyslovým ražbám moravským a rakouským.

⁴³⁾ Srv. k tomu i dalšímu uvedené mé Studie I.—III. O výtvarném vývoji českých mincí také 13. stol., jeho významu a jeho zařazení do rámce ražby střední Evropy viz moji práci České mince a pečeti 11. a 12. století, l. c.

Že tu šlo o různé zakončení zvyklostí a řádů starších, ukazuje nápadná jistě okolnost, že neznáme téměř nálezů z posledních čtyř desetiletí 13. věku, tedy z údobí nové brakteátové ražby, v nichž by přicházely brakteáty veliké (42—38 mm),⁴⁴⁾ ačkoliv jejich vydávání sahá jistě až do počátku druhé poloviny tohoto století a ačkoliv nálezy 13. století zabírají dobu i několika desetiletí.⁴⁵⁾ V dubnickém nálezů byl jeden brakteát nejširšího střížku (B1, 41 mm), jež známe z nálezů heřmanického. Tím je potvrzeno, že tento nález je nejmladším z údobí velikých brakteátů a že jeho jádro třeba vřoci do doby kolem 1250.⁴⁶⁾

Zmínili jsme se o dvou skupinách českých brakteátů, menších nežli heřmanické a starší, avšak s podobnými obrazy trůnicího panovníka. Jejich časové zařazení, zejména jejich skupinky druhé, menší, není ještě jisté a působí obtíže.⁴⁷⁾ Nové, podrobnější studium dubnického nálezů, umožněné novými přírůstky, dovoluje, tuším, tvrditi s velkou pravděpodobností, že obě tyto skupiny, větší, známá ze Zálezel (34—37 mm), a menší z nálezů nahoře uvedených, tedy i z dubnického (27—32 mm), patří do bezprostřední blízkosti brakteátů heřmanických a před brakteáty nového rázu. Dosvědčuje to číselný poměr jednotlivých složek dubnického nálezů, v němž byl 1 veliký, 33 těchto menších s obrazem trůnicího krále a 396 brakteátů z druhé velké skupiny, vzniklé v letech asi 1260—1300, vedle obrazů i jejich váha a jakost⁴⁸⁾ a konečně nápadný jistě fakt, že se vyskytly v nálezech mnichovickém, českobrodském a ovšem dubnickém, jejichž jádro tvořily ražby, vydané po mincovní reformě Přemysla II. kolem r. 1260. Mohlo by se ovšem říci, že brakteáty se sedícím panovníkem menších rozměrů v nálezech právě jmenovaných vznikly až na samém konci 13. věku, poněvadž zakopání těchto nálezů lze klásti do dvou posledních desetiletí tohoto století, a názor takový mohl by se snad opřít o složení nálezů jabloneckého.⁴⁹⁾ Popis tohoto velmi důležitého nálezů, obsahujícího brakteáty rozličných druhů, vyšlých dílem, jak se zdá, z přemyslovských mincoven mimočeských, je však tak nedostatečný a nejasný, že si o něm nemůžeme utvořiti přesnějšího úsudku. Konečně nelze vyloučiti, že se některá nebo některé z českých mincoven na sklonku 13. věku vrátily k ražbě brakteátů tohoto způsobu míšeňského, který byl u nás opuštěn kolem r. 1260.⁵⁰⁾ Než, to jsou zatím dohady málo odůvodněné. Podle dneš-

⁴⁴⁾ Fiala, l. c., str. 208, praví, že byly v nálezů v Chotěšově u Stoda v západních Čechách dva brakteáty střížku nejširšího (40 mm), avšak tak otřelé, že na nich obraz patrný nebyl. Podle Červínky, l. c., str. 31 bylo několik brakteátů »největší velikostí« také v Čejčích na Moravě.

⁴⁵⁾ Takový, ovšem ještě daleko hlubší a významnější zásah do vývoje mincovnictví znamenala reforma Václava II. z r. 1300 zavedením grošové měny. Známe jen jeden nebo dva nálezy pražských grošů Václava II., v nichž se vyskytly ještě brakteáty.

⁴⁶⁾ Mé Studie II., str. 41.

⁴⁷⁾ l. c., str. 43.

⁴⁸⁾ Mé Studie III., str. 23.

⁴⁹⁾ Fiala, l. c., str. 434.

⁵⁰⁾ Skalský, Studie II., l. c., str. 62.

ních našich vědomostí je nejpřirozenější místo brakteátů ze Zálezel (Salesel), jakož i podobných pražských, mnichovických, českobrodských a dubnických mezi ražbami heřmanickými a brakteáty druhé veliké skupiny, vydávanými po reformě Přemysla II. kolem r. 1260 a raženými pak až do konce století. Potvrzuje to i skutečnost, že českobrodský poklad pochází daleko největším dílem z doby Přemysla II. a že vlastní kmen české složky dubnického nesahá mnoho za rok 1280, jak hned uvidíme. Jest to cenné poučení vyplývající z nálezů dubnického.

Z této doby, přibližně z l. 1260—1300, pocházejí tedy všechny ostatní české a moravské ražby dubnické. Otázka je nyní, které z nich jsou z doby Přemysla II. a které lze přidělití vládě Václava II., anebo lépe řečeno, které jsou starší a které mladší. Dílem lze tuto otázku zodpovědět velmi rychle. Za panování Přemysla II. vznikl dvoustranný denár B4⁵¹⁾ a byly ovšem raženy brakteáty, na nichž je rakouský štítek, tedy A10 (13 k.), A13 (3 k.), A14 (5 k.), snad A16 (1 k.) a dále A17 (2 k.). K mladším ražbám náleží zajisté typy, zastoupené větším počtem mincí, a ty, jejichž vřocení do posledních let 13. věku je potvrzeno poznatky, vytěženými z jiných starších nálezů (A9). Nejvíce kusů obsahovaly typy A1 (s variantami B5 a B6, celkem 162 k.), A3, 3a, b (67 k.), A4 (59 k.), k němuž musíme připojití A5 (6 k.) a A2 (23 k.), potom následuje A10 (13 k.), kterýžto typ náleží určitě do doby Přemysla II., poněvadž se na něm nachází rakouský štítek. Ostatní typy jsou zastoupeny 9—1 k., takže tu z počtu jednotlivých typů závěrů činiti nelze. O daleko nejpočetnějším typu A1 víme podle nálezů v Něm. Rybné a jiných, starších nálezů,⁵²⁾ že byl vydán nejspíše někdy v prvních letech vlády Václava II., opatrně a přibližně řečeno, v předposledním desetiletí 13. století. Ostatní typy s větším počtem kusů mohou býti o něco starší nebo o něco mladší. Soudíme-li, že českobrodský nález je, hlavně podle cizích mincí v něm obsažených, starší nálezů dubnického a že je z největší části ne-li téměř celý ještě z doby vlády Přemysla II., musíme klásti typy A3, A4 a A2, také v českobrodském obsažené, a sice zde nejhojněji, totiž 93, 110 a 66 k., časově před typ A1, tedy do počátku panování Václava II. nebo na sklonku vlády Přemysla II. S tím by souhlasilo, že náš typ A1 je v českobrodském pokladu zastoupen jen 4 kusy, protože je to asi nejmladší nebo jedna z nejmladších jeho složek, již se celý nález uzavírá. Že brakteáty typu A2 jsou asi ještě z doby Přemysla II., bude ukázáno dále. Typy A1, 2 a 3 patří zřejmě k sobě, jak ukazuje jejich fabrika, velikost a váha, vznikly tedy v letech ne příliš od sebe vzdálených. O brakteátech A4 neodvažují se to tvrditi. Nejmladším nebo jedním z nejmladších typů dubnických je nepochybně A9 (2 k.), zobrazující korunovanou harpyi zpředu, poslední ražba nálezů v Německé Rybné, zakopaného na samém sklonku století, který se v českobrodském nálezů již nevyskytl. Podle toho všeho lze říci, že vlastní jádro české složky dubnického nálezů končí někdy

⁵¹⁾ Skalský, Ražba dvoustranných denárů v Čechách v době brakteátové, Num. Čas. 1940, str. 36 n.

⁵²⁾ Skalský, Studie III., str. 10.

po r. 1280 a že k němu později přibýly již jen jednotlivé kusy. Které, neodvažují se říci při náhodném často složení našich brakteátových nálezů z druhé poloviny 13. stol., z nichž mnohé (na př. dubnický, v Něm. Rybné, druhý kolínský, v kapli sv. Kříže v Praze, asi i štěpánovský) byly uschovány z pochopitelných obav před následky mincovní reformy Václava II. a představují právě jen souhrn mincí na některém místě v té době obíhavších nebo shromážděných. Přesnější určení těchto ražeb, vydaných v posledních dvou desetiletích 13. věku, bude teprve výsledkem trpělivého zkoumání nových nálezů, zejména takových, které by obsáhly právě jen tuto dobu. Také jest třeba mít stále na mysli, že se málokterý z těchto nálezů zachoval celý nebo téměř celý, že většina z nich je popsána velmi nedostatečně, ba přímo nedbale a že ani dnes nevíme, kolik mincí z dubnického nálezů zůstává nevyšetřených. Polohou naleziště a dobou zakopání se vysvětluje, jak již pověděno, poměrně značný počet ražeb markrabat míšeňských a z míšeňských mincoven, jimiž se dubnický nález vedle několika českých a snad moravských brakteátů uzavírá. Míšeňské brakteáty z třetí čtvrtiny 13. století se ostatně v českých nálezech objevují zřídka.

Obraťme naši pozornost nyní k brakteátům dubnického nálezů, vydávaným podle nového řádu a způsobu po r. 1260, které mohly vzniknouti ještě za vlády Přemysla II. Lze je poznati bezpečněji, nežli brakteáty Václava II., protože je několik nálezů, o nichž můžeme říci, že byly buď určité nebo pravděpodobně zakopány v době Přemyslově, některé z nich na samém konci jeho vlády. Jiné pocházejí z prvních let po jeho pádu na Moravském Poli. Byly odkryty v Sadech Křenových v Praze r. 1837, v Doksech po r. 1840, v Jindřichově Hradci r. 1852, v Praze na Újezdě r. 1854, v Českých Budějovicích r. 1881 a r. 1936 v Čechách, dále v Salesche ve Slezsku, někde blízko česko-saských hranic (nález byl pak odevzdán státní sbírce drážďanské), v Krosigk u Halle (Saale), v Borne jižně od Magdeburgu a v Pfaffenmünster u Straubingen v Bavorsku.⁵³⁾ V těchto nálezech byly tyto ražby dubnické: B4 (dvoustranný denár, Fiala, tab. XXII., č. 25, v nálezech České Budějovice II. a Pfaffenmünster), A2 (Fiala, tab. XXII., č. 26, v nálezech České Budějovice I. a II. a Pfaffenmünster) a proto i B6, A8 (Fiala, tab. XXII., č. 2, v nálezech České Budějovice I. a Pfaffenmünster), a proto i B8, A15 (Fiala, tab. XX., č. 27, v nálezech České Budějovice I. a II. a Pfaffenmünster), A25 (Fiala, tab. XXII., č. 18, nález Pfaffenmünster), B9 (vyobr. na tab. I., č. 7, nález České Budějovice II.), B10 (vyobr. na tab. I., č. 8, nález České Budějovice II.) a B11 (Fiala, tab. XXII., č. 31, nálezy Jindř. Hradec, České Budějovice II., Pfaffenmünster a Krosigk). Tyto typy jsou tedy ještě z doby Přemysla II. anebo ze samého začátku vlády Václava II. Z ostatních dubnických brakteátů mohou náležeti do doby Přemysla II. mimo ty, na nichž vi-

⁵³⁾ Fiala, l. c., str. 199, který ovšem nálezy ty datuje jinak, E. Bahrfeldt, Deutsche Mittelaltermünzen, Der Brakteatenfund von Borne, Berlin 1909. O ostatních viz poznámky předcházející. K výkladu nahoře srv. mé Studie III., l. c., str. 15 n., kde je vrocení těchto nálezů blíže zdůvodněno.

díme rakouský štítek a typy právě uvedené, ještě mince z nálezů česko-brodského, zakopaného, jak jsme viděli, někdy v prvních letech panování Václava II. Jsou to mimo A1,⁵⁴⁾ které náležejí již do doby Václava II., a A3, A4 a A5, o nichž již byla řeč, ještě A11 (Fiala, tab. XX., č. 23), A12 (tamtéž, tab. XXII., č. 6) a A24 (tamtéž, tab. XX., č. 15), obrazy blízké některým nepochybným ražbám Přemysla II., takže je můžeme spolu s A16 (Fiala, tab. XXII., č. 15) s velikou pravděpodobností vřaditi do ražeb tohoto panovníka.

Neurčeny zbývají tedy po této stránce mimo kusy nezřetelné a jiné, snad slezské: A18 (Fiala, tab. XXII., č. 29, nálezy Štěpánov, Nové Hvězdlice Uhřice a Kralice), A19 (Fiala, tab. XXXII., č. 50, nálezy Nové Hvězdlice a Ivančice), A21 (Fiala, tab. XXII., č. 4, nálezy kaple sv. Kříže v Praze, Štěpánov, Mnichovice, Nové Hvězdlice, Lískovec, Uhřice a Kralice), A22 (Pam. Arch. XXIII., tab. XXIV., č. 2) a A23 (tamtéž, č. 10) z moravských nálezů, typově příbuzné některým právě jmenovaným mincím Přemysla II., A26 (Fiala, tab. XXXII., č. 20, z moravských nálezů), B12 (vyobraz. na tab. I., č. 9), B13 (Fiala, tab. XXII., č. 16, nálezy kaple sv. Kříže v Praze, Nové Hvězdlice a Josefov u Hodonína) a B14 (vyobraz. na tab. I., č. 10, nález Grubschütz), tedy celkem jen několik málo typů. Z nich se však B12 hlásí do řady brakteátů s podobnými obrazy z nálezů, uzavřených nepochybně ještě za panování Přemysla II. nebo brzy po jeho smrti.⁵⁵⁾

Dospěli jsme tak pomocí přírůstků, starších nálezů, podrobněji zpracovaných a takových, jejichž místo ve vývoji brakteátové ražby české bylo určeno s nových hledisk, k dosti přesnému roztřídění dubnického nálezů, které bude jistě dalšímu bádání užitečnou oporou na cestě k lepšímu poznání této stále ještě dosti temné oblasti středověkého mincovnictví českého. V třetí části těchto Studií sestavil jsem důležitou skupinu brakteátů Přemysla II., vydávanou hned po menších brakteátech s obrazem trůnícího krále, která se jako ony (srv. jakost B3) vyznamenává nápadně vysokou jakostí 0'970—0'980 a již nové údobí ražby brakteátové bylo pravděpodobně zahájeno. K ní náležejí typy B9, 10, 11 a asi i 12 dubnického nálezů. Z vyšetření ostatních ražeb po této stránce vyplývá, že jakost Přemyslových mincí poznenáhlu klesala, i když si udržela značnou úroveň. Tak se počínají zřetelněji objevovati základy vnějšího i vnitřního vývoje mincovnictví tohoto mohutného panovníka.

⁵⁴⁾ Typ A 1, v našem nálezů zastoupený nejhojněji, pochází, jak jsme viděli, přibližně z předposledního desetiletí 13. století. Raimann na něj v popisu nálezů v Pfaffenmünster poukazuje s pochybnostmi («Könnte Donebauer, Tafel III. 590 sein», l. c., č. 65, tedy tento typ) a proto jsem nahoře u A 1 jmenoval i nález pfaffenmünsterský, ovšem s otazníkem. Nejde spíše o brakteát nebo jeho variantu, který vyobrazuje Fiala na tab. XXII., p. č. 26, tedy náš typ A 2?

⁵⁵⁾ Srv. mé Studie III., tab. II., č. 28 n.

FRANTIŠEK PAPOUŠEK:

RAZIDLA GROŠŮ V OPAVSKÉM GYMNASIÁLNÍM MUSEU.

Slezský dějepisec profesor Faustin Ens popsal r. 1835 v dodatku ke druhému dílu svého spisu »Das Oppaland«¹⁾ na str. 157—216 vznik a tehdejší stav vlasteneckého, nynějšího gymnasiálního musea opavského. V třetí části tohoto popisu, pojednávající o slezských starožitnostech, uvedl na str. 215,²⁾ že »v zasklené skříni, přiléhající k těmto starožitnostem, jsou razidla mince Jana Jiřího, vévody krnovského a markraběte braniborského,³⁾ nalezené v krnovské městské zdi, a dvě razidla t. zv. českých grošů krále Václava II., nalezená v zahradní zdi v Dlouhé Vsi (Langendorf).⁴⁾ Na jednom z nich je česká koruna s dvojitým opisem, vnitřním: Wenceslaus secundus, vnějším: Dei gratia rex Boemiae. Druhé razidlo má jako rub uprostřed českého lva s opisem: Grossi Pragenses. — — —«

Asi podle Ense zmiňuje se o téže věci i Erasmus Kreuzinger ve své »Chronik der alten und neuern Zeit Troppau's«⁵⁾ na str. 231 ve stati »Das Gymna-

¹⁾ Das Oppaland oder der Troppauer Kreis, nach seinen geschichtlichen, naturgeschichtlichen, bürgerlichen und örtlichen Eigenthümlichkeiten beschrieben von Faustin Ens, Professor und Museums-Custos am Gymnasium zu Troppau, mehrerer gelehrten Gesellschaften korrespondierendes Mitglied. Wien. Gedruckt und im Verlage bei Carl Gerold. 1835.

II. Band: Geschichte der Stadt Troppau. Mit einem Anhang: »Die Entstehung und den gegenwärtigen Bestand des Vaterländischen Museums enthaltend, von — — —«

Geschichte (str. 157—175). Übersicht des Gesamt-Museums: I. Eine Bibliothek (str. 175), II. Ein Naturalienkabinet des Gesenkes (str. 175—214), III. Schlesische Alterthümer (str. 214—216).

²⁾ »In dem an diese Alterthümer anstossenden Glaskasten sind der Münzstempel des Johann Georg Herzog von Jägerndorf und Markgraf von Brandenburg, in der Jägerndorfer Stadtmauer aufgefunden, und zwei Münzstempel für die sogenannten böhmischen Groschen von König Wenceslaw II., in einer Gartenmauer zu Langendorf aufgefunden. Auf dem einen dieser ist die böhmische Krone mit doppelter Umschrift, die innere: Wenceslaus secundus; die äussere: Dei gratia rex Boemiae. Der andere Stempel hat als Kehrseite in der Mitte den böhmischen Löwen mit der Umschrift: Grossi Pragenses. — — —«

³⁾ Jan Jiří, vévoda krnovský a markrabě braniborský, vládl v Krnovsku, Bytomsku a Bohumínsku od r. 1607 do 22. 1. 1621, kdy byl dán do klatby a zbaven svých zemí, příp. 1622, kdy byl z nich vypuzen; zemřel v Levoči 12. 3. 1624.

⁴⁾ Dlouhá ves (Langendorf), býv. okres. hejtmanství Krnov (Jägerndorf), okresní soud Albrechtice-Město (Olbersdorf Stadt), fara Nová Ves (Neudörfel), pošta Dolní Holčovice (Nieder Hillersdorf). (Ottův slovník naučný, sv. XXVI., str. 600.)

⁵⁾ Chronik der alten und neuern Zeit Troppau's oder Troppau und seine Merkwürdigkeiten. Ein Handbuch für Einheimische und Wegweiser für Fremde gesammelt und zusammengestellt vom Erasmus Kreuzinger. Troppau, 1862. Im Selbstverlage des Herausgebers.

sial- oder Vaterländische Museum«, kde píše,⁶⁾ že »v museu nacházejí se také mincovní razidla vévody Jana Krnovského, nalezené v krnovské městské zdi, a krále Václava II. k ražbě t. zv. českých grošů«.

Obě tyto zprávy byly dlouho předmětem mých úvah. Zvláště mne ovšem zajímala zpráva o razidlech českých grošů. Přemýšlel jsem, mohou-li to býti razidla původní, kterými se razily v Kutné Hoře pravé české groše, a byla-li tam snad kdysi odcizena, do tohoto odlehlého jesenického zákoutí v bývalé části Moravy — neznámo kdy a kým — zavlečena a tím až do doby jejich nalezení a dodnes zachována, či jedná-li se snad o výrobek padělateľů těchto grošů. Nejdříve jsem pátral, jsou-li razidla ta dosud, po více než 100 letech od uveřejnění první zprávy o nich, v museu uschována. Při svých návštěvách v gymnasiálním museu jsem hledal, nejsou-li tam snad někde při sbírce mincí ve skříních vystavena, ale marně.

Když jsem se zmínil o těchto zprávách sl. Dr. Em. Nohejlové a p. K. Chaurovi, vybědli mne oba, abych zjistil, jsou-li razidla ta dosud »na světě« a v kladném případě abych se pokusil získati dovolení k jejich popisu a zachytiti jejich ráz. Informacím a nevšední ochotě pp. em. ředitele slezského zemského musea opavského Dr. E. W. Brauna, kom. správce všech opavských museí Dr. Wernera Kudliča a správce gymnasiálního musea prof. Norberta Pifflla vděčím, že razidla ta byla vyhledána a že mně tato práce byla umožněna; všem jmenovaným a p. doc. Dr. G. Skalskému i sl. Dr. Em. Nohejlové za další pomoc, rady a pokyny vzdávám upřímný dík.

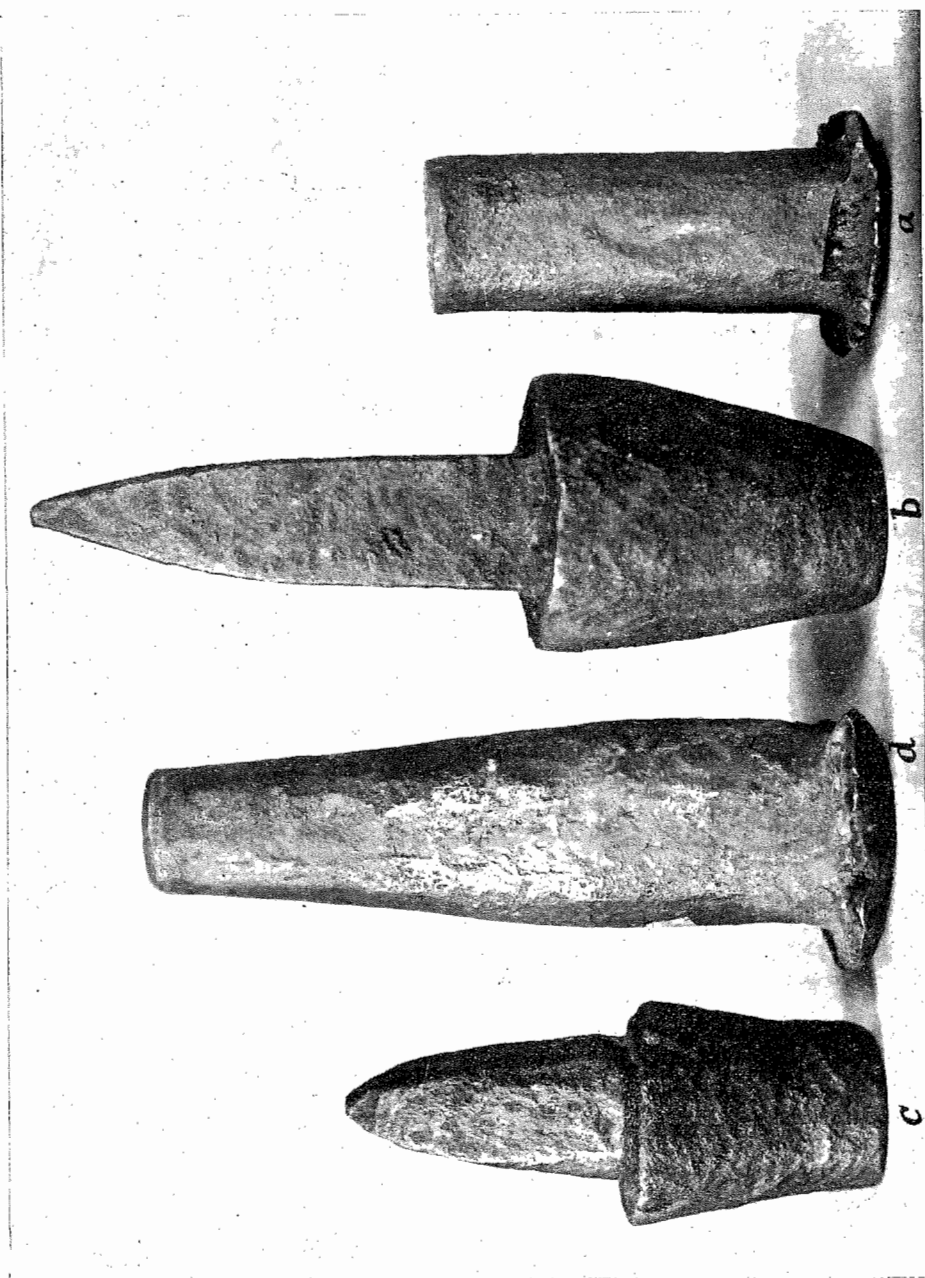
I. Razidla pražských grošů.

Místo dvou razidel pražských grošů, o nichž se zmiňuje prof. F. Ens ve své zprávě, byla mi dána ke studiu razidla tři, a to jedno vrchní — líc a dvě spodní — rub (jedno větší a druhé menší). Nepochybuji, že všechna tři razidla pocházejí z uvedeného nálezu a myslím, že prof. F. Ens popsal z obou stejných razidel (rubu) jenom jedno. Vzhled a formu jejich lépe než slovní popis vystihuje jejich vyobrazení (obr. č. 1, a—c), zhotovené podle fotografického negativu, zapůjčeného mi k rozmnožení z archivu fotografií býv. slezského zemského, dnes říšského župního musea v Opavě (Reichsgaumuseum Troppau).

Všechna razidla jsou na ražební ploše více nebo méně porušena rezem, čímž je ovšem znesnadněno srovnání s groši samými nebo s jejich vyobraze-

Druck von Alfred Trassler. 2. vydání z r. 1927: Druck- und Verlagsanstalt Karl Skrobánek & Söhne.

⁶⁾ »Im Museum befindet sich auch der Münzstempel des Herzogs Johann v. Jägerndorf, aufgefunden in der Jägerndorfer Stadtmauer und König Wenzels II. von Böhmen zur Prägung der sogenannten böhmischen Groschen. — — —«

Obr. č. 1.

ními v numismatických spisech. Tento celkem špatný stav jejich rytiny, ač jsou jinak dobře zachována, byl asi příčinou, že kdysi bylo usouzeno, že sloužila k ražbě pražských grošů krále Václava II., jak jest v obou uvedených zprávách výslovně řečeno, neznemožnil mi však zjištění, že se ve skutečnosti jedná o razidla pražských grošů krále Jana Lucemburského (1310—1346). To však, myslím, na jejich ceně a významu ničeho nemění.

Vrchní razidlo (svršek) — s rytinou líce groše — váží 600 g (obr. č. 1a). Na straně náhozné jest silně rozklepáno a do hloubky 40 mm rozštípeno. Jest jen 91 mm dlouhé. Pregěť by je dnes držel asi těžko v ruce, kdyby měl s ním raziti groše tak, jak jeho práci znázorňuje nástěnný obraz v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře v bývalé kapli minciřů a pregýřů;⁷⁾ jest již příliš krátké.

Průměr rytiny měří 28 mm. Popisovati ji, myslím, není třeba, neboť pražské groše jsou všeobecně známy. Opisy podařilo se mi přechísti jenom částečně takto:

vnitřní: *I. HXII. GS +PRIIIVS

vnější: *DEI. GRAT. . +RE. X BOEMIE⁸⁾

Když rez tak dlouho doplňoval práci rytce, je ovšem těžko říci, vystihl-li jsem správně tvar jednotlivých písmen a zejména pak oddělovacích znamének mezi jednotlivými slovy, je-li tedy ve vnitřním opisu mezi slovy Johannes a primus oddělovacím znaménkem jen malý křížek +, menší než uvádí prof. Josef Smolík⁹⁾ u čísla 4. L. a., nebo »trojlístek«, jež uvedl u čísla 13. L. a., dále jsou-li ve vnějším opisu za slovy Dei a rex vždy dva kroužky 8 nebo dva křížky x nad sebou a za slovem gratia křížek +, jež by odpovídaly prof. Smolíkem uvedeným opisům čís. 14. L. b. nebo 17. L. b. Zbytek znaménka za slovem Dei by připouštěl dva kroužky, zatím co druhé zbytky by nasvědčovaly křížkům. Ani podle otisků razidel (v pečetním vosku a v sádře) nedovedl jsem to přesně zjistiti. Čtenáře odkazuji na vyobrazení groše podle těchto otisků zhotovené (obr. č. 2a). Tenké spojovací čáry u písmen prvního n (ve slově Johannes) a obou m (ve slovech primus a Boemie) však určité vyryty nebyly, jak svědčí v těchto místech rezem nepoškozená plocha razidla.

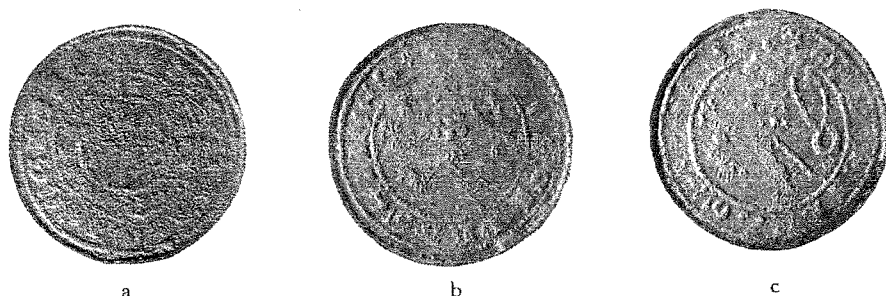
⁷⁾ Em. Leminger, Královská mincovna v Kutné Hoře, Praha 1912. Rozpravy České akademie, tř. I., čís. 48., vyobrazení čís. 14. na str. 42.

⁸⁾ Slovo »Boemie« jest u Ense špatně uvedeno (Boemiae).

⁹⁾ Josef Smolík, Pražské groše a jejich díly (1300—1547), Praha 1894. Rozpravy České akademie, tř. I., roč. III., čís. 8., str. 10. a 11.

Spodní razidla (spodky, štočky) — s rytinou rubu groše — váží: větší 1275 g a menší 585 g.

Větší razidlo (obr. č. 1b) jest 169 mm dlouhé; z toho připadá na hlavu 66 mm a na hrot (trn) 103 mm. Hlavu jeho tvoří komolý kužel o elipsovité základně, měřící v průměru 50 × 58 mm; hrot je čtyřhranný a hrany jeho jsou ostré.

Obr. č. 2.

Průměr rytiny měří, stejně jako u vršku, 28 mm; upouštím opět od popisu rytiny, která jest mělčí a méně zachovaná než u razidla menšího, což možno nejlépe posouditi z vyobrazení, zhotoveného z jeho otisku (obr. č. 2b).

Opis **✠✠✠ GROSSI PRAGENSIS**

nemá oddělovacího znaménka mezi oběma slovy a souhlasí s opisem uvedeným prof. J. Smolíkem u čís. 3. R.

Menší razidlo (obr. č. 1c) jest 106 mm dlouhé, z toho hlava 49 mm a hrot (trn) 57 mm. Základna komolého kužele hlavy jest též elipsovita o průměru 45 × 48 mm, okraje její jsou však na čtyřech místech, vždy proti zaobleným hranám hrotu, vklepány, takže její obvod podobá se spíše obvodu čtyřlístého květu než elipse.

Průměr rytiny, která jest lépe zachovaná a aspoň v některých částech hlouběji rytá než u většího razidla, měří rovněž 28 mm. Také opis její jest stejný jako u většího spodku, jenom poslední čtyři písmena ve slově pragenses nejsou dobře čitelná; není proto možno zjistiti spojku obou silnějších částí písmeny n (obr. č. 2c).

Obě spodní razidla potvrzují správnost domněnky J. Smolíka,¹⁰⁾ že rub groše »byl patrně vyryt na spodním kolku, pevně do špalku zapuštěném«, a tím i její odůvodnění.

¹⁰⁾ l. c., str. 27, pozn. 40.

Otázku, jsou-li razidla ta původní či jde-li o padělky, neodvažují se řešiti; podle všeho soudím, že původními jsou. Stáří jejich snad by bylo možno zjistiti zkouškou (rozbořem) kovu, jeho složení. Také k objasnění, kdy a jak se asi razidla ta ocitla v odlehle více na Krnovsku (v části bývalého knížectví Opavského), nemohu ničím přispěti.

II. Razidlo groše (tříkrejcaru) Jana Jiřího,
vévody krnovského a markraběte braniborského
z r. 1616.

Vrchní razidlo (svršek) — s rytinou rubu groše (tříkrejcaru) Jana Jiřího, vévody krnovského a markraběte braniborského z r. 1616 — váží 1185 g (obr. č. 1d). Na konci opatřeném rytinou jest proti písmenu o ve zkratce gros. nepatrně puklé, zatím co na protilehlé straně, proti tečce před letopočtem 616 jest puklina ta delší a měří asi 10 mm; je i na okraji rytiny znatelná a zasahuje téměř až k tečce v opisu. Z rozklepaného náhozného konce jest zřejmo, že bylo razidla toho hodně používáno.

Razidlo měří 142 mm, rytina v průměru 19,5 mm. Kolem braniborského znaku¹¹⁾ se slezskou orlicí ve středním štítku jest opis:

GROS : ARG : III : ARG : 616 ϕ .¹²⁾

Razidlo toto bylo původně zhotoveno pro ražbu v roce 1615 a opravením 5, poslední číslice letopočtu, na 6 upraveno i k používání v roce 1616. Vedle toho jest i chyba v opisu samém; místo správné zkratky CRV : za III : uvedl rytec ještě po druhé zkratku ARG :. Tím liší se opis tento od opisu na rubu krnovského groše z roku 1616, vyobrazeného v díle Friedensburg-Segerově na tab. 41. pod čís. 3368. Uvedené odchylky, změnu v letopočtu a chybu v opisu lze na razidle, které jest celkem velmi dobře zachované, snadno zjistiti (obr. č. 3). Podle stop v jednotlivých částech rytiny zdálo by se, že razidla toho bylo použito i k ražbě ve zlatě.

¹¹⁾ Štít čtvercový s korunou se znaky: v prvním poli norimberským, v druhém braniborským, v třetím pomohanským a ve čtvrtém hohenzollerským.

¹²⁾ Značku ϕ uvádí Saurma-Jeltsch, Schlesische Münzen und Medaillen. Namens des Vereins für das Museum schlesischer Alterthümer herausgegeben von Hugo Freiherrn von Saurma-Jeltsch, Breslau 1883, na str. 77 pro mincovnu v Krnově v l. 1615 až 1620, ale bez udání jména osoby, která jí používala.

V díle F. Friedensburga, Schlesiens neuere Münzgeschichte, Breslau 1899, v XIX. svazku sbírky Codex diplomaticus Silesiae, str. 214 jest uveden ve spojení s touto značkou mincmistr Kašpar Heinrich, listinně prokázaný r. 1622, a v díle F. Friedensburga a H. Segera, Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit, Breslau 1901, na str. 101 přidělena jest mincmistru Kašparu Hennemannovi. Krnovské groše s touto značkou jsou však známy i z let 1613 a 1614 (Friedensburg-Seger čís. 3360 a 3362).

Dotazem ve Slezském museu pro umělecký průmysl a starožitnosti ve Vratislavi (Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer, Breslau, Graupenstrasse 14) chtěl jsem zjistiti, není-li snad v tamní bohaté sbírce slezských mincí groš ražený tímto razidlem. Na tento dotaz odpovědělo mi

Obr. č. 3.

ochotně ředitelství musea (Dr. Gündel) dne 19. února 1939,¹³⁾ že se nenacházejí ani v rukopisných dodatcích Friedensburgových, ani v tamní sbírce mincí krnovské groše vévody Jana Jiřího braniborského z let 1615—1616 s chybami, jak jsem je podle tohoto razidla uvedl. Ražby grošů z r. 1616 jsou zřetelné a není na nich pozorovati opravu letopočtu 1615 na 1616. Ani v opavských museích nenašel jsem doposud groše raženého tímto razidlem, nepochybují však, že i to se mi časem podaří a že pak bude možno mé pojednání doplniti ještě touto zprávou.

¹³⁾ Ředitelství musea vzdávám vřelý dík za jeho zprávu a ochotu.

RUDOLF PILÁT:

NÁVRHY NA PRVNÍ ROŽMBERSKÝ DUKÁT V TŘEBOŇSKÉM ARCHIVU.

Finanční stav slezských knížat minsterbersko-olešnických byl ve druhé polovině 16. století neutěšený a otázka prodeje měst Reichensteinu a Silberbergu s doly na zlato a stříbro stala se naléhavá. V roce 1564 byly doly nabídnuty české koruně a v r. 1574 přenechány věřitelům minsterberských knížat, kteří je r. 1581 prodali Vilémovi z Rožmberka. Nový majitel získal též mincovní regál a mincovnu. Dne 27. září 1581 holdovalo město Reichenstein novému pánu. Po koupi požádal Vilém z Rožmberka císaře Rudolfa II. o potvrzení mincovního privilegia z doby dřívější, které mu bylo potvrzeno listinou ze dne 7. prosince 1581.¹⁾ Rožmberkové měli již před tím vztahy k dolování a doly na ušlechtilou rudu v Českém Krumlově, v Rudolfově u Českých Budějovic a v Jílovém. Mimo to měli v Krumlově vlastní huť a prodávali stříbro i zlato královským mincovnám v Českých Budějovicích a v Praze, jakož i zlatníkům v Norimberce (Nürnberg), Augsburgu a v Pasově (Passau).

Zabýval jsem se již po delší dobu myšlenkou, abych navštívil archiv knížete ze Schwarzenbergu v Třeboni a prohlédl tam listiny, týkající se mincovny v Reichensteinu z doby rožmberské. Teprve letos mohl jsem svůj úmysl uskutečnit. Díky vzácné ochotě ředitele archivu pana Dr. A. Markuse a archiváře pana V. Hadače byl mně předložen obsáhlý svazek, obsahující listinné doklady o činnosti rožmberské mincovny v Reichensteinu. Vedle dopisů reichensteinského hejtmana, jiných úředníků i soukromých osob Vilémovi a Petru Vokovi z Rožmberka nalezl jsem obsáhlé účetní výkazy a inventární doklady, bohužel, neúplné. Jak je tam zaznamenáno, schází z počtů všechny výkazy z let 1581 až 1589, jakož i za léta 1591 a 1594. U ostatních výkazů z let 1590, 1592—93 a 1595—1599 jsou některé neúplné, jinde chybí přílohy. Úhrnné příjmy a vydání jsou uvedeny za léta od května 1590 do konce roku 1591, od 5. září 1592 do 22. května 1593 a pak za dobu od 1595 až do 3. července 1599. Mincovna v Reichensteinu byla pro ochabnutí těžby zlaté rudy zavřena Petrem Vokem v říjnu roku 1596 a týž vladař prodal město Reichenstein a Silberberg i s mincovnou a s doly v roce 1599 lehnickému vévodovi Jáchymovi Fridrichovi.

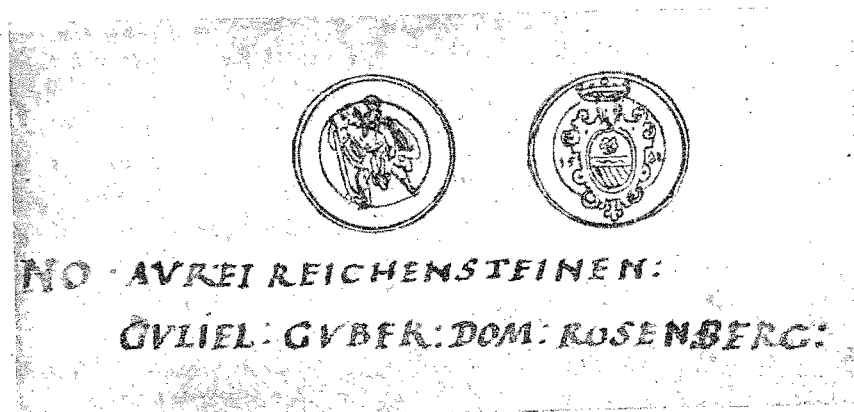
Při prohlídce listin reichensteinské mincovny nalezl jsem složený arch s nákresy návrhů na ražbu rožmberských dukátů. Na přední straně listu jsou černým inkoustem nakresleny dva návrhy. První má na líci obraz sv. Kryš-

¹⁾ Frant. Mareš, Rožmberské mincovnictví, Pam. Arch. XV., str. 281 n.

tofa, jež vidíme již na dukátech, ražených v Reichensteinu knížaty minsterberskými. Na rubu je v korunovaném štítě rožmberský znak. Pod nákresey se nalézají texty opisů dukátů:

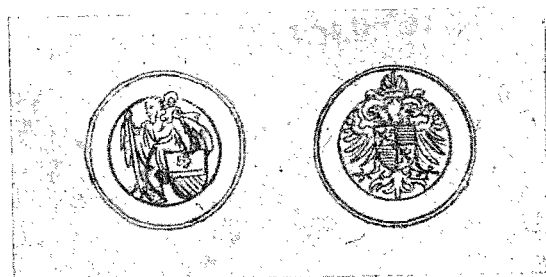
: NO — AUREI REICHENSTEINEN : GULIEL : GUBER :
DOM : ROSENBERG : (Obr. č. 1.)

Druhý návrh na pravé straně listu má na líci sv. Kryštofa opírajícího se o štít s rožmberským znakem a na rubu římsko-německého dvouhlavého orla,

Obr. č. 1.

nesoucího na prsou štít s dvojitým českým a uherským znakem. Nad hlavami orla je císařská koruna. (Obr. č. 2.) Na zadní straně listu učinil rožmberský

Obr. č. 2.

archivář Václav Březan českým švabachem tuto poznámku: »Toho roku 1582 Pan Wladař dal bít zlate na Raychenssteyně na tento způsob.« Pod to připsal v pozdější době některý z třeboňských archivářů německým švabachem: »Modell auf die in Berg Reichensteiner Bergwerkh gemüntzte Rosenbergsche Ducaten.« Podle tvaru písma se zdá, že tato poznámka byla učiněna v době eggenberské. Spisy jsou v Třeboni uloženy pod sign. III, 17 1a.

S ražbou prvních dukátů začlo se v reichensteinské mincovně r. 1582

v den »Purificationis Mariae«, t. j. 2. února. Hejtman a zároveň vrchní správce mince Markus Ambrosius Brosenthal podává Vilémovi z Rožmberka zprávu, že toho dne bylo mincováno 596 uherských zlatých. K ražbě těchto prvních dukátů, které nenesou mincovní značku, byl použit poněkud změněný první návrh se sv. Kryštofem a rožmberským znakem. Na líci nalézají se velký rožmberský znak, nad ním medvědí hlava. Opis zní: GVILEL. GUBER. . DOM. ROSENB. Na rubu je obraz sv. Kryštofa s Ježíškem na pravém rameni a opis: MONE. AUR. REICHENSTEIN. K tomu třeba podotknouti, že sv. Kryštof byl patronem reichensteinských dolů, jemuž byl zejména dán v ochranu největší důl na zlato »Goldener Esel.«²⁾ Řežač kolků Mates Kauerhase ve Vratislavi (Breslau), který pravděpodobně provedl původní návrh, zhotovil potřebná železa k ražbě dukátu patrně se změnami nepochybně podle pokynu samého pana Viléma, který se ovšem postaral o to, aby byl na mincích umístěn znak jeho mocného rodu, nikoliv císařský orl, jež vidíme na druhém návrhu nahoře uvedeném.

V přednášce na mezinárodním numismatickém kongresu v Bruselu v roce 1891 uvedl Ed. Fiala, že reichensteinský hejtman Brosenthal píše v roce 1584 o nastávající ražbě, ke které dal zhotoviti od řezače kolků Matyáše Kauerhase nový nákras. Tento nákras byl aktu přiložen a ukazuje na líci sv. Kryštofa, opírajícího se o rožmberský znak, a na rubu korunovaného císařského dvouhlavého orla s plným titulem císaře Rudolfa II. v legendě. Hejtman praví ve své zprávě dále: »Při tom jest též otisk (Abdruck) znaku V. M. ku zlatým mincím v jiném způsobu nežli dříve. Jiný nákras ve dvou a jiných dukátech a též těchto mincí přinesu V. M. při svém příchodu.«³⁾ Z toho vidíme, že bylo zhotoveno několik nákrasů návrhů k ražbě dukátů. Ani druhý návrh z roku 1584, ani jiný, o němž se hejtman Brosenthal zmiňuje, nenalézají se již v třeboňském archivu. První návrh z roku 1582 nemá na straně s císařským orlem opis se jménem císaře Rudolfa, čímž se určitě liší od návrhu z r. 1584. Nákras z roku 1582, uveřejněný v tomto článku, ověřený archivářem Březanem, jest tudíž vzácným dokladem k ražbě rožmberských dukátů ve slezském Reichensteinu.

²⁾ Popis rožmberských ražeb podal V. H a n k a v článku »Rodinné mince a medaile rodu rožmberského v Čechách«. Časopis Českého musea 1837, str. 452 n. a 1839, str. 439 n. — Srv. i F. F r i e d e n s b u r g - H. S e g e r, Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit, Breslau 1901, str. 42, č. 2486 n.

³⁾ E d. F i a l a, Die Münzungen der Herrn Wilhelm und Peter Vok von Rosenberg. Congrès international de numismatique, Bruxelles 1891, str. 373 n. — O věci zmiňuje se též F. F r i e d e n s b u r g v díle »Schlesien neuere Münzgeschichte«, Codex diplomaticus Silesiae XIX., Breslau 1899, str. 172.

EMANUELA NOHEJLOVÁ:

RAŽBY MINCOVNY V ČES. BUDĚJOVICÍCH OKOLO R. 1600.

(České tolary s »psí« hlavou a Bartoloměj Albrecht.)

(Tab. II. a III.)

Nezasvěcenému může býti s podivem, proč byla v numismatických pracích již několikrát věnována pozornost Bartoloměji Albrechtovi, obchodníkovi v Norimberce (Nürnberg).¹⁾ V našich zemích je vysvětlen zájem o jeho osobu podílem, který měl na českém mincovnictví, jemuž opatroval hojně materiálu, t. zv. pagamentu, převážnou většinou peněžního. Právě v tomto druhu materiálu spočívá i zvláštní zajímavost pro nás. Upozornila jsem již (v posudku G. Skalského Stručného přehledu vývoje českého mincovnictví v Čas. Mat. Mor., sv. 63/64, 1940, str. 186), že takovým pagamentem, t. j. právem či neprávem staženými mincemi západních a jihozápadních zemí a států evropských k nám v 16. stol. jediné pronikalo americké zlato, případně i stříbro. Přímou velkorysým dodavatelem pagamentu byl právě Bartoloměj Albrecht, jinak typická postava rudolfínské doby. Mohli bychom ho označiti jako »počestného« podvodníka, neboť tomuto norimberskému obchodníkovi nebyly nikdy dokázány jeho hříchy na veřejném finačnictví, třebaže byl stíhán, souzen i vězněn. Ušel tuhým trestům jen proto, že byl tuze chytrý a věděl, že musí podvádět ve velkém, chce-li vůbec podvádět, a při tom že musí být ze všech stran chráněn zdáním počestnosti, aby byl bezpečný.

Jméno Bartoloměje Albrechta z Norimberka je poměrně dobře známé. Do numismatické literatury ho uvedl Jan Newald ve své knize Das österreichische Münzwesen unter den Kaisern Maximilian II., Rudolph und Mathias, roku 1885. Po dalších pracích Eduarda Fialy,²⁾ C. F. Geberta,³⁾ R. Huyera,⁴⁾ A. O. v. Loehra⁵⁾ i mých⁶⁾ není vlastně ani možno připojiti

¹⁾ Děkuji srdečně pp. doc. dr. G. Skalskému, přednostovi Num. sbírky Národního musea, prof. dr. J. Prokšovi, řediteli Archivu ministerstva vnitra, a dr. V. Husovi z téhož archivu za laskavou podporu mé práce, p. K. Chaurovi za velmi ochotně pořízený přehled mincí z jeho sbírky a témuž jakož i p. Fr. Kuncovi za půjčení štočků.

²⁾ Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen — d. Max Donebauer, 1889, str. 162; Die Goldprägung der Prager Münzstätte im 16. und 17. Jahrht., N. Z. 31, str. 401 a Die Beamten u. Angehörigen der Prager Münzstätte 1537—1627, N. Z. 27, str. 181.

³⁾ Bartolomäus Albrecht, der Nürnberger Münzer und Erzkäufer, 1894.

⁴⁾ Die Münzstätte in Budweis und der Rudolfstädter Bergbau, N. Z. 1926, str. 123.

⁵⁾ V úvodu k V. Müller zu Aichholz, Ost. Münzprägungen, 1920 a Die Münzreihen der Münzstätten Budweis und Prag, N. Z. 1926, str. 137. Srv. k tomu i K dějinám mincovny

něco nového k důležitým rysům jeho povahy a osudů. Třebaže se však zdá, že je jednou pro vždy jasně a bezpečně vyloženo, kdo byl B. Albrecht a jak vlastně podváděl císaře a veřejnou správu, ozvou se vždy znovu a znovu některá upozornění buď nová nebo opakující starší tvrzení a osobnost B. Albrechta vždy znovu snese výklady, jež pronikají stále hlouběji a lépe objasňují osobu i způsob jeho zisků. V předešlém a tomto roce se ozvaly dokonce dva hlasy z rozličných stran: Karla Chaury⁷⁾ a Jindřicha Teisingra,⁸⁾ jež spojují jméno B. Albrechta s mincovnou v Čes. Budějovicích. Oba jednájí o některých tamních nebo alespoň tam kladených ražbách s t. zv. psí hlavou. Úvahy Teisingerovy jsou přípravou pro větší článek o budějovické mincovně. V nich se autor netušeně dotkl i jiné otázky, zařazení některých ražeb z počátku 17. stol., přisuzovaných dosud do Jáchymova (Joachimsthal) a došel, nezávazně na mně, k názoru shodnému s mým. Mělat jsem v té době již v hrubých obrysech připravený článek, v němž se znovu obírám osobou B. Albrechta, ačkoliv jsem v celku o něm všechno uvedla ve své přednášce 8. listopadu 1929 v Čes. společnosti numismatické. Abychom mohli dojít k závěrům definitivním, uvědomme si nejprve, kdo vlastně byl Bartoloměj Albrecht a jaká byla jeho činnost. Už starší spisovatelé poznali, že Albrecht vlastně ovládal cenu zlatých a hrubých stříbrných mincí tím, že zkoupil téměř všechny dosažitelný drahý kov (zlato a stříbro). Ten si dával nově mincovat a uváděl jej znovu do oběhu podle své vůle a podle svých cen.⁹⁾ Jenže většinou si spisovatelé neuměli představit, jak to vlastně prováděl a tak mu chybně přisuzovali funkce a jména, jichž nikdy neměl. Psalo se o mincíři, o nájemci mince, o podnikateli, užívalo se nepozorně slovesa mincoval a pojmu jeho značky (ve smyslu mincmistrovského znamení). Proto, ač byli starší autoři na správné cestě, zamotali často jednoduchou věc a tak bude nutno, abychom i v našem článku mnohé opakovali a zdůrazňovali. Budiž to však odpuštěno vzhledem k tomu, že chceme co možná nejjasněji vyložit Albrechtovo postavení.

I. Osoba a činnost B. Albrechta.

Životní data Albrechtova. Smysl a způsob jeho obchodu. Dobré zdání Z. Geitzkoflera o něm z r. 1607. Albrechtovy dodávky ražebního materiálu do pražské mincovny. Jeho spor s mincmistrem Erckerem. Spor městské rady norimberské

pražské a budějovické za vlády Rudolfa II., Věstník Čes. spol. num. 1923, str. 219.

⁶⁾ Příspěvek k otázce Bart. Albrechta, Num. Čas. 1928, str. 11 a Z příběhů pražské mincovny 1929, str. 39.

⁷⁾ Albrecht rudokupec a značka »psí hlava«, Num. zprávy 1939, čís. 4, str. 179.

⁸⁾ Prozatím v soukromých dopisech; první z 24. III. 1940.

⁹⁾ Vedle citovaných autorů pochopili činnost Albrechtovu, ač ji neuměli přesně doložit mincovním materiálem, i K l. Č e r m á k - B. S k r b e k, Mince království čes. za panování rodu habsburského, I., str. 55; Dr. Ernst Scholler, Der Reichstadt Nürnberg Geld und Münzwesen in älterer u. neuerer Zeit, 1916, str. 275 a K. Ch a u r a, Věstník Čes. spol. num. 1923, str. 231.

s Albrechtem. Ráz pražských dukátů a tolarů z Albrechtovy doby. Lviček pod poprsím panovníkovým není směrodatný pro přičtení českých ražeb. Za »zolaštní« ráz Albrechtových tolarů lze pokládati ráz tolarů s králem v celé postavě. Albrecht nikdy neužíval vlastní mincmistrovské značky ani vlastních ražebních želez.

Bartoloměj (Bartl) Albrecht¹⁰⁾ se narodil v říšském městě Norimberce r. 1543 jako syn tamního souseda Hanse Albrechta († 1563). Byl dvakrát ženat. Prvá choť se jmenovala Magdalena, druhá Voršila. Zemřel patrně v Praze v l. 1609—10. Dne 7. února 1611 je totiž paní Voršila uvedena jako vdova. B. Albrecht měl několik dětí, z nichž někteří synové mu pomáhali v obchodech a patrně se s ním dělili i o starosti i o tresty, které byly důsledkem jeho podnikání.

Jako obchodník se snažil B. Albrecht o větší zisky nejprve dodávkami zbraní a látek pro císařské vojsko. Prvá zapsaná zpráva o tom je z r. 1575.¹¹⁾ Svědčí o neobyčejném rozsahu obchodu (mělo mu být vyplaceno 5.000 zl.) a dává možnost předpokladu, že Albrecht neobchodoval s císařskou vojenskou správou po prvé. Doba byla neobyčejně vhodná pro podobné obchody. Byl to čas tureckých válek, sice vzdálené a nevtíravě kreslené, ale přece jen skutečné a hospodářsky nejednou tíživě pocítované pozadí všeho dění v Čechách i v Říši. Jinou neodmyslitelnou složkou pozadí druhé poloviny, zvláště čtvrté čtvrtiny 16. století je pomalé, ale jisté stoupání drahoty všeho hodnotného zboží, tedy i dobrých peněz, dukátu a tolaru. Je to počátek oné »revoluce cen«, jež pak vyvrcholila ve válečné bouři, zachvátivší celou Evropu, v proslulé kiprové periodě všeho mincovnictví. Za těchto předpokladů stačilo, aby dosti zámožný obchodník, který poznal ledabylost rudolfinské veřejné, zvláště finanční, správy z jiných oborů, pochopil, že největší zisky si lze opatřiti zásáhnutím do obchodní stránky císařského mincovnictví. Vážným současníkem byl později označen za prvního, kdo prolomil ohrady a ukázal cestu špatnosti, t. j. kdo začal zvyšovati cenu tolaru a dukátu pro svůj osobní zisk. A i když nemůžeme v Albrechtovi spatřovat s některými jeho současníky i s některými spisovateli jedinou a hlavní příčinu stoupání ceny peněz, neboť ty byly hlubší a širší než jednotlivcovy chytráctví, přece musíme uznat,

¹⁰⁾ Podoba B. Albrechta jako dvacetipětiletého muže je zachována na rytině z r. 1568, kterou uveřejnil Gebert, l. c., str. 23. Je zajímavé, že nebyla na něho ražena žádná portrétní medaile. Někdy mu bývá připisována znaková medaile z r. 1595, popsaná v katalogu Schultess-Rechbergově, 1869, č. 7308, jako neznámý tolar. Má na líci znak se štitem příčně půleným, v jehož hořejší polovině je přední část jednorožce s dvěma jetelovými lístky v tlamě; dolejší polovina je damaskována. Opis je IHR ♦ CV(W) — ♦ VVD ♦ MMGB ♦ Na rubu je stojící anděl s dvěma znaky, prý dvou manželék B. Albrechta. Opis, který začíná a jehož jednotlivá slova jsou dělena čtyřlístou růžicí s kroužkem v každém rohu, je GOTT ALLEIN. DIE EHR 1595. Medaile je ve sbírce markýze Hohenkubina ve Vídni.

¹¹⁾ Gebert, l. c., str. 10. Všechny životopisné údaje jsou také podle Geberta, kde nalezneme bližší doklady.

že na české a rakouské země i na část Německa vrhalo jeho podnikání nemalý stín.

Naše zprávy o Albrechtově účasti na mincovních obchodech, na onom úseku mincovnictví, jehož úkolem bylo platidlo, t. j. řádně vyraženou minci uvésti správným způsobem do oběhu, jsou čerpány z rozličných archivů a seřazeny do tří skupin. Jana Newalda zajímal zejména Albrechtův podíl ve vídeňské mincovně. Geberta i Schollera zaujal Albrecht jako norimberský rodák, soused, člen městské rady a z tohoto hlediska shledali o něm zprávy předně z norimberských pramenů. Já jsem pak mohla upravit a doplnit hlavně pomocí fondů pražského Archivu ministerstva vnitra, co o podílu Albrechtově na práci pražské mincovny z jejího archivu publikoval Ed. Fiala.¹²⁾ Tyto tři skupiny archivních zpráv se mnohde prostupovaly a doplňovaly, místy i opravovaly závěry, k nimž došli numismatikové, kteří nemohli studovat v archivech. Jako všechny prameny, musíme ovšem i zprávy, psané o B. Albrechtovi, podříditi přísné kritice. Musíme uvážit, že na př. Norimberk byl tehdy od Prahy velmi daleko a že na všechna ústní podání rudolfinské doby nutno vzítí měřítko ještě přísnější, než pro doby jiné, méně důvěřivé a méně le-targické. Zajímavé je, že při všem bádání, při všem duchaplném konstruování a výkladech o B. Albrechtovi zůstalo nedocenoeno dobré zdání »Reichspfennig-meistera« Zachariáše Geitzkoflera z 10. března 1607, *otiské* před více než 180 léty.¹³⁾ Tento charakterisoval sice v dobovém rouše, ale správně a spravedlivě postavení a činnost norimberského obchodníka. Gebert Geitzkoflerovo dobré zdání sice znal,¹⁴⁾ ale ve své víře v Albrechta ponechal je stranou. Roku 1926 na ně poukázal s důrazem Loehr,¹⁵⁾ ale ač jsem toto upozornění v české řeči vděčně zaznamenala,¹⁶⁾ zůstalo bez povšimnutí.¹⁷⁾ Zvažme tedy znovu

¹²⁾ Die Goldprägung, N. Z. 1899, 31., str. 401.

¹³⁾ Johann Christoph Hirsch, Des teutschen Reichs-Münzarchiv, III., 1757, str. 286.

¹⁴⁾ Gebert, l. c., str. 34.

¹⁵⁾ Die Münzreihen der Münzstätten Budweis und Prag, N. Z. 1926, str. 138.

¹⁶⁾ Už v Num. Čas. 1928, str. 11.

¹⁷⁾ Na druhé straně Loehr z nedostatku znalosti češtiny mně vytkl, že jsem na jeho upozornění na Hirschův otisk Geitzkoflerova dobrozdání nevzala náležitý ohled. Viz N. Z. 1930, str. 188.

Poněvadž je Hirschův Münzarchiv dosti těžko přístupný (v Praze je jediný exemplář teprve několik let v knihovně Numismatického oddělení Národního musea), považuji za odůvodněný nový otisk oné části Geitzkoflerova podání, která pojednává přímo o B. Albrechtovi. Zní takto:

Nehmlich weil bey jeziger Zerrittung im Müntz Wesen, an einer Sort die Marck fein höher aussgebracht wird, als an der andern, so schmelzen etliche vortheilhafftige Leuth die Sorten, darinnen die Marckh ringer aussgebracht wird, und Münzen durch sich selbst oder andere diejenige Sorten heraus, so höher aussgebracht werden; Inmassen der Bartolome Albrecht mit seinen Ducaten und Thalern gethan hat, nachdem er sich aber an vielen Orthen zu entschuldigen, und seinen Sachen ein applausum und Beyfall zu machen understeht, zu welchem End von ihme, gantz von vielen Juristen Universitaeten, Doctorn und Handelsleuthen unterschriebene Libell spargirt werden, so hab ich für ein Nothdurfft geacht, solchen Betrug und gebrauchten Finanzen etwas deutlicher an den Tag zu bringen.

všechny tři skupiny zpráv o B. Albrechtovi spolu s dobrozdáním Geitzkoflerovým,¹⁸⁾ abychom si tak mohli, snad s konečnou platností, ujasnit, jaká byla činnost této zajímavé osobnosti rudolfinské doby.

Dass ein Müntz-Weesen gerecht und gut genennt werden könne, dazu gehört wie obgemelt:

Der Iuste Halt oder Korn,

Das Iust Gewicht oder Schrott,

und die darauf proportionabiliter gerichtete Valvation.

An den zwey ersteren mangelt es so viel mir bewusst, des Bartel Albrechten Müntzen nicht, aber wohl an der dritten, und ist sein gebrachter Finanz in effectu eben so schädlich als die vorigen.

So viel um die silberne Müntz belangt, ist unvernemlich, dass er nicht allein die silberne Groschen, oder Guldiner, sondern auch sogar die alten Zwölffer, Zöhner, Sechser, Dreukreutzerer und dergleichen uffwechseln, aussprägen, verschmelzen, und daraus Thaler so von 68. in 72 Kr. dazumal gehalten, münzen lassen. Ja, wann gleich die nit gute alte Sorten, sondern die von 5. biss in 6. p. Cto. zu gering, darzu angewandt, so hat ers dennoch mit Vortel thun können.

Er hat ihm aber diesen Griff in Gold viel besser zu Nutzen gemacht, dann im Münz-Edict, da die Cöllnische Marck fein Gold um 117³/₄ fl. ausgebracht, ist der Ducat auf 104 Kr. taxirt worden.

Er hat aber angefangen alles Geld, so er hin und wieder an allen Orthen und Plätzen und in allen Messen, darauf er seine eigene Leüth gehalten, bekommen können, ufzuwechseln und zu verschmelzen, und daraus zwar gute Ducaten zu machen, die er aber uber und wieder die Müntz-Ordnung uff 108. 110. 112. 114. und 116. Kr. seiner eigenen Bekantnuss nach, aussgeben.

Welches er nur so viel leüchter thun können, weil er fast alles Gold in seine Hand gebracht, und verschmelzt, daher eben bey seiner getriebenen Geldt Handthierung die Gold-Gulden, Sonnen Spanische und Italiänische Cronen, Creutz-Ducaten und dergleichen sich gantz und gar verlohren.

Hat dann einer Geldt haben wollen, so hat er sich mit den Ducaten zu 112. kr. im 6. 7. fl. p. Cto. und hernach von 100. 90. bis uf 95. da bis um 114. und 116. kr. ausgeben noch mehr übersezen lassen müssen.

Darzu dann mit wenig geholfen, dass er wegen seines hochgehabten Credits, so wohl zu Frankfurth als zu Nürnberg, gleichsam der Banco gewesst, und uf ein Mess manchmal von 3. bis in 40000. fl. meissen Theils in Gold, eincassiert, die er in Ducaten vermüntzen lassen, entgegen seyend die Bezahlungen fast alle in seinen Händen gewesst, und hat er die Ducaten von einer Zeit zu der andern als von 104. bis auf 116. erhöht, und also mit dem Gold ein rechtes monopolium getrieben.

Und ob er wohl zu seiner Entschuldigung fürgibt: Erstlich dass er allein die beschnitne oder geringhaltige, genagelte oder in andere Weeg schadhafte Sorten gebrochen, so ist er doch des Wiederspiels greifflich zu überweisen, dann er selten ein andere Sorten Gold ausgeben, er habe dann der Verfallenden Wechsel halben, so balden zu der Vermünzung mit kommen können.

Fürs ander, so möcht ich gern wissen, was er dann mit den guten und gerechten Sorten gethan, und warumben sich das Gold durch sein Müntzen verlohren hab.

Zum dritten, so wird ein Erb. Rath zu Nürnberg am besten wissen, ob die bei ihme gefundene Geldter, falsche, gewaschne oder beschnittene Sorten gewesen seyn.

So weiss ich, dass er auch diss allegirt, es seyen viel Gold-Gulden in Italien, Niederland und Poln verführt, und daselbst Ducaten, die auch nicht allerdings just, gemünzt worden, das ist zwar nit ohn, er ist aber durch seine Staigerung ein Ursach dessen, und wann einmal ein Bruch geschicht, so finden sich zu eigennütziger Nachfolg bald Leüth wie alda auch geschehen.

Kdy a jak přišel B. Albrecht po prvé do styku s mincovnictvím nebo kdy a jak si uvědomil možnost velikých osobních zisků na něm, nevíme. R. 1578 se pokoušel o své štěstí ve Vídni (Wien), kde nebyli spokojeni s mincmistrem

So weist männiglich, dass dazumal bey weitem so viel frembde Ducaten nicht gesehen worden, biss er den ersten Riss darein gemacht, und die andere eben den Schliech wahrgenommen.

Dass er aber fürgibt, er habe die Gold-Gulden auch zu 75. 76. 77. und gar bis in die 80. Creützer einwechseln müssen, und dass uber das Scheider-Lohn, auch ein stattliches geloffen, er also nit den profit, sonder das bonum publicum gesucht, das entschuldigt ihn gar nicht, sondern gibt vielmehr zu erkennen, dass er eben mit seinem Ducaten-Müntzen an solcher Steigerung ein Ursach.

Und gesetzt, dass er die Gold-Gulden, nit zu 75. 76. 77. 78. 80 sondern gar zu 83. kr. welches doch nit ist, und ers auch nit thun sollen, eingewechselt, so wird die Cöllnisch Marckh fein uffgebracht pro 129. fl. 12. kr. 3 pf.

Entgegen wann er die Ducaten nur zu 114. kr. spendiret, da ers doch höher und gar zu 116. kr. anno 95. ausgeben so belauft sich die Cöllnische Marck fein uf 128. fl. 27. kr.

Aus welchem genugsam erscheint, ob wahr sey, was er fürgibt, dass er die Gold-Gulden mit Nutzen in Ducaten nit hab verwenden können.

So halt Ich nit dafür, dass jemand den Bartel Albrecht dafür erkennen werd, dass er ohne allen profit, um des gemeinen Nutzens wegen, Mühe und Arbeit umsonst werde gehabt, oder uber vielfältige Warnung dasselbig continuirt haben.

Es kan ihm auch nit fürargen, dass ein jeder dass Seinige Nutzen könne so gut, als ihme immer möglich, wie dann mancher 1. Malter Traid um 3. fl. Kauft, und gibts pro 6. fl. wieder hin, welches bey allen Waaren und Handthierungen erlaubt ist, dann erstlich ist das Gelt nit darzu gemacht, dass man damit selbst Handthierung treibe, sondern darum Waaren und anders kauffen und verkauffen solle.

Fürs andere sein Entschuldigung ist, dass er niemand zu den Ducaten genöthigt, und die jederzeit in dem Werth, wie die bey andern zu bekommen gewesst, ausgezehl.

Es mercken aber diejenige so sich auf Wechsel verstehen die fallatiam leichtlich, weil er die meisten Ducaten gehabt, dass man sich meisten Theils nach ihm regulirt, und sonderlich weil zu Nürnberg fast alles das überweisen der Bezahlungen uf den Platz uf ihn kommen, auch dazumahl die Ducaten zu Venedig viel golten, also dass die Handels-Leuthe 1. 2. oder mehr Kreutzer nicht angesehen, weilen sie dessen eintweder in den Waaren oder dem Ritorno der Wechsel wohl zu geniessen gewusst.

Die dritt Aussred ist, dass nach Abstellung seiner Handthierung, die Ducaten und Thaler noch viel höher gestiegen, darum er an der übermässigen Steigerung nicht schuldig.

Es ist aler zuvor gemeldt worden, wenn einmal ein Unordnung bevorab, da ein eigen Nutzen mit underlauft einreisse, und die Bahn gebrochen wird, dass diselbe bald, sonderlich per tolerantiam Magistratum gemehrt wird.

Ein gleiche Meynung hat es mit dem Bartel Albrecht, dann dass er ein Anfinger und der Ursacher dieses hochschädlichen Werckes gewesen, erscheint aus dem, dass vor ihme keiner solche Vermünzung beharrlich geübt, und wann schon eine Ducat, Cron, oder Gold-Gulden, um 1. 2. 3. oder 4. gran zu gering gewest wäre, so hätt es doch uber 1. oder 2. p. Cto. nicht importirt, da er das Stuck uf so viel Creutzer, wie hieoben ausgeführt, gesteigert hat.

Zum fünfften allegirt er Euer Kayserl. Mayt. rescriptum, dass ihme in der Müntz zu münzen sey erlaubt worden, mit welchen er alle seine geführte Handthierung vertheidigen will.

Es ist aber auf sein Anbringen geschehen, dass er nichts als geringhaltige, beschnittene, genagelte oder sonsten schadhafte Sorten vermüntzen lassen wolle, welches von ihme nit gehalten, sondern er seyend die beste und gewichtigste von ihme eben so wohl verschmelzt

Adamem Hartmannem. Tento byl r. 1579 propuštěn.¹⁸⁾ Podle podání z 9. VI. 1588²⁰⁾ pracovala vídeňská mincovna pro B. Albrechta do r. 1580, tedy po dvě léta, aniž měla r. 1580 nějakého mincmistra nebo vardajna. Nedostatečný obsah drahých kovů v dukátech a tolarech vídeňských byl později omlouván právě neobsazením obou míst vedoucích úředníků. Snad se ve Vídni B. Albrecht pokoušel o osobní zisk tím, že nedal oběma hlavním druhům hrubé mince, což jejich bylo, a opatřil si tak výdělek, zvláště když mu nehrozilo udání mincmistra ani vardajna. Jenže tento zisk byl jistě nebezpečný a nemohl býti trvalý. Proto přišel Albrecht na jinou myšlenku, vlastně velmi jednoduchou, jakmile byla domyšlena. Pokusil se ovládnouti trh dukátů, později i tolarů diktováním jejich cen. K tomu účelu musel míti ve vlastní ruce spousty materiálu, t. i. dobře a řádně vyražených peněz, kterým by nebylo možno nic vytýkati. Jeho podnik vyrostl tak na jeden z největších bankovních i bursovních závodů té doby. Téměř v každém větším obchodním městě měl vlastního faktora, aby mu nakupoval drahé kovy. Pro provedení svého záměru musel si pak vybrati mincovnu, která nebyla závislá na nějakých dolech, ale pracovala z kupovaných kovů, roztavených nebo k tavení přivezených, tedy z pagamentu. Tou byla bezesporně vídeňská mincovna. Zdá se však, že Albrechtovi přímo vadilo, že místo mincmistra a vardajna tam bylo neobsazeno. Jeho podvodný obchod se mohl vydařiti jen tehdy, když se dělo všechno, co se netýkalo přímo získávání peněžního pagamentu a distribuce vyražených peněz, jak náleží podle předpisu. Vedle vídeňské mincovny byla odkázána na dodávku pagamentu především mincovna pražská. Její přednost spočívala snad i v tom, že se v ní, i při nedostatku materiálu čileji pracovalo než ve Vídni a že byla v sídle císařském. Nedávno jí sice těžce ohrozilo ve vývoji zřízení mincovny v Čes. Budějovicích r. 1569,²¹⁾ takže se potom něko-

worden, und weil E w e r K a y s e r l. M a y t. allergnädigste Intention, und Gemüth gemäss, den Betrug und Verfortheilung dadurch abzuheffen, er aber den münzen in der valuation mehr Schaden gethan, als dass ers durch das Schrot und Korn gebessert, so könten seine Sachen die Universitaeten und Rechts-Gelehrten, welche dieses seinen grossen Streits rechten Grund nicht verstanden, mit keinem Fueg defendiren.

Neben dem dass es dem beschlossenen und pro pragmatica sanctione publicirten hochverpönten Müntz-Edict, auch denen darauf gegründeten Reichs-Abschieden und Mandaten stracks entgegen, und ohne das schimpflich ist, dass eines münzenden Stands just, gerechte und ohntadelhaffte Müntzen, darauf sein Nahmen, Adel und Zaichen steht, von einer privat Persohn, propria autoritate, um Gewinn und Finanz wegen, zerrinnt, verschmelzt und umgemünzt werden solle, wie es dann auch sehr verkleinerlich, dass dasjenige so unanimi omnium statuum consensu verabschiedet, und seithero so vielfeltig wiederhohlet, von ihm, als wann es contra Ius naturale, gentium, circuli & bonum publicum wäre, getadelt werden will.«

¹⁸⁾ Pokusila jsem se o to již v přednášce o B. Albrechtovi dne 8. listopadu 1929 v České společnosti numismatické, jenže tehdy jsem věnovala pozornost v první řadě vztahu B. Albrechta k pražské mincovně. Ten byl pro něho také nejvýznamnější.

¹⁹⁾ Newald, l. c., str. 68 a násl. Srovn. i Loehrův v úvod k dílu Miller-Aichholzovu.

²⁰⁾ Newald, l. c., str. 69.

²¹⁾ Srovn. Nohejlová, Z příběhů pražské mincovny, str. 22 násl.

lik let udržovala jen namáhavě při životě. Její činnost přechodně ožila opět novým zavedením tolarové ražby r. 1573 i novým mincovním řádem r. 1576. Když se však skončilo měnění šedesátníků na toлары a přešel ruch zavedení malého groše r. 1577,²²⁾ trpěla pražská mincovna dále naprostým nedostatkem materiálu. Vyskytovali se sice jednotlivci, kteří do ní dováželi materiál důlní i pagament, hlavně peněžní, ale bylo toho málo. Přišla tedy oběma vedoucím úředníkům, mincmistru Tobiáši Gebhartovi a vardajnu Šimonu Harderovi r. 1580 velmi vhod nabídka B. Albrechta, že bude dodávat do mincovny zlato předepsaného zrna na dukáty a že zaplatí za zmincování každého kusu 1½ krejcaru poplatku. V dubnu r. 1581 se Gebhart s Albrechtem dohodli, prý se svolením české koruny a v přítomnosti Jana Hardera, bývalého pražského mincmistra a tehdy už účetního rady. To je jediná úmluva o ražbě zlata pro B. Albrechta v pražské mincovně. Privilegia na jakýsi monopol k nákupu »špatné i falešné zlaté mince«, o které Albrecht pro sebe a své dědice několikrát od r. 1581 žádal císaře, na zakročení dvorské komory z 18. června 1581 nikdy nedosáhl, ačkoliv císař byl ochoten mu je udělit podle rady pražských mincovních úředníků i české komory.²³⁾ Čeští úředníci doporučovali Albrechtovu žádost patrně v dobré víře, že se země rázem zbaví méněcenných cizích mincí, jež k nám pronikaly odjinud, i že bude nově vyraženými dobrými druhy hrubé mince dostatečně opatřena potřebným platidlem. Otázku, jak a odkud by hradil Albrecht rozdíl jakosti mezi staženými méněcennými mincemi a plnohodnotnými, znovu do oběhu dávanými, si, zdá se, nepřipustili. Naopak, nový pražský mincmistr Lazar Ercker (nastoupil svůj úřad r. 1583, kdy měl ihned příležitost hájiti ražbu pro B. Albrechta) doporučoval už roku 1587 výhody, spojené pro mincovnu s povolením B. Albrechtovi, aby mohl zkupovati vedle zlatých i všechny vadné peníze stříbrné a s nimi i jiné druhy stříbra. Po dlouhých jednáních, v nichž se uvedl na přetřes i ráz tolarů ze stříbra, dodaného Albrechtem, i otázka poplatku za opětne zmincování stříbra, dostalo se B. Albrechtovi 26. března 1588 císařského povolení k nákupu přepáleného i zlomového stříbra, pokud je povolen v dědičných královstvích uherském a českém, vévodství rakouském a přivtělených zemích a pokud se v Říši shoduje s mincovním řádem. Pro Říši je Albrechtovi dovoleno zkoupené stříbro šmelcovati v jeho vlastních hutích, pokud to neodporuje říšskému mincovnímu řádu. Všechno stříbro Albrechtem získané buď zmincováno v pražské mincovně na toлары se jménem a obrazem císařovým.²⁴⁾

Toto povolení ujistilo sice B. Albrechta zvláštní císařskou ochranou proti možnému nebezpečí, nedávalo mu však žádného privilegovaného postavení. Každý, kdo získal nějak zlato nebo stříbro, mohl si je dáti zmincovati v kterékoli královské mincovně, zaplatil-li předepsaný poplatek. I Albrecht platil tento poplatek: za jeden dukát 1½ krejcaru, při tolarech 1 kopu míšeňskou

²²⁾ O tom všem podrobně viz tamže, str. 26 násl.

²³⁾ Všechny doklady a potřebné citace pro toto jsou otištěny v mé knize Z příběhů pražské mincovny, str. 40 a násl.

²⁴⁾ Nohejlová, l. c., str. 43.

za zmincování 14 hřiven černých plátů, z čehož dostávali mincíři 3 malé peníže za jeden dukát a 30 krejcarů za 100 tolarů. B. Albrecht zvyšoval svůj význam pouze množstvím dodávek zlata nebo stříbra.²⁵⁾ Zlato dodával v l. 1580—1595, stříbro od poloviny 1588 do 1595, obojí s výjimkou r. 1591 a rozhodně tím značně pozvedl činnost i zisky pražské mincovny, kde jedině si směl dáti zmincovat svůj materiál. Už císařské rozhodnutí z r. 1588 jasně svědčí o tom, že pro B. Albrechta nepracovala z českých mincoven do r. 1595 žádná jiná, než pražská. Nalezeme toho však později ještě jiné doklady. Dodávky Albrechtovy přestaly pro r. 1591 z toho prostého důvodu, že najednou r. 1589 propukl mezi ním a pražským mincmistrem Erckerem ošklivý spor, v jehož spisech pověděli na sebe oba nedávní přátelé mnoho zlého. Albrecht obvinil Erckera z nepoctivosti, vytkl, že císař má za mincmistry nečestné lidi a že mu bvlý z pražské mince dodávány peníze chybné váhy. Ercker, který ještě před několika málo měsíci tvrdil české komoře, že Albrecht neláme dobré mince a vymlouval špatnou váhu chybnými vahami v mincovně, prozradil v udání, že Albrecht stahuje z oběhu a taví i hodnotné mince, jichž se neměl dotknouti, na př. francouzské sluneční koruny a těžké zlaté mince španělské. Po těch vzájemných obžalováních nastalo vyšetřování. Zdlouhavé a neurčité, zvláště když se ho ten, jemuž slušelo především, nevyšší mincmistr českého království Karel z Bibršteina, neúčastnil pro svůj přátelský poměr k Erckerovi, jakožto nevyššímu perkmistru. Bibrštejn složil hned r. 1590 svůj úřad. Byl v historii Albrechtově snad jediný skutečně poctivý člověk, který bral celou věc s upřímnou vážností a žádal vvdání Albrechta soudu a potrestání Erckera. Nic takového se však nestalo. Místo předvolání k soudu došlo prohlášení dvorské komory, že dukáty, ražené pro Albrechta v Praze r. 1584—85, jsou správné v zrně! Ačkoliv už bylo vyřčeno, v čem spočívá Albrechtova vina, že tento stahuje a taví plnohodnotné mince, přestal pouze pro r. 1591 dodávat materiál.²⁶⁾ Ercker pak, který opatroval nezvykle velkým přírůstkem při stříhání střížků větší zisk pražské mincovně i Albrechtovi, vzdal se jen hodnosti nejvyššího perkmistra. Víně se pokusil svalit nejprve na svého vardajna Petra Kecka, který byl podle mincmistrova udání r. 1591 opravdu zbaven svého úřadu, a pak na císaře Bedřicha Parttensteina z Norimberka, kterého vinil, že kradl. Oběma to nic nevadilo. Keck se stal později dokonce puchhaltěfem, u Parttensteina nebylo nic nalezeno. Ercker pak setrval do smrti (r. 1594) v hodnosti mincmistra, B. Albrecht si dával dále mincovati v pražské mincovně svůj bohatý materiál i v letech 1592—1595.²⁷⁾ Ten rok se stal pro něj však jinak neblahý.

²⁵⁾ Podrobně jsem je uvedla ve své m článku Příspěvek, Num. Čas. 1928, str. 15—18.

²⁶⁾ R. 1602 vykládal příští pražský mincmistr Hanuš Lasanz, že B. Albrecht přestal dodávat materiál do pražské mincovny, poněvadž mu tam razili nečistě řezanými razidly. Neuvedl však, myslí-li tuto přestávku r. 1591 nebo vymlouvá-li tak úplné zaražení dodávek, způsobené uvězněním a obžalobou Albrechtovou. Arch. min. vnitřa, Mont. 4, I./I., 49.

²⁷⁾ Pro spor Albrechtův s Erckerem i další jeho činnost srovn. akta, citovaná v mé knize Z příběhů, str. 50 násl.

V jeho rodném městě Norimberce²⁸⁾ sledovali již od r. 1581 jeho způsob výměny peněz, získávání dobrých druhů mincí ve velkém i jeho tavení zlata se zvláštní pozorností, třebaže byl r. 1583 zvolen za jednoho z městských hejtmánů a při rozličných příležitostech dotazován na mínění o mincovnictví. B. Albrecht tavil sebrany pagament většinou sám v Norimberce, čemuž snadno porozumíme, uvědomíme-li si, že bylo v jeho zájmu, aby nikdo nevěděl, co taví. Jen malou část tavili v pražské mincovně a tu Albrecht vytýkal, že prý chybně. Aby byl kryt před prohlídkami komisí, jež k němu vysílala městská rada norimberská, vyžádal si 22. července 1585 na císaři pochvalný dopis. Rudolf II. se stal Albrechtovi upřímným příznivcem a ochráncem, patrně zvláště proto, že mu Albrecht opatřil velké sumy peněz v dobách, kdy je císař nejvíce potřeboval. Jistě se však císař neptal, jak byly získány. A ani svou panovnickou mocí nemohl zajistiti Albrechtovi bezpečnost, když bylo stále jasnější, že to je vlastně škůdce Říše, i když mu nelze chyby dokázati. Spor s Erckerem uvedl věci do pohybu. V něm se několikrát upozornilo na stížnost zlatníků, zvláště norimberských (24. listopadu 1591),²⁹⁾ kteří naříkali, že Albrecht zaviňuje velký nedostatek drahých kovů k zlatnickým pracím a poukazovali na to, že se dukáty, pro něho vydávané z pražské mincovny, nehodí na pozlacování.³⁰⁾ K městské radě norimberské došly na Albrechta stížnosti i odjinud. A přece dostal ještě i od městské rady povolení, aby dodával materiál mincmistru arciknížete Maxmilianu, velmistra řádu německých rytířů, Pavlu Dietherovi do mincovny německého řádu v Norimberce. Diether se 12. srpna 1594³¹⁾ smluvil s Albrechtem o dodávkách zlata pro ražbu Maxmilianových dukátů a stříbra pro ražbu tolarů, ačli získá povolení k jejich ražbě, pro městskou radu norimberskou nebo pro některého jiného říšského mincovního pána.³²⁾ Stížnosti na B. Albrechta se však ozývaly dál,³³⁾ Albrecht svým povýšeným chováním a spoléháním na přízeň císaře městskou radu norimberskou ještě urážel, takže byl v květnu r. 1595 zatčen. Jednání o sporu městské rady bylo předloženo ve Špýru (Speyer), kde se dlouho nic nedělo. Mezitím byl Albrecht propuštěn z vazby, tajně odejel do Ansbachu, ale marně získával přímluvy od císaře, knížat i norimberských vynikajících

²⁸⁾ Všechny zprávy čerpám z knihy Gebertovy, str. 11. Dobře pochopil Albrechtovy obchody Scholler, l. c., str. 275. — Není bez zajímavosti, že autor studie o Albrechtovi C. F. Gebert považuje na str. 63 své Geschichte der Münzstätte der Reichstadt Nürnberg, 1890, za nutno, poukázati na činnost Dietherovu »pro známého mincíře B. Albrechta, ačkoliv tato činnost je poněkud tuze vzdálena dějin norimberského mincovnictví«.

²⁹⁾ Gebert, l. c., str. 14.

³⁰⁾ Podání K. z Bibršteina a L. Erckera komoře 27. I. 1588. Arch. min. vnitřa, Mont. 4, I./I., 54, č. 653—657 a 659.

³¹⁾ Gebert, l. c., str. 16—18.

³²⁾ P. Diether nebyl tou dobou městským mincmistrem norimberským. Srovn. C. F. Gebert, Geschichte der Münzstätte der Reichstadt Nürnberg, 1890, str. 64 sl. a Scholler, l. c., str. 248.

³³⁾ V Praze udal tou dobou Albrechta nějaký Salomon Dietrich z Norimberka (Arch. min. vnitřa, Mont. 4, I./I., 54 č. 583 a 584), jenže Albrecht nechtěl ani císaři tuto stížnost slušně vysvětliti. Gebert, B. Albrecht, str. 19.

obchodníků, marně si dal dělati zkoušky svých dukátů pro důkaz, že nejsou nízkého zrna a vystavovati dobrá zdání universit, právnických fakult a mincovních úředníků (byl mezi nimi i pražský tehdejší vardajn D. Enderle), městská rada norimberská nepovolila mu návrat. Jenže táž městská rada, třebaže věděla, že počínání Albrechtovo nebylo správné, neuměla přesně stanovit, v čem vlastně spočívalo jeho provinění. Proto se její obžaloby zdály nedosta- tečné a nebyly vždy a ve všem přesné.³⁴⁾ Také je několikrátě měnila. Prv- e obžaloby zněly na zavlečení méněhodnotných batzenů r. 1581 do Norim- berka, pak na tajné zmincování dukátů, opět na nalezení tajené tavicí peci v Albrechtově domě, r. 1606 konečně na protizákonné stahování dobrých zlatých mincí. Proto také se spor mezi ní a Albrechtem tak vlekl a výsledek jeho byl stále tak nejasný (i když Albrecht musil zaplatiti snad 10 hřiven zлата jako pokutu už r. 1600), že obchodník, opíraje se o císařovu přízeň, se odstěhoval patrně do Čech. Tam alespoň mu bylo dovoleno zmincování staženého stříbra, ale ne již v Praze, tentokrátě (r. 1602 a 1603) v Kutné Hoře.³⁵⁾ Jeho materiál byly prý stažené uherské a rakouské špatné mince, jenže dolnorakouská, česká i dvorská komora o tom pochybovaly. Do té doby, tedy do r. 1602, jak výslovně uvádí B. Albrecht sám,³⁶⁾ nemincovala pro něho žádná jiná mincovna, než císařské mincovny ve Vídni a Praze a městská mincovna v Norimberce. Kutnohorská epizoda skončila i jinak neslavně: jeho syn byl v tomto městě nějaký čas vězněn. A přece i po všech žalobách a po- chybách byl Albrecht císařskými úřady tázán o radu, jak napravit mincov- nictví a po jeho žádosti z 1. prosince 1606, adresované presidentu dvorské komory H. Jörgerovi, bylo mu znovu 2. října 1607 císařem dovoleno, aby si dával raziti v Praze a K. Hoře z materiálu, který si sám opatří. Jen Z. Geitz- kofler před ním varoval. Je přímo žalostné, že bezradnost dvorské i zemských komor byla tak veliká, že Albrecht tak snadno nalézal k nim cestu. Sami úředníci neuměli vymyslet pořádný plán reorganizace mincovnictví a nabídky Albrechtovy byly jim pohodlným východiskem. Jenže, ačkoliv Albrecht na- vrhoval ihned i novou velikost a ráz mincí z jeho materiálu, k ražbě již ne- došlo. Císař i všechno úřednictvo byli zaměstnání vystoupením arciknížete Matyáše proti Rudolfovi II. a ani na generální reformu všeho mincovnictví nebyl čas.

Zisk B. Albrechta spočíval tedy v ceně mincí, za kterou je dával do oběhu. Přesně ji nemůžeme stanovit. Je přirozené, že se jí snažil zvýšit proti nákupní ceně, aby nejen kryl svůj náklad, ale aby i vydělal. Pražské min- covně platil³⁷⁾ za jeden dukát původně 108 krejcarů (v l. 1580—1583), pak

³⁴⁾ Zvláště její *Specificatio der Verbrechen* Barthel Albrechts z 4. srpna 1596. Ge- bert, l. c., str. 22.

³⁵⁾ Mik. Dačický, *Paměti*, II., str. 87 (vyd. Rezkovo); Newald, l. c., str. 81; Gebert, l. c., str. 30; Čermák-Skrbek, I., str. 55 sl.; Em. Leminger, *Královská mincovna v Kutné Hoře*, *Dodatky*, 1924, str. 17—19.

³⁶⁾ V podání městské radě norimberské z 24. března 1601. Gebert, l. c., str. 29.

³⁷⁾ Tomuto »placení« nutno rozuměti tak: tavený i netavený kov, který kdokoliv pře- vezl do mincovny, zkoušeli vardajnové. Podle kvality byla stanovena suma jeho ceny, kterou

1583 až snad 1585 109¹/₂ krejcaru, 1586—1588 už 111 krejcarů, od Crucis a Luciae r. 1588 dokonce až 112 krejcarů, při čemž už zůstalo.³⁸⁾ Naproti tomu uvádí všelijaká dříve dotčená data Albrechtových jednání, že dával dukát po 111 až 111¹/₂ krejcaru (patrně na počátku svých obchodů), jiná akta však udávají, že je uváděl do oběhu za 114, 116 až i 120 krejcarů. Už r. 1583 tvrdil Harder, že Albrecht má na jednom dukátu jen 6 krejcarů zisku!

Jaké byly tyto dukáty od r. 1580 a jaké byly tolary, ražené od r. 1588? Uvědomme si nejprve jasně, jak jsem již upozornila, že byly mincovány za týchž podmínek jako pro jiné dodavatele kovů. Podle svědectví písemných pramenů razili pro B. Albrechta dukáty a tolary v Čechách pouze v pražské mincovně. Dukáty za mincmistra Tobiáše Gebharta (1580—83), správce mincovny (a dřívějšího jejího mincmistra) Jana Hardera (1583), mincmistra Lazara Erckera (1583—94) a správkyně Zuzany Erckerové (od 1594 do konce Albrechtova podnikání v Praze, t. j. do r. 1595). Byly raženy vždy s jejich mincmistrovskou značkou. Tolary pro B. Albrechta byly raženy za Erckera a Erckerové (1588—1595), s přestávkou v r. 1591, kdy nebyly zmincovány pro Albrechta ani žádné dukáty. Na pražských ražbách z Albrechtova ma- teriálu jsou tedy značky: lví hlava (Gebhart), supí hlava (Harder) a dvojitá lilie (Ercker a Erckerová).³⁹⁾ Jiných značek nebylo v Čechách pro Albrechta vůbec použito, jak dále dokážeme.

Není také myslitelné, že by byl mohl užítí kterékoli značky pro sebe. Ani nepořádky rudolfinské doby nepřipouštějí výklad, že byly mince, ražené pro Albrechta, označovány jinak, než znamením přísežně odpovědného minc- mistra. Také nelze vůbec připustiti výklad, že by si Albrecht mohl sám poři- zovati svá vlastní ražební železa.⁴⁰⁾ To byly předměty tuze vzácné, s nimiž se i v mincovnách 16. stol. zacházelo s největší opatrností. Rytci či řezači želez byli pod přísahou jako byli úředníci.⁴¹⁾ Železa byla zamykána do zvláš- tních truhlic, které směly být otevřeny jen v přítomnosti úředníků. I vlastní ražba děla se za osobního dohledu úředníků. Řada řezačů želez v pražské mincovně je známa.⁴²⁾ Ale je známo i daleko více. I jejich podrobné kvitance, co utržili který kvartál za svá svrchní i spodní železa a pro který druh mince.

však v případě Albrechtově, jako v případech jiných větších položek, zmincovaných na př. pro české šlechtice, mincovna hned nevyplácela. Dávala za celou sumu zpět mince vyražené z dodaného kovu, při čemž zase musila být účetně stanovena přesná cena hotové mince. Bylo to tedy připsání na protiúčet.

³⁸⁾ Všechna udání jsou uvedena podle účtů mincmistrů a vardajnu pražské mincovny, Arch. země české, Minc. arch. a tamže fasc. 6—10.

³⁹⁾ Newald, l. c., str. 85 uvedl, že B. Albrecht »mincoval« v rozličných mincov- nách, vídeňské a českých se značkami: šestipaprskovitou hvězdou, lví hlavou, delfínem, psí hlavou. Všechny tyto značky jsou přiděleny Albrechtovi neprávem. Jsou to značky českých mincmistrů Schönfelda v Čes. Budějovicích, Gebharta v Čes. Budějovicích a Praze, Kadnera v Jáchymově (Joachimsthal) a Mattighofera v Čes. Budějovicích. Albrechtovi nebo mincím z jeho materiálu nepatří z nich značka žádná.

⁴⁰⁾ Chaura, *Albrecht rudokupec*, str. 187.

⁴¹⁾ Leminger, l. c., str. 283 a 367.

⁴²⁾ Bližší údaje jsou uvedeny v mé knize Z příběhů, ve II. kapitole.

I podle těchto kvítancí lze spolehlivě posouditi, kdy bylo kolik mincí vyraženo pro Albrechta.

Ráz dukátů, jež mincovala pražská mincovna z Albrechtova materiálu, byl jednotný: na líci stojící král, na rubu čtvrcený štít, rozličně upravený a ozdobený s příslušnými opisy. Od r. 1592 král mezi dvěma znaky, na rubu dvouhlavý orel.⁴³⁾ Než byla uvedena v život ražba tolarů ze stříbra, dodávaného B. Albrechtem, žádal tento, aby mu byly bity toлары zvláštního rázu.⁴⁴⁾ K tomu požadavku ovšem nebyl oprávněn, poněvadž se mu nikdy nedostalo a ani nemohlo dostat mincovního práva. Jenže se zdá, že se úřady snažily, aby vyšly dodavateli mincovního materiálu vstříc a že povolily, snad s radostným souhlasem císařovým, opravdu nový typ⁴⁵⁾ českého tolaru pro pražskou mincovnu (t. j. pro všechny, nejen Albrechtovy, její tolarové ražby té doby): na líci obraz stojícího krále, oděného v brnění, na rubu obraz letícího dvojhavého orla abondiovské kresby.⁴⁶⁾ Tolary tohoto typu známe přesně od r. 1588 do r. 1602, s přestávkou roku 1591, kdy, jak již víme, Albrecht stříbro nedodával. Po r. 1596 byly už ovšem raženy pražské toлары tímto rázem z pouhé setrvačnosti. R. 1603 byl i v Praze zaveden nový jednotný typ s poprsím císaře a heraldickým dvojhavým orlem. Typ s králem

⁴³⁾ Unikátně se vyskytuje i v r. 1592 na rubu ještě čtvrcený štít (ve sbírce p. Chaury).

⁴⁴⁾ Jednání o tom srv. Nohejlová, l. c., str. 41.

⁴⁵⁾ Novým typem mince rozumíme podstatnou změnu celého rázu, t. j. zásadní změnu kresby obrazu mince. Vynechání nějaké části obrazu je pouhá varianta, která není patrna laikovi.

Newald, l. c., str. 113 hledal prvý »zvláštní« ráz Albrechtových tolarů na těch českých kusech, na nichž scházel pod panovníkovým poprsím český lvíček, kterého nařídil tam vyobraziti r. 1543 Ferdinand I. (Newald, Das öst. Münzwesen unter Ferdinand I., 1883, str. 113). Podle Newaldova názoru přisuzuje v nejnovější době i Chaura, l. c., str. 181, 186 a 187, Albrechtovu vlivu, že na některých českých tolařech chybí lvíček pod panovníkovým poprsím. S tím nemohu souhlasiti, poněvadž lvíček chybí na aversu českých mincí dávno před a i po údobí Albrechtovy činnosti. Vyskytuje se na kutnohorských tolařech Ferdinanda I. od r. 1543 a udržuje se tam s malými přestávkami i za Maxmiliána I. a Rudolfa II. Nalezneme jej na některých jáchymovských tolařech Maxmiliána I., pokud razidla k nim řezal kutnohorský Jiřík Řáský nebo jáchymovský Milič. Ale na pražských tolařech Ferdinanda I. od prvopočátku český lev chybí, jako i na tolařech Maxmiliána II., za jehož vlády mizí i s tolarů kutnohorských. Nemají ho pod panovníkovým poprsím ani pražské toлары z let 1580, 1585 a 1587, ani jáchymovské z r. 1580, 1581 a 1583. Na budějovických tolařech Gebhartových chybí pak český lev pod poprsím panovníkovým vůbec již od samého počátku tamní tolarové ražby, t. j. 1573, není ani na budějovických zlatnících (6okrejcarech) od r. 1569, a jen výjimkou (r. 1579) na mincích Schönfeldových (1579 až 1584). Pravidelně se objevuje na českých tolařech teprve od r. 1603, kdy byl pro ražby všech českých mincoven zaveden jednotný ráz tolarový. Stalo se to resolucí ze dne 2. listopadu 1602, k níž byl připojen i vzor tolaru z dílny pražského rytce Jana Konráda Greutera. Z uvedeného vysvítá, že chybění lvíčka pod panovníkovým poprsím na českých tolařech nebylo v žádné souvislosti s činností B. Albrechta.

⁴⁶⁾ Upozornila jsem na možnost hledati Albrechtův »zvláštní ráz« tolarů v tolařech se stojícím králem už ve své přednášce 8. XI. 1929. — Nový tolarový typ pro pražskou mincovnu vytvořil její řezáč želez Wolf Wirth. Srv. o tom Nohejlová, Z. příběhů, strana 128.

v celé postavě nebyl ražen v žádné jiné české mincovně než právě v pražské, stejně jako si B. Albrecht dával do r. 1595 zmincovat svůj kov jenom v Praze.

II. Chybně přidělené značky mincmistrů.

Mincovní značky, které byly přisuzovány B. Albrechtovi. Řada mincmistrů budějovické mincovny. Tato byla úředně uzavřena r. 1611, jak dokazuje nově nalezený inventář po zastavení její činnosti. Několik podrobností z dějin budějovické mincovny. Co bylo raženo z materiálu, dodaného Albrechtem, v Norimberce (Nürnberg). Tolarové mince s t. zv. psí hlavou jsou nesporně budějovické ražby, jak dokazují hlavně jejich kříženiny. T. zv. psí hlava není zvláštní značkou, je to jen varianta Mattighoferova znamení lví hlavy.

Načrtli jsme obrázek života a činnosti B. Albrechta, jak nás o něm dosti dobře poučují zprávy z rozličných archivů, pečlivě zvážené a posuzované se zřetelem na zachované české i cizí mince z druhé poloviny 16. a z počátku 17. stol. Zbývá nám prokázat, že jsme neponechali stranou vlastní numismatický materiál, z něhož několikrát uzavíralo své soudy starší bádání. Tomuto nutno se obdivovati. Měloť k dispozici jen nepatrně archivalií (nynější Archiv ministerstva vnitra nebyl přístupný) a přece vyčetlo ze samotných mincí tolik, že dospělo k trvalým závěrům nebo k nim ukázalo cestu, i když někde samo, podle našeho mínění, pochybilo.

Newald,⁴⁷⁾ jak jsme již viděli, chtěl B. Albrechtovi přisouditi řadu značek, které však byly zjištěny jako znamení jednotlivých českých mincmistrů, z nichž většina neměla s Albrechtem co dělat. K mínění Newaldovu se částečně připojil i Ed. Fiala ve svém popisu Donebauerovy sbírky,⁴⁸⁾ kde uvedl jako značky Albrechtových mincí psí hlavu a prsten, který byl pak přesně určen jako mincmistrovské znamení vídeňského Lorenze Hübmera. Totéž zastávali ve svém díle Kl. Čermák a B. Skrbek.⁴⁹⁾ A. O. v. Loehr ve svém úvodu i v seskupení mincovního materiálu v díle V. Miller-Aichholze však nejen přiřadil všechny mince s prstenem správně do Vídně mincmistru Lorenzu Hübmerovi,⁵⁰⁾ ale položil i všechny české dukáty, tedy i dukáty 1580—1582 se lví hlavou (značkou Gebhartovou) do Prahy.⁵¹⁾ V zápětí pak dokázal

⁴⁷⁾ l. c., str. 85. Podle Newalda soudí i Gebert, l. c., str. 36.

⁴⁸⁾ Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen u. Medaillen des Max Donebauer, 1889, str. 162.

⁴⁹⁾ Mince království českého za panování rodu Habsburků od r. 1526, Pardubice 1891—1913, str. 55.

⁵⁰⁾ Österreichische Münzprägungen, 1920.

⁵¹⁾ Tomu neodporuje ani pražský dukát z r. 1588, vyobrazený u Voigta, Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen, III., tab. V., č. VI., na nějž mne laskavě upozornil p. K. Chaura. Dukát tento je kříženinou rubu z dukátu Erckerova z r. 1588 s lícem z dukátu Gebhartova s mincmistrovskou značkou. Viz co uvádíme o kříženinách mincí na str. 75.

autor popisu budějovického nálezu r. 1911,⁵²⁾ že mince s hvězdou jako mincovní značkou jsou z mincovny v Čes. Budějovicích. Po publikování dochovaných archivních zpráv o této mincovně R. Huyerem⁵³⁾ mohl v. Loehr r. 1926 přesvědčivě shrnouti,⁵⁴⁾ že pro B. Albrechta nebylo nikdy mincováno se zvláštní značkou a že znamená hvězda, C. S., malá lví i t. zv. psí hlava patří do Budějovic. Tam byli mincmistry: Tobiáš Gebhart (1569—1578), správce Kryštof Schönfeld (1578—1584) a Kryštof Mattighofer (1584—1611). Rok 1611 můžeme dnes označiti nejen za poslední rok úřadování Mattighoferova, ale i za poslední rok trvání budějovické mincovny. Bylať právě tehdy úředně uzavřena. Inventář po zastavení činnosti v ní byl sepsán 23. listopadu 1611.⁵⁵⁾ Pracovali v ní tedy 42 léta s lepším úspěchem, než připouštělo dosavadní bádání. Jakoby předzpěvem ke skutečnému otevření mincovny byly žádosti kverků z dolů v budějovickém okolí o její zřízení⁵⁶⁾ i úvahy úředních míst o takové možnosti ve 40. a 50. letech 16. stol.⁵⁷⁾ R. 1569 rozhodl o jejím uvedení v život mor, vypuklý v Praze, možná však i touha tamějšího varda jna Tobiáše Gebharta po lepším místě. Životní a úřední data Gebhartova,⁵⁸⁾ Schönfeldova a Mattighoferova sestavil dostatečnou měrou již R. Huyer.⁵⁹⁾ Dnes lze je doplniti několika zajímavými detaily. Tak v žádosti Kr. Schönfelda o místo písaře desátkového úřadu budějovického r. 1572 a v doporučení jejím Tob. Gebhartem se dovídáme, že byl Schönfeld rodem z Jáchymova, že mu bylo r. 1572 třicet let, že se po 5 letech vyučil u Jiřího Geitzkoflera v Jáchymově a že slouží u Gebharta již dvě léta.⁶⁰⁾ Schönfeldova vdova Dorota brala povolenou provisi zřejmě až do r. 1603, ne-li déle.⁶¹⁾ Několik podrobností zvidáme nově i o životě budějovického šmitmistra Kašpara Kholla.⁶²⁾ I on se vyučil v Jáchymově, pracoval tam i v Nizozemí a byl r. 1600 60letý.⁶³⁾ Také mincíř

⁵²⁾ K dějinám mincovny pražské a budějovické za vlády Rudolfa II., Věstník Čes. spol. num. 1923, str. 213; srv. k tomu námitky K. Chaury, Budějovice nebo Praha, tamže str. 220.

⁵³⁾ Die Münzstätte in Budweis und der Rudolfstädter Bergbau, N. Z. Wien, 1926, str. 123.

⁵⁴⁾ Die Münzreihen der Münzstätten Budweis und Prag, N. Z. Wien, 1926, str. 137.

⁵⁵⁾ Budweisisch Münzcinentari über den vorhandene Münzzeug so sich bey Einstellung der Münz daselbst A^o 611 den 23. Nouembris befunden. Arch. min. vnitř, MM 5, 27, IV. Komise pro sepsání inventáře byla sestavena z horního rady H. Stehla, pražského mincmistra Benedikta Hübmera, nejvyššího perkmistra Valentina Schütnera, dosavadního budějovického mincmistra Kryštofa Mattighofera, tábořského perkmistra Daniela Glasperga a perkmistra Matyáše Kule.

⁵⁶⁾ Nohejlová, Z příběhů, str. 22.

⁵⁷⁾ R. 1549 připouštěl sám Kryštof z Jandorfu, že by mohl být do Budějovic jmenován jako mincmistr Merten Kempf, tehdy zaměstnaný v mincovně v Bratislavě a známý nám z Jáchymova (Joachimsthal). Arch. min. vnitř, MM 5, 26, II.

⁵⁸⁾ O Gebhartovi srv. Nohejlová, l. c., str. 103.

⁵⁹⁾ Huyer, N. Z. 1926, str. 126.

⁶⁰⁾ Arch. min. vnitř, MM 5, 26, II.

⁶¹⁾ 30. srpna t. r. se odvolává Mattighofer proti jejím stížnostem. Arch. min. vnitř, MM 5, 27, III.

⁶²⁾ Srv. Huyer, l. c., str. 130.

⁶³⁾ Arch. min. vnitř, MM 5, 27, V.

Zikmund Pöltsch (Huyer uvádí jeho jméno jen r. 1583) byl ještě r. 1610 ve službách mincovny, kdy tam pracoval i jiný mincíř, dosud neznámého jména, Michal Miller.⁶⁴⁾ Pro práci v budějovické mincovně je ovšem nejdůležitější svrchu uvedená zpráva o jejím uzavření. V listopadu r. 1611, t. j. v době inventury, se v minci už jistě nepracovalo. O roku 1610 podává nám však důkaz činnosti nejen dochovaný tolar, půltolar a čtvrttolar, ale i kvitance mincíře Pöltsche, že mu mincmistr Mattighofer řádně zaplatil vše, co mu náleželo za práci od r. 1598—1610. Pro rok 1611 máme pak, jak později blíže vyložíme, ještě svědectví o ražbě v dochovaném tolaru. Nepochybíme tedy předpokladem, že mincování v Budějovicích se skončilo patrně obsazením města Pasovskými r. 1611. Alespoň stříbro z rožmberského pokladu vezli v květnu t. r. k zmincování do Prahy a pak do K. Hory.⁶⁵⁾ O konečném uzavření mincovny rozhodl patrně Petr Vok z Rožmberka tím, že r. 1611 nechal nadobro pavování rudolfovských dolů.⁶⁶⁾

V otázce B. Albrechta docházíme právě k budějovickým ražbám oklikou ještě jednou. Gebert otiskl výtah ze Specificatio der Verbrechen Barthel Albrechts z 4. srpna 1596,⁶⁷⁾ v němž městská rada norimberská žaluje na Albrechta, že si dal (neuvádí se kdy) zmincovati 12.000 zlatých norimberského rázu se značkou psí hlavy v Norimberce.⁶⁸⁾ Zprávy, otištěné Gebertem, povšiml si nově K. Chaura⁶⁹⁾ a věnoval jí nečekanou důležitost. Věřící, že nedopatřením jsou v ní uvedeny dukáty, ač jsou prý patrně míněny toлары a vidí v podání důkaz, že B. Albrecht dával pro sebe vyražené toлары označovat mincovní značkou psí hlavy a že takto signované mince byly raženy v Norimberce.

Že si B. Albrecht nedával zpracovati kov, který nakoupil a roztavil, jenom v pražské mincovně, nýbrž i v Norimberce, toho dokladem je výše uvedené jeho vlastní přiznání,⁷⁰⁾ jeho smlouva o mincování s P. Dietherem, norimberským mincmistrem arcivévodě Maxmiliana, tehdy velmistra Německého řádu⁷¹⁾ i prohlášení komise francického, bavorského a švábského kraje, že Diether zmincoval do r. 1595 z dodávek Albrechtových 228.648 dukátů

⁶⁴⁾ Tamže, MM 5, 27, I. — Člověk téhož jména byl později v Praze a r. 1620 přechodně i jičínským mincmistrem Valdštejnovým. Viz Nohejlová, Mincovníctví A. z Valdštejna, Num. Čas. 1934, str. 42.

⁶⁵⁾ Není bez zajímavosti, že mezi jeho průvodci byl i mincmistr Mattighofer. Archiv min. vnitř, MM 5, 27, IV. Srv. V. Břežan, Život Petra Voka z Rosenberka, vyd. Marešova 1880, str. 255.

⁶⁶⁾ Huyer, l. c., str. 136.

⁶⁷⁾ L. c., str. 22.

⁶⁸⁾ »Ueber das hat Barthel Albrecht einmal 12 Tausend Goldgulden Nürnberger Geprags und mit dem Zeichen eines Hundskopfs, damit wenn sie Ihnn widerumben zukhären dieselben zu erkennen, ohne Wissen des Raths und gegen sein geschworenen Genannten-Eyd dahier prägen lassen, worum er auch mit 500 Fl zur Warnung gestraft worden sei.«

⁶⁹⁾ Albrecht rudokupec a značka »psí hlava«, Num. zprávy 1939, str. 184.

⁷⁰⁾ Z 24. března 1601, Gebert, l. c., str. 29.

⁷¹⁾ Z 12. srpna 1594, Gebert, l. c., str. 16.

s rázem arcivévody Maxmiliana.⁷²⁾ Albrecht výslovně sice dokládá, že dával razit ze svého kovu jen prostřednictvím přísedících mincmistrů, avšak ptáme se přece, jaké to byly mince, jež mu vydávali v Norimberce. Nelze pochybovat o tom, že jeho materiál byl tam zpracován hlavně na dukáty a tolary arcivévody Maxmiliana jakožto velmistra Německého řádu. Neboť v této hodnosti dal si arcivévoda otevřít mincovnu v Norimberce a přijal jako svého mincmistra roku 1587 Pavla Diethera.⁷³⁾ Teprve r. 1594 stal se tento i městským mincmistrem norimberským (od r. 1587 až do r. 1594 byla totiž městská mincovna v Norimberce zcela uzavřena). B. Albrecht dodával tedy Dietherovi materiál pro ražbu dukátů a tolarů arcivévody Maxmiliana. Jeho účastí na Dietherových ražbách vysvětluje už Dudík jeho spor s městskou radou norimberskou a jeho zatčení. Neboť Diether žádal podle Albrechtova vzoru na místodržícím Německého řádu v Mergentheimu Janu Eustachu z Westernachu, aby opatřil francouzské koruny, křížové dukáty, rýnské zlaté a ostatní zlato a stříbro, kde bude moci. To vše chce Diether vyměnit za 2.515 dukátů po 115 krejčáčkách, které potřebuje arcivév. Maxmilian pro vyplacení vojska.⁷⁴⁾ Dietherovi bylo těžce vytýkáno, že radil stahovat dobré běžné mince, ač měl ve smlouvě s městskou radou norimberskou, že tak nikdy neučiní.

Z akt o průběhách mincí, prováděných komisemi tří jihoněmeckých krajů, se dovídáme, že Maxmilianovy dukáty byly až na malé odchylky jeho »uherských« dukátů správné v zrnu (z let, pokud nás zajímají, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595) a že i tolary, které dal r. 1596, 1597 a 1598 razit jménem Maxmilianovým v Norimberce švábský vardajn Jan Alexander Paudistell, byly shledány správnými. Tyto tolary jsou v obrazech obdobné nejstaršímu tolarovému vzoru, tyrolskému zlatníku arcivévody Zikmunda z r. 1486⁷⁵⁾ a jsou v líci myšlenkově velmi blízké pražským tolarům Rudolfa II. se stojícím králem. Souhlasí celkem také se »zvláštním rázem«, který navrhoval r. 1607 Albrecht pro lícní stranu Rudolfových tolarů, který však již nebyl nikdy uskutečněn. Ani dukáty a tolary velmistra Německého řádu arcivévody Maxmiliana, ani zlaté (Goldgulden)⁷⁶⁾ a zlatníky města Norimberka neměly však psí hlavu jako mincmistrovské znamení. Podle mého mínění neměly značky vůbec, ač se v křížku ze čtyř lístků, který obyčejně zahajuje opis, vidí často

72) Hirsch, l. c., III., str. 45 a Gebert, l. c., str. 18.

73) B. Dudík, Des Hohen Deutschen Ritterordens Münz-Sammlung in Wien, 1858, str. 176; Gebert, Geschichte der Münzstätte Nürnberg, str. 62; Scholler, l. c., str. 209, 247 a 248.

74) Dudík, l. c., str. 178.

75) Srv. K. Moeser-F. Dworschak, Erzherzog Sigmund der Münzreiche von Tirol, 1936, tab. XIV.

76) Norimberk razil dvojí zlaté mince: městské měny (22½karátové) a zemské měny (19karátové). Prvé, vzácnější, měly na svém rubu obraz sv. Sebalda, druhé sv. Vavřince. Srv. Schrötter, Wörterbuch der Münzkunde, 1930, str. 229 a 360 a Ch. A. im Hof, Sammlung eines Nürnbergischen Münz-Cabinets, 1780.

mincmistrovské znamení Dietherovo.⁷⁷⁾ I Gebert⁷⁸⁾ i Chaura⁷⁹⁾ sami upozorňují, že dosud neznáme ani jediný norimberský dukát s psí hlavou z oněch 12.000 kusů, zmínovaných podle »Specificatio«. Chaura počítal s omylem v žalobě na Albrechta, jímž byla značka psí hlava připsána dukátům, ač prý byla na tolaře. Mohli bychom se také pokusit o vysvětlení uvedeného místa obžaloby omylem. Je snazší si představit, že její sestavovatelé označili v devadesátých letech pražské dukáty z let 1580—83 s lví hlavou (Gebhartovou značkou) za dukáty s psí hlavou,⁸⁰⁾ než že zaměnili dukáty za tolary. Jenže předpoklad, že se někdo zmýlil, ačkoliv je velmi nasnadě, nemůže nám být důkazem. Nepřesnost stylisace uvedené specifikace dokazuje jen rozpaky městské rady norimberské, která neuměla správně vyjádřit svou žalobu na Albrechta. Bud' se v ní jedná o omyl (ani zmíněná pokuta 500 zl. r. nebyla nikde v norimberských aktech zaznamenána), nebo zbývá některému z příštích historiků norimberského mincovnictví vysvětliti záhadu, která však nemá s českým mincovnictvím nic více společného, než osobu B. Albrechta.

Otázka je však komplikována tím, že skutečně existují tolarové mince se značkou, jež byla popisována jako psí hlava. Tyto mince byly až dosud vždycky kladeny do Čech a přiřčeny mincmistru Kryštofu Mattighoferovi v Čes. Budějovicích,⁸¹⁾ což bylo všeobecně uznáno za správné. Nyní však vybírá vynikající praktik K. Chaura⁸²⁾ tolary se značkou »psí« hlavy z řady českých mincí a označuje je za norimberské ražby B. Albrechta. Jsou to prý ony tolary, jež sestavovatelé žaloby na B. Albrechta zaměnili chybně s dukáty. Důvodem pro toto nečekaně nové přidělení, jež by rázem zbavilo budějovickou mincovnu veškeré hrubé mince v letech 1590—1603,⁸³⁾ je mu zvláštní ráz těchto tolarů a formulace smlouvy mezi B. Albrechtem a P. Dietherem z r. 1594.⁸⁴⁾ V této se zavazuje norimberský mincmistr zmínovat ze stříbra Albrechtem dodaného tolaru o zrnu 14 lotů 4 grénů, 8 na kolínskou hřivnu, rázu města Norimberka, pakliže mu to bude dovoleno, nebo rázu jiného říš-

77) Norimberské mince z 90. let 16. století jsou velmi vzácné.

78) L. c., str. 36.

79) L. c., str. 184.

80) Na tuto možnost upozornil první p. ing. B. Augst.

81) K dějinám mincovny pražské a budějovické, Věstník Čes. spol. num., str. 218.

82) L. c., str. 185.

83) Neboť jen pro r. 1590 a 1591 uvádí jediný Miller-Aichholz čtvrtolar a tolar se lví hlavou jako značkou, u r. 1591 i tolar s psí hlavou. Přihlédneme-li však blíže, můžeme si bezpečně vysvětliti, proč tak činí. Čtvrtolar r. 1590 je zařazen podle sbírky vídeňského kabinetu a tam byla jeho značka prostě popisována jako lví hlava. Tolar r. 1591 je uveden podle Schulthesova č. 797, o němž vyložíme dále, že popisoval na všech těchto tolaře značku jako »lví« hlavu. Souběžný tolar je však vzat z Donebauera, č. 1759, který jeho značku uvádí jako »psí« hlavu. Nejde tedy o značky dvě, nýbrž o jednu, kterou autoři jednotlivých děl rozličně popisují. — Že se však v l. 1592—97 v Budějovicích razilo, toho několikrát svědectví doplňuje teď i nová zpráva z Arch. min. vnitřní, MM 5, 27, V., v níž 10. března 1600 posílá Mattighofer do Prahy nejen své mincmistrovské účty za Rem. a Trin. 1596, ale i zkušební kusy od počátku 1592 do poloviny 1597 pro zemského prubíře i královského mistra nad průbami v 18 zapečetěných balíčcích.

84) Gebert, l. c., str. 18.

ského mincovního pána. Chaura předpokládá, že v označení »jiný říšský mincovní pán« se skrývá císař Rudolf II. Ale není myslitelné, že by byl císař uveden na druhém místě, za městskou radou norimberskou, když pro to nejsou žádné důvody. Oním »jiným pánem k mincování oprávněným« mohl býtí kterýkoli menší kníže, obdařený mincovním právem. Nejspíše velmistr Německého řádu, arcivévoda Maxmilian, o němž víme, že pro jeho mincovnu Albrecht kovy dodával, nebo kterýkoliv z vlivných přímluvců v Albrechtově pozdějším sporu. Poněvadž však podle vlastního Albrechtova přiznání víme, že dodával i pro městskou mincovnu norimberskou, nevyužil podle našeho mínění Diether oné eventuality »nebo« a mincoval kov Albrechtův v Norimberce jen rázem arcivévody Maxmiliana a města Norimberka.

Ve svých obrazech se toлары s »psí« hlavou opravdu poněkud liší od soudobých českých ražeb jiných. Rozdíl však značí pouhou *variantu* kresby, nikoli zásadní odlišení jiného *typu* mincí a opisy těchto tolarů jasně je označují za českou minci. Jejich český a českobudějovický původ dokazují kříženiny jejich a jejich dílů s mincemi nesporně budějovickými, na něž zde z části znovu a z části nově musíme upozornit. Po prvé se objevuje t. zv. psí hlava na tolaru z r. 1589 (*Tab. 2., č. 4.*)⁸⁵⁾ Tento tolar má týž líc jako budějovický tolar Mattighoferův se zn. lví hlavy z r. 1585⁸⁶⁾ a je obdobné rytecké práce jako jsou ostatní budějovické tolarové mince, ražené tam po odvolání mincmistra Tobiáše Gebharta r. 1578 do Prahy správcem mincovny Kryštofem Schönfeldem (*tab. 2, č. 1*) až do r. 1584 a po jeho smrti i nově jmenovaným mincmistrem Kryštofem Mattighoferem, jenž zůstal v Budějovicích až do roku 1611.

Obrazy budějovických tolarů od r. 1579 až po líc tolaru z r. 1589 jsou až na celkem bezvýznamné změny v kresbě krunýře a ozdob pod poprsím stejné. (*Tab. 2, č. 2 a 3.*) K větší změně kresby, aniž se však mění typ, dochází tedy r. 1589 v rubu tolaru, k němuž se hned r. 1590 připojuje i změněný líc. Na těchto ražbách (*tab. 2, č. 5*), jejichž kresba se mění opět teprve r. 1603, jest místo klidného abondiovského poprsí Rudolfa II. zobrazen císař téměř jako nějaký starší švihák s plnovousem, oblečený v ramenatý krunýř. Na rubu letící dvojhlavý orl seštilhel, jakoby vypelichal. Rozdělovací značky změnily svůj tvar. Místo dosavadní mincovní značky lví hlavy s vyplazeným jazykem a hřívou stylisovanou do oválu, jenž celou značku ohraničuje (*vyobr. č. 1, a*), objevuje se značka volně v opisu dole na rubu a podobá se (hlavně na kreslených obrázcích numismatických děl) spíše psí než lví hlavě. Roku 1603 mění se nejen kresba, ale i typ mince. Podle císařské resoluce ze dne 2. listopadu 1602 o témže typu tolarů ve všech českých mincovnách byl i

⁸⁵⁾ Ze sbírky Donebauerovy č. 1758. Posledně vyobrazen Chaurou, l. c., tab. 14, čís. 1. Děkuji p. Chaurovi za laskavé půjčení štočku.

⁸⁶⁾ Tamže, tab. 15, č. 5. — Důvody pro zavedení nové varianty v kresbě mincí mohou býtí několikere. Může to býtí prosté opotřebování starých kolků. Přece však při této budějovické změně může hrátí jakousi úlohu fakt, že od r. 1587 bylo sestavováno nové družstvo kverků, které počalo r. 1590 s intensivnější důlní prací. Snad se připravovala i mincovna předem na větší úkoly, které však nijak nevzrostly, neboť doly dávaly málo materiálu.

v Budějovicích zaveden nový ráz: na líci široké poprsí císaře podle návrhu J. K. Greutera s malým českým lvíčkem pod poprsím, na rubu místo letícího heraldický dvojhlavý orl. Značku lví hlavu uzavírá štítek nahoře rovný, dole zaoblený.⁸⁷⁾ Tento nový rub se objevuje nejprve (*tab. 2, č. 6*) křížený s lícem staršího typu (z let 1590—1603).⁸⁸⁾ Tak navazují toлары s t. zv. psí hlavou dozadu (r. 1589) i dopředu (r. 1603) křížením na starší i mladší typ budějovických mincí a zařazují se tak určitě a přesně do řady ražeb této mincovny, tím spíše, že nejsou na žádné kříženině spojeny s ražbami jiné mincovny.

Jeich budějovická příslušnost dá se však bezpečně doložití i skupinou tří tamních čtvrtolarů. První z nich je čtvrtolar Rudolfa II. z r. 1584 s poprsím staršího typu v líci, v rubu s letícím dvojhlavým orlem a se lví hlavou v oválu jako značkou. (*Tab. 3, č. 1.*) Druhý je čtvrtolar z r. 1590, jehož líc je ražen týmž kolkem jako onen z r. 1584, ale na rubu je nový »vyhublý« dvojhlavý orl, který se objevuje po prvé na výše uvedeném tolaru z r. 1589 a značka je »psí« hlava. (*Tab. 3, č. 2.*)⁸⁹⁾ Třetí čtvrtolar, také s letopočtem 1590, má na líci i rubu novou kresbu poprsí i orla, jenže je z téhož kolků jako druhý čtvrtolar. (*Tab. 3, č. 3.*) Tyto tři vzájemně spojené čtvrtolary numismaticky jasně prokazují, že druhé dva kusy (oba z roku 1590) vznikly v téže mincovně, kde byl ražen první (z roku 1584). Poněvadž neznáme žádných ročníků čtvrtolarů mezi oběma uvedenými letopočty, dokazují nám tři popsané čtvrtolary, k nimž se připojují ještě jiné dva téže ražby z roku 1590 i klipa s nepatrnou variantou v kresbě z téhož roku, vše ze sbírky Národního musea, také to, že v letech 1585—1589 nebyly v Budějovicích čtvrtolary vůbec raženy.

Kříženiny tolarů a čtvrtolarů budějovických nejen odstraňují všechny pochyby, že ražby s t. zv. psí hlavou nejsou české, nýbrž určují je spolehlivě jako mince budějovické.⁹⁰⁾ Při pouhém studiu mincovního materiálu mohla by se ozvatí domněnka, že B. Albrecht se tedy nějak účastnil v letech 1589—1603 na mincování v Čes. Budějovicích a že stopou toho jsou budějovické toлары a jejich díly se značkou psí hlavy (drobná mince z těchto let, pokud byla ražena, má stále lví hlavu, nejčastěji v oválu, jako mincovní značku). Víme však již z předcházející kapitoly, že taková účast nejen není doložena ani v pražských ani v budějovickém archivu, ani kde jinde, nýbrž že B. Albrecht r. 1601 sám uvádí, že si dával razit z jím dodaného materiálu pod značkami přísežných mincmistrů v Praze a Norimberce.⁹¹⁾ Bylo by sice možno, že mincmistr Kr. Mattighofer a vardajn H. Röder z Budějovic si na činnost

⁸⁷⁾ Věstník Čes. spol. num., tab. XIII., č. 3.

⁸⁸⁾ Tamže, č. 4.

⁸⁹⁾ Líc i rub tohoto čtvrtolaru jsou raženy na nějaké starší minci. Proto na líci zani-kají v opisu písmena — B : RE[X] a na rubu poslední písmeno opisu — O mizí v písmenech — VS ze starší ražby. Druhý kus bez těchto zvláštností (ze sbírky Národ. musea) nebyl pro reprodukci fotografován.

⁹⁰⁾ Věstník Čes. spol. num., str. 217; srv. i H u y e r, l. c., str. 135.

⁹¹⁾ G e b e r t, l. c., str. 29.

pražské mincovny r. 1588 stěžovali⁹²⁾ a příští rok že začali sami mincovat Albrechtem dovážený materiál, neboť lidé se rychle mění, ale nemohli bychom dost dobře vysvětliti, jak mohli v budějovické mincovně razit se značkou psí hlavy i po r. 1595,⁹³⁾ když byl B. Albrecht toho roku uvězněn a pak zaměstnán obhajobou. Ale i mincovní materiál nám dokazuje, že B. Albrecht do Budějovic kovy nedodával a tam se žádným způsobem ražby neúčastnil. Už sama vzácnost jednotlivých kusů s t. zv. psí hlavou nabádá k opatrnosti v závěrech.⁹⁴⁾ Víme, jak ohromné sumy mincí byly raženy z materiálu, získaného B. Albrechtem.⁹⁵⁾ Právě ve velkorysosti, v mnohosti jeho podniku spočívala záruka jeho finančního zisku. Je tedy zajímavé, že se nezachoval ani jediný z 12.000 kusů norimberských dukátů se psí hlavou i že budějovické ražby se psí hlavou jsou tak vzácné, dával-li si je zmincovati B. Albrecht, zvyklý na počet ve velkém. Záhada vzácnosti dochovaných kusů se nám však vysvětlí, věnujeme-li znovu bedlivou pozornost mincovní značce na ražbách, o nichž jednáme. Tato značka totiž není žádná psí hlava, je to jen varianta Mattighoferova znamení lví hlavy, jak ji viděli a popsali už Madai⁹⁶⁾ a Schulthess.⁹⁷⁾ První, zdá se, považoval značku na Rudolfově tolaru z r. 1593 za psí hlavu V. Killian.⁹⁸⁾ V popisu sbírky Donebauerovy byly značky, tentokrát ještě nepřidělené, označeny jako znamení B. Albrechta.⁹⁹⁾ Zdá se, že později nebyla značka již posuzována objektivně podle originálu na mincích, nýbrž popisována podle kreslených obrázků ve starších i nových numismatických dílech, hlavně u Čermáka-Skrbka,¹⁰⁰⁾ Loehra,¹⁰¹⁾ Cejnka¹⁰²⁾ a nejnověji¹⁰³⁾ u Chau-

⁹²⁾ Arch. min. vnitř., Mont. 4, 1/1, 54, 809—816.

⁹³⁾ Známe tolaru s t. zv. psí hlavou z let: 1589, 1590, 1591, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1599, 1600, 1602 a 1603. Půltolary z let: 1591, 1593 a 1594, čtvrttolary z r. 1590.

⁹⁴⁾ Doklad pro omezenou ražbu skýtají nejen vzácné mince, nýbrž i přímá slova řezače želez B. Riedla, o němž viz v poslední kapitole. — Mnohé kusy z tolarů s t. zv. psí hlavou jsou unikáty. Znalec vzácnosti českých ražeb † ing. arch. Stanislav Vávra oceňoval tolar z r. 1590 částkou 800 K, což svědčí o tom, že jej ve sbírkách našel jen ojedinele. Hrubé ražby se »psí« hlavou z let 1598 a 1601 vůbec neznám. Jak málo bylo těchto tolarů raženo, dosvědčuje i to, že křížový a i obyčejný tolar z r. 1603 má líc z téhož razidla, jímž byl vybit tolar druhé série z r. 1597 a tolar z r. 1600. Poznáme to jasně na slově REX, kde jsou písmena puncována do kolku nerovně a na jednotné okrase pod poprsím, která je odlišná od oné na první serii z r. 1597.

⁹⁵⁾ Otiskla jsem sumy z pražské mincovny ve své článku v Num. čas. 1928, str. 15.

⁹⁶⁾ D. S. M a d a i, Thaler-Cabinet II., 1766, č. 2765.

⁹⁷⁾ K. G. v. S c h u l t h e s s - R e c h b e r g, Thaler-Cabinet I., 1840, č. 797 a 805.

⁹⁸⁾ V katalogu své sbírky z r. 1858. Ale nebyl si zcela jist, neboť u č. 1895 výslovně poznamenává: »Unten ein Hundskopf (?).« Teprve u č. 1905, u téhož tolaru z r. 1599, je prostě udáno: »Unten ein Hundekopf.« Oba tolaru koupilo podle záznamů v katalogích pp. Chaury a dr. Katze Národní museum. Omylem tisku je uveden u tolaru č. 1895 letopočet 1563, ač hned dále je správně udán 1593.

⁹⁹⁾ Č. 1758—1761.

¹⁰⁰⁾ L. c., III., tab. XI.

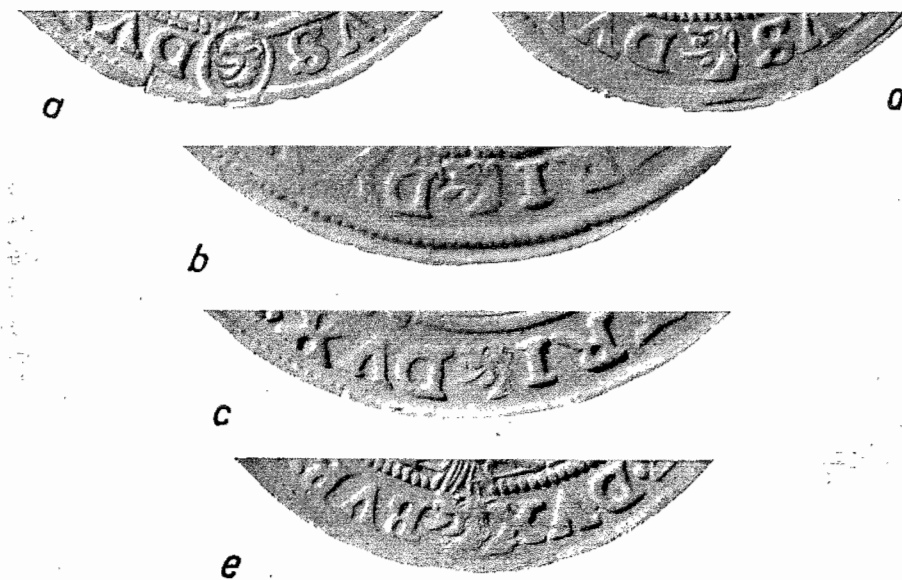
¹⁰¹⁾ L. c., str. 140.

¹⁰²⁾ Österreichische Münzprägungen von 1519 bis 1705, 1936, str. 37.

¹⁰³⁾ Srv. i Tisíc let české vládní mince (929—1929), 1929, str. 20.

ry.¹⁰⁴⁾ Tento ji dal překreslit z díla Čermákova, ačkoliv ji tak, jak je tam i v citovaných pozdějších pracích zobrazena, nenalézám na žádné skutečné ražbě. Kreslené obrázky reprodukují značku jako psí hlavu s čenicem, daleko přečnívajícím přes horní pysk zvířete a se svislým uchem, které připomíná honičiho psa.

Posuďme sami tuto značku znovu podle fotografických zvětšenin obrázku na skutečných mincích. (Vyobr. čís. 1, b, c, d.) Vidíme tu hlavu kočkovité

Obr. č. 1. Hlavní varianty Mattighoferovy značky lví hlavy v l. 1584—1603: a) na čtvrttolaru z r. 1584; b) na tolaru z r. 1593; c) na tolaru z r. 1595; d) na čtvrttolaru z r. 1590; e) na půltolaru z r. 1591.

šelmy s hřívou splývající po krku a naznačenou puncem směrem dolů od leva doprava přes krk. Šelma má silně rozevřenou tlamu a vyplazený, dlouhý a masitý jazyk. I v takto hrubě popsané značce nalezneme varianty. Některá jest zpodobena se strany a zdánlivě prodloužení hlavy, vyznačené puncem, vycházejícím z čela a přesahujícím čenicem, může býti i neumělé naznačení čelní hřívky lva, vyrůstající nad čelem a končící nad čenicem. (Vyobr. č. 1, d.) Není totiž souvislosti mezi tímto puncem, naznačujícím hřívku lva, a lvím čenicem; oba jen vycházejí z čela zvířete. Jindy jest značka vyryta poněkud otočena dopředu (jasně je tomu tak na půltolaru z roku 1591). Pak v ní vidíme plasticky zpodoběnou lví hlavu s bohatou hřívou, která není jen symbolicky vtlučena puncem do krku zvířete jako na právě popsané variantě, nýbrž splývá dolů po krku, vymodelována řezačem, a je přehozena až na jeho přední stranu pod dolní čelist. (Vyobr. čís. 1, e.)

¹⁰⁴⁾ L. c., str. 184.

A i na této variantě značky, o jejíž lví podobě sotva bude někdo pochybovat, je někdy primitivně puncem vyznačena jakási čelní hříva. Nikde však neznaleme svislé ucho honičiho psa, nýbrž jen malé, nahoru obrácené ucho kočkovité šelmy.

Mattighoferův řezač želez, který řezal razidla pro tolar z r. 1589/90, se snažil zhotoviti v mezích možností něco nového. V kresbě tolaru se mu to podařilo. A přece, ačkoliv se jeho letící orel, pohublý a vypelichaný, tolik liší od předešlé kresby, zůstává přece orlem¹⁰⁵⁾ a nemůže být pokládán za jiného dravého ptáka. Stejně změnil rytec podobu Mattighoferova mincmistrovského znamení, lví hlavy, kterou má tento úředník i v klenotu znaku na svém jetonu.¹⁰⁶⁾ Je ostatně velmi zajímavé porovnat způsob vyobrazení lva v klenotu tohoto jetonu i ve značce na mincích. Že se značka téhož mincmistra během jeho úředního údobí mohla hodně změnití příčiněním i podle schopností řezače želez, o tom nás poučují naše mince dosti spolehlivě. Co bychom všechno mohli viděti jen na př. v Puellacherově značce velbloudí hlavy s krátkým krkem, kdybychom nevěděli, že jsou její varianty jen ryteckou licencí podmíněná změna jeho značky!

Chybou bylo, že se Mattighoferova značka lví hlavy z let 1589—1603 popisovala i vyobrazovala podle kreslených obrázků, jež neodpovídaly skutečnosti. Numismatické otázky nemohou být řešeny podle takových obrázků. Máloco je však tak konservativní, jako některý, třeba nedoložený numismatický poznatek.

III. Řada hrubých mincí budějovické mincovny jde až do r. 1611.

Kryštof Mattighofer byl budějovickým mincmistrem nepřetržitě od r. 1584 do r. 1611. Do doby jeho úřadování patří i tolar s lví hlavou ve štítku nahoře rovném, dole zaobleném od r. 1603 nejen do r. 1606, nýbrž až do r. 1611. Tyto byly dosud chybně přisuzovány C. Lengefeldrovi, do r. 1606 v Budějovicích, dále pak v Jáchymově (Joachimsthal). Ražby tyto nutno vybrat z řady jáchymovských mincí, kde Lengefelder užíval od r. 1606 znamení lví hlavy v kruhu nebo volně v opisu. Lengefelder nebyl nikdy budějovickým mincovním úředníkem. Řady ražeb obou mincoven z let 1603—1611. Řezači želez pro budějovickou mincovnu. B. Albrecht neměl s touto mincovnou nic společného.

Autor popisu budějovického Seifferheldtova nálezu, odkrytého r. 1911, vyslovil r. 1923 domněnku,¹⁰⁷⁾ že Centurio Lengefelder, kterého znal jako jáchymovského mincmistra od roku 1606, byl v letech 1603—1606 i buděj-

¹⁰⁵⁾ Schulthess, l. c., označuje tuto kresbu dvojhavého orla podle Madaie »Doppeladler in ungeschickter Stellung«.

¹⁰⁶⁾ J. O. Miltner-Jos. Neumann, Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privatmünzen und Medaillen, 1852—1870, č. 261.

¹⁰⁷⁾ Věstník Čes. spol. num., str. 213.

jovickým mincmistrem. V budějovickém nálezu byly totiž mince se značkou lví hlavy ve štítku nahoře rovném, dole zaobleném, s letopočty 1603, 1604, 1605 a 1606. Poněvadž byla od r. 1606 přisuzována táž značka Lengefeldrovi pro jeho úřední označení odpovědného mincmistra v Jáchymově, bylo snadno dojíti k závěru, že tato značka před jáchymovským Lengefelderovým působením je stopou jeho úřadování v Budějovicích, zvláště když naprosto chyběly prameny o tom, že Mattighofer setrval řádně ve svém úřadě až do r. 1611 (zemřel až r. 1613)¹⁰⁸⁾ a že právě v letech 1603—1604 mnoho, v letech 1605—1607 málo, ale r. 1608 a 1609 opět více mincoval. Tato domněnka byl však omyl. Podle vlastní kritiky dopustil se ho pisatel proto, že r. 1923 nebyly známy jednak archivní zprávy o pražské a budějovické mincovně, jednak nebyl znám mincovní materiál jáchymovské mincovny z let 1603 až 1607, roztroušený ve vzácných kusech po sbírkách. Tento materiál byl pak ještě několikrát sestavován.¹⁰⁹⁾

Když jsem r. 1932 znovu určovala a zařazovala v české sbírce Národního musea materiál z doby vlády Rudolfa II. z mincovny jáchymovské a budějovické, narazila jsem na několik nesrovnalostí, pakliže jsem měla při zařazování mincí přísně dodržet navržené rozdělení a přidělení značky lví hlavy ve štítku, jež byla od r. 1606 všeobecně spojována se jménem C. Lengefeldera jako jáchymovského mincmistra. Podle toho byly užívány značky takto: v Jáchymově od r. 1600—1604 dvojitá lilie (Kryštof Taubenreuter), 1604—1606 pěticípá hvězda s měsícem, stojícím na jednom ze svých rohů (Hanuš Gipfel), 1606—1620 (někdy bylo udáváno od r. 1603) lví hlava v oválu, volně v opisu nebo ve štítku (Centurio Lengefelder). Naproti tomu v Čes. Budějovicích: od r. 1584—1603 lví hlava (dvoji podoby, druhá od r. 1589, Kryštof Mattighofer), 1603—1606 lví hlava ve štítku (tedy snad C. Lengefelder).

Při rozřazování hrubých mincí podle tohoto systému vyvstane bezpodmínečně nejprve tato otázka: proč je na mincích téměř téhož rázu z let 1606, 1607, 1609 (tab. 3, č. 6 a 7), 1610 a 1611 dvoji mincmistrovská značka: lví hlava, jedna jemnější kresby ve štítku, druhá, na níž lev vypadá trochu medvědotě, v oválu nebo volně mezi dvěma tečkami v opisu? Jak to, že tato značka v první své podobě, jemnější kresby ve štítku provází od r. 1603 do r. 1606 souběžně i značku jáchymovského mincmistra Gipfela (tab. 3, č. 5), ač tato je jasně a značně odchylná? Dnes je snadná odpověď: poněvadž jde o značky dvě, o rozličná znamení vždy dvou mincmistrů, t. j. Kryštofa Mattighofera v Čes. Budějovicích a H. Gipfela a C. Lengefeldera v Jáchymově.

Pro přidělení značky lví hlavy ve štítku do Budějovic můžeme uvést několik důvodů: křížení tolarového líce budějovického rázu z l. 1589—1602 s rubem tolaru r. 1603 podle císařského předpisu o zavedení jednotného rázu z 2. listo-

¹⁰⁸⁾ Viz Huyer, l. c., str. 131 sl. Jeho závět a velký fascikul spisů, vztahujících se k ní (až do r. 1616) viz Arch. min. vnitra, MM 5, 27, I.

¹⁰⁹⁾ V člancích: Několik málo známých českých mincí, Num. čas. VI., 1930, str. 103 a Česká inedita numismatické sbírky v Gothě a Berlíně, tamže, 1932, str. 80.

padu 1602. (*Tab. 2, č. 6.*)¹¹⁰⁾ Seskupení mincí v budějovickém nálezu z r. 1611, kde bylo uloženo 37 kusů z r. 1603, 31 z r. 1604, pět z r. 1605 a dva z r. 1606, všechny s ražebním leskem, což dokazuje domácí původ mincí.¹¹¹⁾ Rozdíly v kresbě tolarů t. zv. budějovických (s lví hlavou ve štítku) a jáchymovského (s hvězdou a měsícem a lví hlavou volně v opisu nebo v oválu). Tyto rozdíly jsou velmi jasné v l. 1603—6. (*Tab. 3, č. 4 a 5.*) Tehdy totiž užívali v Jáchymově zřejmě za vzor svých tolarů první předlohu J. K. Greutera, jak zanechala svou stopu r. 1602 a 1603 ve třech variantách i v mincovním díle kutnohorském.¹¹²⁾ Na líci je široce kreslené poprsí císaře se ztrnulým okem, puncovaným zpředu, se zřetelně znatelným orámováním pravého ramenního plátu a odlišně zapjatým pláštěm na pravém rameni, pod nímž je český lvíček mezi dvěma arabeskami. I rub, ačkoliv je zásadně proveden podle jednotných předpisů, platných pro všechny české mincovny, se liší od jiných ražeb českých v provedení perličkovitého kruhu i v podrobnostech kresby na křídlech, hlavách i ocasu. Nebylo zvykem raziti v jedné a téže mincovně toлары a jejich díly razidly dvou zcela různých kreseb souběžně vedle sebe, dokonce po několik let. Musíme původ rozličných druhů hledati v rozličných mincovnách. Poněvadž pak určitě víme, že Taubenreuterovy, Gipfelovy a Lengefelderovy ražby jsou původu jáchymovského a známe z těchto let (1603—1606) bezpečně i ražby pražské a kutnohorské, nalézáme v přířčení tolarů s lví hlavou ve štítku budějovické mincovně jen potvrzení svého mínění, že mince tyto vyšly z dílny, spravované Mattighoferem, pro což máme nyní i svědectví archiválních zpráv. Prohlédneme-li však opatrně další t. zv. jáchymovské ražby z let 1607—1611, nalezneme i na nich, ačkoliv se jáchymovští r. 1607 přizpůsobili ostatním mincovnám použitím druhé Greuterovy předlohy, jasné rozdíly skupiny se značkou lví hlavy ve štítku a lví hlavy v oválu a tak i jasné, třeba drobné, rozdíly skupiny budějovických a jáchymovských ražeb. (*Tab. 3, č. 6 a 7.*) Dovede nás to k jedinému překvapujícímu poznatku: že jáchymovské ražby z let 1606—1611 jsou ještě vzácnější, než jsme dosud soudili. Není to však logický závěr stejně překvapujících a dosud opomíjených zpráv o poklesu jáchymovských hor, jež se nám hlásí kolem r. 1600 častými stížnostmi, úvahami, nářky i radami odborných komisí?¹¹³⁾ Přiřazením mincí se lví hlavou ve štítku z let 1607—1611 k budějovickým ražbám do r. 1606 dostáváme souvislou řadu hrubých budějovických mincí až do r. 1611, v níž jsou zastoupeny toлары ročníky: 1603, 1604, 1605 (*tab. 3, č. 4*), 1606, 1607, 1608, 1609 (1 dvoutolar, *tab. 3, č. 6*), 1610 a 1611; půltolary znám z let 1606, 1608, 1609 a 1610 a čtvrttolary z let 1605, 1607 a 1610. Tento souhrn mincovního materiálu zajímavě doplňuje již dříve uvedený inventář budějovické mincovny, sepsaný r. 1611 po jejím uzavření. V něm jsou mezi dosud užívanými mincovními že-

¹¹⁰⁾ Srv. o tom vpředu na str. 69.

¹¹¹⁾ Viz Věstník Čes. spol. num., str. 218.

¹¹²⁾ Srv. Num. čas. 1930, str. 105, tab. VI.

¹¹³⁾ Arch. min. vnitřní, MM 5, 89, 1 a 2.

lezy vypočítána jen razidla tolarů, půltolarů, čtvrttolary a početních peněz.¹¹⁴⁾

Z Jáchymova známe naproti tomu Lengefelderovy toлары s lví hlavou volně v opisu nebo v oválu z let: 1606, 1607, 1608,¹¹⁵⁾ 1609 (*tab. 3, č. 7*), 1610 a 1611; půltolary z r. 1606, 1609 a 1610 a čtvrttolary z r. 1607. Lengefelderova značka navazuje pak z ražeb Rudolfových v téže podobě uzavřená v oválu na toлары a jejich díly se jménem Matyášovým, tvořící za jeho panování řadu sice téměř souvislou, ale také vzácnou a zachovávající obojí kresbu širšího i štíhlejšího lva. Že značka chlupatější a širší lví hlavy v oválu nebo volně v opisu

Jáchymov (Joachimstal):

1600—1604
Kryštof Taubenreuter

1604—1606
Hanuš Gipfel

1606—1620
Centurio Lengefelder

Čes. Budějovice:

1584—1589

1589—1603

1603—1611

Kryštof Mattighofer

Obr. č. 2. Schéma mincmistrovských značek v Jáchymově (Joachimsthal) a Čes. Budějovicích okolo roku 1600. Kreslil V. Lukáš.

mezi dvěma tečkami patří opravdu do Jáchymova, toho svědectví máme v kříženém tolaru z r. 1606, kde bylo pro ražbu použito lícního kořku Gipfelova a rubního Lengefelderova¹¹⁶⁾ a v úřední instrukci Lengefelderově z 12. prosince 1606. Tam je výslovně uvedeno, že má použití lví hlavu s vyplazeným jazykem v kruhu.¹¹⁷⁾ Na kříženinách drobných mincí, které připomíná Chaura,¹¹⁸⁾ není současně nikdy na téže straně letopočet a mincmistrovská značka. Jsou tedy jen dokladem použití starších, ještě upotřebitelných razidel

¹¹⁴⁾ 23. XI. 1611, tamže, MM 5, 27, IV. Soupis obsahuje:

Münzzeiten.

2 Stockh	} auf ganz Taler.
3 Obereisen	
1 Stockh	} auf halbe Taler.
10 Eisen	
1 Stockh	} auf Ortstaler.
10 Eisen	

1 Stockh und Eisen auf Raitpfening.

Über dise sint noch allt verschlagene Stock und Münzzeiten vorhanden ungefehr ½ Center.

¹¹⁵⁾ Unikát v sbírce p. K. Chaury. Jinak neznám z r. 1608 žádné hrubé mince z jáchymovské mincovny.

¹¹⁶⁾ Donebauer, č. 1705.

¹¹⁷⁾ Newald, l. c., str. 114.

¹¹⁸⁾ L. c., str. 184.

v téže mincovně, neboť i kříženiny mincí mají své zákony. Příklady takového použití starších kolků, mnohdy s letopočtem neodpovídajícím době úřadování toho kterého mincmistra,¹¹⁹⁾ nejsou však nikterak dokladem zastoupení mincmistra vardajnem, nejsou v seriích českých mincí nikdy velikou vzácností a nejsou také dokladem jáchymovského původu tolarů se značkou lví hlavy ve štítku. Tento závěr, k němuž přicházíme studiem vlastního mincovního materiálu, nám nečekaně potvrzují vzácně dochovaná archivní svědectví: značka lví hlava ve štítku před r. 1606 ani nemůže být přiznána jáchymovskému vardajnovi Centuriovi Lengefelderovi, poněvadž tento pozdější mincmistr nebyl vůbec v Jáchymově vardajnem! Na samém počátku 17. stol. se ozývaly stále častěji stížnosti na pokles výnosu jáchymovských dolů i na zadlužení tamní mincovny,¹²⁰⁾ až komise tam vyslaná navrhla¹²¹⁾ snížení platů všech horních i mincovních úředníků i sloučení úřadu mincovního kontrolora s vardajnovým. Bylo to tím snazší, že dosavadní dlouholetý kontrolor Baltazar Dürleber právě zemřel. Vardajnem byl té doby Benedikt Hübmer.¹²²⁾ Jeho značku známe velmi dobře z pozdějších jeho pražských ražeb. Je to půlměsíc a hvězda. Centurio Lengefelder byl však před r. 1606 pouze kontrolním písařem v Jáchymově,¹²³⁾ nemohl tedy nikterak užívat značky lví hlavy ve štítku před r. 1606 ani v Budějovicích ani v Jáchymově, poněvadž právo užívat mincovní značky příslušelo vždy pouze mincmistru, správci mincovny nebo vardajnovi, výslovně vedením mincovny pověřenému.

Určujeme-li značku lví hlavy ve štítku jako třetí variantu kresby budějovického mincmistra Kr. Mattighofera, nalézáme proti tomu jediný důvod. Je jím čtvrttolar z r. 1605, jehož značka je lví hlava budějovické kresby, ale v oválu. Známe jej ve dvou exemplářích a třetí kus jako klipu v katalogu Donebauerově č. 1703.¹²⁴⁾ Všechny tři kusy jsou z téhož razidla. Mincí určuje

¹¹⁹⁾ Srv. některé příklady v popisech nálezů: J. Ječný, Nález mincí v Radešově, Num. čas. IX., 1933, str. 98; E. M. Nohejlová, Nález v Březové, Num. čas. XV., 1939, strana 84.

¹²⁰⁾ Jáchymovští úředníci žádali 3. XII. 1601, aby byl do tamní mincovny poukázán přebytek pražské, získaný novým zmincováním cizího materiálu. Arch. min. vnitřní, MM 5, 89, 1. Bylo i uvažováno o tom, přenést jáchymovskou mincovnu do Prahy. Newald, l. c., str. 113.

¹²¹⁾ Nedatováno. Příloha k aktům po r. 1600. Arch. min. vnitřní, MM 5, 89, 1.

¹²²⁾ Fiala, Die Münzungen des ständischen Direktoriums, N. Z. XXIV., str. 133 a podle něho Nohejlová, l. c., str. 109, uvádí, že byl jáchymovským vardajnem od r. 1590. První archivní doklad jeho činnosti znám teprve z 2. dubna 1601, kdy se mluví o jeho sporu s mincmistrem Taubenreuterem. Arch. min. vnitřní, MM 5, 89, 1. V aktech Arch. min. vnitřní je uveden ještě 31. VIII., 6. IX. 1604 (MM 5, 89, 1), 2. IX. 1604 (MM 5, 89, 2), 4. ÍÍ., 7. a 29. III. 1605 (MM 5, 89, 1). Naproti tomu není jmenován 21. X. 1596, kdy je uveden jako vardajn Mikuláš Stumpfelt. Arch. min. vnitřní, MM 5, 88, 1. Soudím tedy, že jde u Fialy o omyl a že Hübmer nastoupil úřad jáchymovského vardajna teprve ok. r. 1600. Newald, l. c., str. 114, neuvádí, kdy byl Hübmer za vardajna přijat.

¹²³⁾ Srv., co o něm vykládá Fiala, l. c., str. 162. Více bude lze povědět, až jednou budou srovnány a zveřejněny zbytky jáchymovského horního a mincovního archivu.

¹²⁴⁾ Týž kus je ve sbírce Horského, č. 1332, aukční katalog firmy A. Hess, Nachf. 1910, I. a ve sbírce Bergrově, č. 856, aukční katalog firmy O. Helbing 1901.

její fabrika a ražba do Budějovic. Považuji ji opravdu za nepravděpodobnou ražbu budějovickou i při uvedené nesrovnalosti, z níž viním prozatím tvůrce jejího kolku. Její existence bude v budoucnu vysvětlena bohdá jinak a lépe, než je nám dnes možno. Trváme tedy na zařazení českých tolarů a jejich dílů Rudolfa II. jednotného rázu podle resoluce z listopadu 1602, pokud mají mincovní znamení lví hlavu ve štítku, do mincovny v Čes. Budějovicích za úřadování Kr. Mattighofera.

Archiválních zpráv o řezačích želez, pracujících pro budějovickou mincovnu, známe velmi málo. Dne 9. září 1583 účtuje budějovický zlatník a řezač želez Bonifác Riedel nová ražební železa na toлары, bílé a malé groše a na bílé peníze.¹²⁵⁾ Na charakteristické znaky jeho rytecké práce upozornil už badatel o jeho práci medailéřské.¹²⁶⁾ Později však stopoval týž autor příbuznost Riedlovy práce, jak ji můžeme sledovati na výtěžkové medaili města Rudolfova z r. 1591¹²⁷⁾ i na medaili Rudolfa II. z r. 1595¹²⁸⁾ i na budějovickém početním groši z r. 1597 s některými detaily rytecké a řezačské práce na budějovických tolařech i po r. 1589. Nalézáme opravdu i mezi těmito toлары a Riedlovými medailami mnoho styčných bodů, stejně jako mezi budějovickými toлары před r. 1589 a po tomto roce. Zvláště upozorňujeme na charakter písma, číslic a celkovou úpravu mincí. Riedlova rytecká dílna sice patrně r. 1589 si opatřila nové části svého inventáře, ale používala i dále některých starých punců. Taková obnova, jak ze zkušenosti víme, není v ryteckých dílnách mincoven nic neobyčejného. Bonifác Riedel pracoval pro budějovickou mincovnu i v létech devadesátých 16. století. Pro r. 1592 je toho dokladem jeho vlastní, mincmistrem Mattighoferem a vardajnem Hanušem Röderem doporučená prosba z 24. listopadu 1591 k české komoře o dar 50 tolarů z milosti.¹²⁹⁾ Riedel ji odůvodňuje poukazem na své patnáctileté věrné služby, na ztrátu, kterou utrpěl tím, že mnoho peněz propavoval v rudolfovských dolech,¹³⁰⁾ na úraz, k němuž přišel nedávno, když nesl své dílo do šmiten a na malý výtěžek, zaviněný tím, že výtěžek dolů poklesl, v mincovně se málo razí a on dostává plat podle počtu kusů. To potvrzuje i doporučení Mattighoferovo, který nám dává, nechtě, také výslovné svědectví, že jsou všechny tolarové kolky v Budějovicích až do r. 1592 prací Riedlovou. Výslovně totiž vypočítává, že Riedel pracoval pro budějovickou mincovnu před jeho nastoupením úřadu (r. 1584) a nyní (r. 1592) na devátý rok.¹³¹⁾ Byly-li budějovické kolky Riedlovou prací do r. 1592, byly jí až do r. 1603.

¹²⁵⁾ H u y e r, l. c., str. 131.

¹²⁶⁾ Die Budweiser Prägemédaille im 16. Jahrhundert, Der Münzensammler 1935, č. 87, str. 68.

¹²⁷⁾ L. c., vyobr. na tab. 7, č. II.

¹²⁸⁾ L. c., vyobr. na tab. 7, č. III.

¹²⁹⁾ Arch. min. vnitřní, Mont. 4, 1./1., 48, č. 21 a 22. Doporučení obou budějovických úředníků je z 4. prosince 1591 a na dotaz komory (3. ledna 1592) znovu 25. ledna 1592.

¹³⁰⁾ Už 21. února 1584 je podepsán mezi kverky dolu Adam. Archiv min. vnitřní, MM 5, 26, I.

¹³¹⁾ »— vor unser und die Zeit unserer Verwaltung nun in die neun Jahr lang —.«

Řezal je rozhodně ještě r. 1594, neboť tehdy, když v pražské mincovně hledali nového řezače kolků, poslal ukázky své práce i on,¹³²⁾ jako řezač budějovické mincovny, vedle kutnohorských Jiříka Řásného a Václava Vodičky a pražského Davida Engelharta.¹³³⁾

Máme-li výslovně potvrzeno, že Riedel řezal kolky budějovických mincí do r. 1594, nemůžeme pochybovati ani o tom, že jeho práce zásobovala budějovickou mincovnu až do r. 1603, zvláště když tomu neodporuje ráz jejích mincí. R. 1603 však mizí stopa Riedlovy práce z líce i rubu budějovických ražeb nadobro. Nový ráz tamních mincí, jednotně zavedený ve všech českých mincovnách nařízením z 2. listopadu 1602, odpovídá návrhu Hanuše Konráda Greutera, právě tehdy jmenovaného řezače želez pražské a kutnohorské mincovny¹³⁴⁾ a je jeho prací. Neboť, ačkoliv nemáme výslovného svědectví o tom, že byl Greuter jmenován řezačem želez i pro Budějovice,¹³⁵⁾ můžeme předpokládati, že kolky tam dodával, soudíme-li podle ražeb samotných. Drobné rozdíly jednotlivých skupin vznikaly v Greuterově dílně při sestavování kolků jednotlivých mincoven, při nichž dbal i odlišení mincmistrovských znamení. Jedinou výjimku tvořil Jáchymov, kde patrně místní řezač želez zachovával do r. 1607 i původní Greuterův návrh z r. 1602. Budějovická mincovna užívala ihned prostšího a klidnějšího druhého návrhu Greuterova od r. 1603 až do skončení ražby v Budějovicích r. 1611.

Výsledkem našich úvah je tedy doplnění Huyerova poznatku, že budějovická mincovna pracovala až do r. 1611, přidělením skutečných ražeb, t. j. hrubých mincí se značkou lví hlavy ve štítku z let 1603—1611. Tyto nebyly ani v letech 1603—1606 zhotoveny za správy Centuria Lengelfelder, nýbrž Kr. Mattighofera, jenž byl od r. 1584 až do r. 1611 budějovickým mincmistrem. V době jeho úřadování se dvakrát měnil ráz budějovických tolarů a jejich dílů: r. 1589 a r. 1603 (velmi vzácně ražená drobná mince zůstávala téměř beze změn). S kresbou obrazů změnila se i podoba mincmistrovy značky lví hlavy tak, že je v letech 1584—1589 kreslena v oválu, v letech 1589 až 1603 volně v opisu, dost nevzhledně, takže byla považována za psí hlavu a od r. 1603 do 1611 ve štítku. S dobrým svědomím můžeme mince se zkreslenou značkou let 1589—1603 ponechat v řadách českých ražeb a s dobrým svědomím můžeme vyloučit jakoukoliv účast B. Albrechta na mincovním díle v Čes. Budějovicích.

¹³²⁾ Jeden štok a dvě svrchní železa na tolary a jeden štok a dvě svrchní železa na dukáty. Kvitoval plat za ně Erckerové a Enderlovi 3. března 1594 podpisem i pečeti. Arch. země české, Minc. arch. fasc. 9. a Fiala, Stempelsammlung IV., 1320.

¹³³⁾ Sr. Nohelová, Z příběhů pražské mincovny, str. 129.

¹³⁴⁾ Tamže, str. 129.

¹³⁵⁾ Německý puchhaltěř komory W. Hölzl navrhoval už 8. XI. 1602, aby byl Greuter jmenován úředním řezačem želez pro všechny tehdejší české mincovny. Arch. min. vnitra, Mont. 4, 1/1, 49.

NÁLEZY.

NÁLEZ RAKOUSKÝCH FENIKŮ V KUCHAROVICÍCH U ZNOJMA (ZNAIM).

Od paní O. Marákové z Brna získalo numismatické oddělení Národního musea v Praze starší nálezy rakouských feniků (celkem 982 kusů), ukrytý někdy na počátku 15. století a odkrytý za neznámých okolností v Kuchařovicích u Znojma (Znaim).

Holé střížky feniků se čtyřrázem (26).

Dol. Rakousy, Albrecht I. (1282—1308), *Videň (Wien)*, fenik, Luschin, Wiener Münzwesen im Mittelalter, 1913, č. 102 (St. F. 184, 4),¹⁾ 105 (196, 4), 106 (198, 5), 108 (123, 1), 109 (195, 3), 110 (167, 12), 111 (202, 2), 113 (161, 2), 115 (191, 3), 116 (194, 3), 117 (200, 4), 119 (201, 1), 120 (166, 4), 121 (213, 2), 123 (189, 1), 124 (204, 2), 125 (193, 1).

Před r. 1335, *Videň (Wien)*, fenik, Luschin č. 126 (174, 9), 127 (181, 6), 128 (185, 5), 130 (173, 3), 131 (190, 7), 132 (176, 8), 133 (182, 5), 134 (171, 4), 135 (179, 4), 136 (187, 7), 137 (175, 13).

Albrecht II. (1330—1358), *Videň (Wien)*, fenik, Luschin č. 138 (170, 6), 139 (240, 5), 140 (180, 11), 141 (165, 7), 142 (168, 12), 143 (157, 17), 144 (188, 4), 145 (178, 13), 146 (186, 9), 147 (160, 18), 148 (169, 4), 149 (159, 6), 150 (162, 11).

Rudolf IV. (1356—1365), *Videň (Wien)*, fenik, Luschin č. 153 (156, 17).

Albrecht III. (1365—1395), *Videň (Wien)*, fenik, Luschin č. 154 (158, 25), 155 (163, 14), 156 (172, 13), 159 (177, 3), 160 (164, 24), 161 (183, 8).

Albrecht IV. (1395—1404), *Videň (Wien)*, fenik s kamzičí hlavou, Luschin č. 164a (155, 351).

Styrsko, *Styrský Hradec (Graz)*, fenik po r. 1340, Luschin, St. F. č. 139 (3).

Bavory, Ludvík II. (1253—1294), fenik W. 58 a 59 (Luschin, St. F. 226, 12).

Rudolf I. (1294—1317), fenik W. 61 (15), 63 (3).

Bavory-Mnichov (München), Štěpán II. (1349—1375), mnichovský fenik W. 145 (jeden 147, 100).

Bavory Dolní, Jindřich I. (1253—1290), oetingský fenik W. 3113 (4).

Bisk. Pasovské, Otto z Lonsdorfu (? 1254—65), fenik Höfken 21 (25).

Neurčené feniky (36).

Em. Nobejlová.

¹⁾ Nález byl původně, patrně býv. majitelem, určen podle A. Luschina, Steierische Münzfunde. Připojuji se zkratkou St. F. čísla vyobrazení této práce.

NÁLEZ GROŠŮ V LIDMANI.

V polovině července r. 1939 našel Vojtěch Habada, zaměstnaný u p. Václava Přibyla v Lidmani, okres Kamenice n. L., při urovnávání prostranství nedaleko vrat, jimiž se vjíždí na pole, nádobku, zabalenou v rezné plátno a plnou mincí. Nádobka byla rozbita, zachovaly se z ní pouze čtyři drobné střípky z šedohnědé hlíny. Mince se pak dostaly do Kamenice n. L. a byly odtud, díky správci musejních sbírek, p. řed. V. Škorpíkovi, zaslány k popisu do Národního musea. Bylo to 110 celých a 42 zlomků grošů, z čehož 108 celých a všechny zlomky byly z českých grošů Václava IV., dva groše byly míšeňské, jeden Fridricha I. (1382—1428) a jeden téhož vévody spolu s Vilémem II. (1380—1425) a Fridrichem Duryňským (1406—1440). Tyto dva groše datují celý nález. W. Schwinkowski klade první z nich do let 1400—1411, druhý byl podle něho ražen do 1425. Je tedy nález datován krátce po r. 1425.

Čechy, Václav IV. (1378—1419), pražský groš (118 kusů, z toho 59 má větší písmo a průměrnou váhu 2,50 g, 59 má menší písmo a průměrnou váhu 2,51 g; 10 kusů z toho je olámaných; 20 větších a 12 menších zlomků, z nichž má 5 větších a jeden menší zlomek menší písmo).

Sasko-Míšeň (Meissen), Fridrich I. (1382—1428), t. zv. knížecí groš, Saurma č. 4368 (1, část ulomena).

Týž s Vilémem II. (1380—1425) a Fridrichem Duryňským (1406 až 1440), t. zv. knížecí groš, Saurma č. 4369 (1, zlomený). *Em. Nohejlová.*

NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ VÁCLAVA IV. U DVORA SLAVOŇOVA, OBEC VESEC, pol. okres Milevsko.

Počátkem srpna t. r. našel p. Alois Šlechta z Vesce č. 20, pol. okres Milevsko, při okopávání zeleniny na svém poli nedaleko dvora Slavoňova, katastr Kovářov, 14 kusů volně ležících stříbrných mincí.

Nález byl p. Š. Peckou, dopisovatelem Památkového úřadu, poslán k určení numismatickému oddělení Národního musea v Praze. V mincích byly zjištěny pražské groše Václava IV., vesměs značně otřelé, špatně čitelné, s neraženými hladkými ploškami.

Nález byl popsán podle Smolíka (Pražské groše).

Čechy, Václav IV. (1378—1419), pražský groš, Smolík č. 6 (1), 7 (2); opis a. i b. 1, ostat. nečit. (1); L. opis b. 2, ostat. nečit. (1); L. opis a. 3, ostat. nečit. (2); L. b. 1, ostat. nečit. (1); Smolík neuvádí: na prostřední lilii koruny perla, S v opise jména panovníkova vpravo obrácená, ostat. nečit. (4); zcela nečit. (2).

Nálezce upozorňuje, že na poli, na němž byl nález učiněn, vyorává popel, podle jeho domnění ze starého požáru dřevěného stavení. *V. Lukáš.*

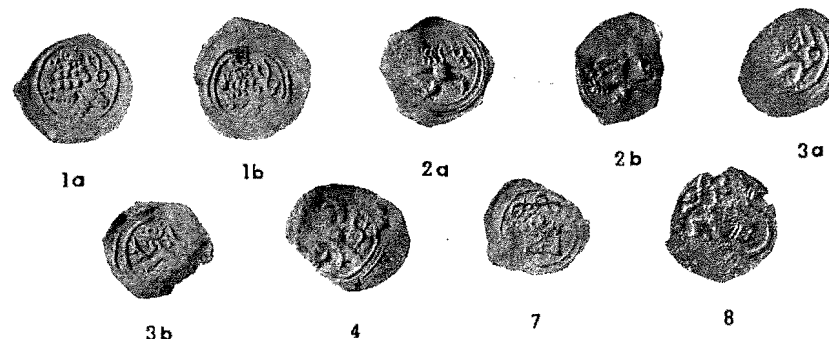
NÁLEZ SOUČASNÝCH PADĚLKŮ T. ZV. HUSITSKÝCH HALĚŘŮ V ČES. BRODĚ.¹⁾

Při hloubení přípojky kanalisace v Čes. Brodě na šancích za cukrovarem našli dělníci v květnu nebo červnu 1940 v nádobce, kterou zcela rozbili, penízky tlustě obalené měděnkou, 262 kusů z nich bylo získáno Národním museem.

¹⁾ Děkuji ředitelství Puncovního úřadu v Praze za laskavé provedení zkoušek jakosti.

Jsou to stará, patrně současná falsa husitských peněz se čtyřhrázem a českým lvem a jeden padělek vídeňského feniku Albrechta V. z doby jeho samostatné vlády (1411—1439). Střížky jsou hrubě vystříhány původně do čtverce, jehož rohy jsou tak špatně ztepány, že jsou téměř na všech kusech znát. Některé kusy byly vystříhány do víceúhelníku, dva do jasného osmiúhelníku (jeden *vyobraz.* č. 1, č. 2a). Jejich ráz je zhruba trojího typu. Dva napodobují peníze, jež K. Castelin popsal jako své č. 8 a 9 (C. O. Castelin, Heller und Pfennig, Budějovice 1934, příloha časopisu *Der Münzensammler*), jenže se přece podstatně liší. Třetí typ připomíná kresbou lva spíše míšeňské feniky nebo Wasserburského lva na bavorských ražbách ingolstadských. Na všech penězích je lev zobrazěn bez koruny a dvouocasý. Jeho nekorunovaná hlava připomíná otočenou hlavu ptáka s otevřeným zobáčkem.

Falsum vídeňského feniku Albrechta V., napodobující fenik z r. 1416, může datovat celý nález. Soudím, že byl ukryt na počátku dvacátých let 15. stol.

Obr. č. 2.

1. a) V hladkém kruhu nekorunovaný dvouocasý lev v pr., hřívá složena ze tří řad měsíčků, z nichž prvou tvoří pouhé tečky, přední tlapa vysoce zdvižena, druhá přední tlapa je širší a chlupatější u těla lva než u drápů. 16 kusů, z nichž jeden je na zvláště silném a velkém střížku. Průměr 14×15 mm, váha 0,415 g, jakost 1/1000. (*Vyobr.* č. 1, č. 1a.)
- b) Zhruba týž obraz v několika variantách ve dvou hladkých kruzích (jeden dvakrát ražený). 61 kusů, z nichž 6 je na zvláště silných a velkých střížcích. Průměr 14×16 mm, váha 0,575 g, jakost 1/1000. (*Vyobr.* č. 1, č. 1b.)
- c) Zhruba totéž, ale z valné části nelze ražbu vůbec popsat. 153 kusů, z nichž 50 jest raženo na zvláště silných a velkých střížcích. Průměr těchto je 16×16 mm nebo 15×17 mm, váha 0,69 g, jakost 1/1000. Průměr menších je 14×14 mm, váha 0,366 g, jakost 1/1000. Jeden z těchto menších a současně jediný kus celého nálezu má na sobě stopy stříbra. Zkoušen nebyl.
- d) Ve dvou hladkých kruzích týž obraz lva jako u č. 1b, hřívá je však složena jen ze dvou řad měsíčků. 3 kusy. Průměr 15×15 mm, váha 0,59 g.
- e) Ve dvou hladkých kruzích týž obraz lva jako u č. 1b, jen na ocasu před jeho štěpením je napříč položen měsíček. 2 kusy. Průměr 12×14 mm, váha 0,42 g.
- f) Ve dvou hladkých kruzích *korunovaný* český lev, jehož hřívá je složena ze dvou řad měsíčků. 2 kusy. Průměr dobrého kusu 14×20 mm, váha 0,75 a 0,37 g.
2. a) Ve třech hladkých kruzích dvouocasý lev v pr. Hlava není znát, hřívá splývá v prameny, tělo je delší a štíhlé, zadní nohy široce rozkročeny, levá přední dlouhá a štíhlá. 1 kus. Průměr 14×14 mm, váha 0,70 g. (*Vyobr.* č. 1, č. 2a.)

- b) Zhruba též obraz, hřívka je složena z měsíčeků, ocas jinak prohnutý a zadní nohy kratší. 6 kusů. Průměr 14×12 mm, váha 0,25 g. (Vyobr. č. 1, č. 2b.)
- 3: a) Ve dvou hladkých kruzích nekorunovaný dvouocasý lev v pr. Hřívka je naznačena jednou řadou měsíčeků, všechny čtyři nohy jsou obráceny dopředu, tělo je velmi štíhlé. 11 kusů. Průměr 14×14 mm, váha 0,40 g, jakost 1/1000. (Vyobr. č. 1, č. 3a.)
- b) Zhruba též obraz, jen ocas lva je na konci jinak štěpen. 2 kusy. Průměr 14×15 mm, váha 0,45 g. (Vyobr. č. 1, č. 3b.)
4. Ve dvou hladkých kruzích nejasný obraz českého lva zhruba našeho typu 1, ale ocas má hlavní větev daleko prodlouženou v jakýsi osten, z něhož uprostřed vybíhá tenká větev, která se dělí na dva prameny, zatočené nahoře v otevřenou osmičku. Oba prameny jsou nahoře roztřepeny. 1 kus. Průměr 13×17 mm, váha 0,43 g. (Vyobr. č. 1, č. 4.)
5. Na osmiúhlém střížku ve dvou hladkých kruzích dvouocasý lev v pr. Hlava chybí. Místo hlavy a hřívky tři a tři tenké měsíčky ve dvou řadách. 1 kus. Průměr 12×13 mm, váha 0,47 g.
6. Lev našeho typu 1, ražený po obou stranách. 1 kus. Průměr 14×14 mm, váha 0,25 g. Je probitý.
7. Na lvu našeho typu 1 je vyražena česká koruna v hladkém kruhu kresby Castelin, l. c., č. 17. 1 kus. Průměr 11×14 mm, váha 0,24 g. (Vyobr. č. 1, č. 7.)
8. Falsum vídeňského feniku Albrechta V. z doby samostatné vlády (1411—1439), jímž měl být zřejmě nahrazen fenik z r. 1416, který má v koutech laloků koule. Viz Luschin, č. 9. 1 kus. Průměr 14×16 mm, váha 0,77 g. (Vyobr. č. 1, č. 8.) Em. Nohejlová.

NÁLEZ V DESNÉ U LITOMYSLE.

Při úpravě vjezdu do statku p. Jos. Drábka v Desné čp. 23 u Litomyšle našel majitel dne 14. listopadu 1939 hliněnou nádobku s kusy rezného plátka a 1415 celými a několika zlomky mincí. Nádobka byla v rumišti v oválném topeništi v popeli, obložena žulovými kameny. Z mincí bylo 1389 českých (t. j. 1130 českých, 37 moravských, 14 zhořeleckých a 8 kladských), ostatek byl ze zemí alpských a německých. Nejmladší ražbou by mohl být haléř bavorského vévody Albrechta IV. (1465—1508), W. 209, ale ten byl již několikrát jinými nálezy datován jako starší. Lze tedy za nejmladší považovati fenik Fridricha III. z r. 1474, landshutské feniky Ludvíka IX. (1450—1479) a fenik Otty II. z Falce-Mosbachu (1461—1499), které nám určují dobu ukrytí nálezu do 70. let 15. století.

Čechy, 15. stol., t. zv. husitský peníz se lvem a čtyřrázem, hodně neznatelný (1).

15. stol., dvoustranný kruhový peníz bez čtyřrázu, váhy 0,245 g, na av. dvouocasý čes. lev v hladkém kruhu, hrubě kreslený, na rev. orlice (není znát zda je či není korunovaná), hledící vpr. s roztaženými křídly. V pravém z nich, jež je celé znát, je pět letok nepravidelně rozložených (1).

15. stol., střížky kruhových, t. zv. husitských peněz (3).

15. stol., kruhový, t. zv. husitský peníz bez čtyřrázu se lvem, Castelin č. 15 (29; v tom je celá řada variant. Na některých kusech zvednutá přední tlapa splývá s posledním měsíčkem); Castelin, č. 16 (1).

Castelin, č. 19 (93; je to zhruba táž kresba, jako Nohejlová, Num. Čas. 1939, II., 13a; jakost byla zkoušena u dvou kusů: první má 256/1000, druhý 210/1000); Nohejlová, č. 13b (205, jakost jednoho 286/1000); 13c (1, jakost 198/1000); 13d (71, jakost, zkoušená u dvou kusů, je 256/1000); Castelin, č. 19, ale na ocas lva před rozvětvením je položen napříč měsíček, obrácený k tělu lva (5); Castelin, č. 19, ale var. v kresbě ocasu lva nejsou znát (60); ke Cast. č. 19, ale měsíčky v hřívě lva jsou vyraženy obráceně: první řada má 3, otevřené doprava, druhá má 4, otevřené doleva (3, jakost je 220/1000).

Castelin č. 18; Nohejlová č. 14a (28, jakost 260/1000); č. 14b (97, jakost 256/1000); 14c (26, jakost 290/1000); 14d (184, jakost 260/1000); 14e (32, jakost 296/1000); 14f (6, jakost 228/1000); 14i (2, jakost 196/1000); Castelin č. 18, ale var. nejsou jasně znát (77).

Castelin č. 20, ale ve dvou var. Druhá má ocas lva prohnutý a zvednutá jeho přední pracka je na řadou měsíčeků (76, jakost 398/1000).

Polovina 15. stol., kruhové peníze se lvem, na nichž kresba lva je nejasná (127). Zlomky českých kruhových peněz se lvem (7 větších a 5 menších).

Haléř (půlfenik) 15. stol. s korunkou (2).

Morava, peníz (fenik) konce 14. nebo prvních desetiletí 15. stol. s orlicí a čtyřrázem. Nohejlová, Num. Čas. 1933, str. 63, č. 8, ale kroužek je nad oběma křídly orlice. Váha 0,45 g (1).

Kruhový peníz (fenik) 15. stol. s šachovanou orlicí, Nohejlová, l. c. č. 12 (13, průměrná váha 0,36 g); město Jihlava, peníz 15. stol., Nohejlová l. c., č. 14 (10, prům. váha 0,416 g); město Znojmo (Znaim), peníz 15. stol., Nohejlová, l. c., č. 13 (9, prům. váha 0,405 g); Jihlava nebo Znojmo (Znaim), písmeno ve štítku na prsou orlice není čitelné, 4).

Město Zhořelec (Görlitz), fenik 15. stol.: v obv. z velmi jemných perliček drobná písmena ve čtverci z velmi jemných linek; průměr kruhu je pouze 8 mm; na reversu malá, 3 mm široká korunka (1); fenik 15. stol. [13, v 5 var.: a) malá korunka, dole vpr. vybíhající, hrubý obv., hrubší písmo, celkem ve 3 var. (2 + 2 + 4); b) větší korunka i hrubší písmo (3); c) velká korunka, hrubé písmo (2)].

Kladsko (Glatz), český fenik (1437), Friedensburg, č. 465 ve 2 var. (7 + 1).

Dol. Rakousy, Albrecht V. (1404—39), poručnictví Vilémovo (1404—1406), půlfenik s trojlístky (z r. 1406), L. č. 5 (1); samost. vláda (1411—39), fenik Niclase unterm Himmel po r. 1430, L. č. 37 (1); půlfenik (1); fenik t. zv. královský, L. č. 14 (1).

Fridrich III., fenik z l. 1440—52, L. č. 19a (1); Vid. Nové Město (Wiener Neustadt), fenik po r. 1456, L. č. 36 (4); Vídeň (Wien), Hausgenossen, Teschler, fenik 1460, L. č. 41 (1).

Štýrsko, Fridrich V. (III., 1424—93), půlfenik 1436—40, L. č. 18 (1); fenik z r. 1456 (letopočet není dost jasný), L. č. 20 (1); fenik z r. 1474, Nohejlová, Num. Čas. 1939, II., 18 (2).

Hals-Leuchtenberg, Jan III. (1407—1443), fenik, ve výřezích laloků: měsíčky (4); čtyřlísté růžice (4); got. lístky (3); klíny (3); tečky (3, laloky nejsou vůbec znát a tečky jsou umístěny volně); znaménka nečitelná (31).

- Arcib. Salzburg, fenik 15. stol., Zeller, str. 54, č. 4 (1), č. 10 (1), č. 13 (28); č. 13, ale ražený po obou stranách (1); fenik 15. stol., na rev. S mezi dvěma šesticípmi hvězdami (2); staré falsum feniku 15. stol. podle rázu Zeller, l. c., č. 13 (1).
- Bavory-Mnichov (München), Arnošt I. (1397—1438) s Vilémem III. (zemř. 1435), mnich. fenik (jeden dvakrát ražený), W. 164 (hl. obv., 10); W. 164, hl. obv. a za jednotlivými písmeny tečky (1); souč. falsum ráz. W. č. 164 (1).
- Arnošt I. (1397—1438) se synovcem Adolfem, fenik W. 169 (3, jeden má provaz. kruh).
- Albert III. (1438—1460), mnichov. fenik, W. 172 (11), W. 173, ale růžice jsou 4listé (2); W. 173 (hvězdy, 2); W. 175 (1); W. 176 (9); mnichov. fenik, ale značky po stranách písmene *H* nejsou znát (1).
- Albert IV. (1465—1508), haléř, W. 209 (1). Tento je jinými nálezy datován jako starší.
- Bavory-Landshut, Jindřich IV. (1393—1450), *landsbutský* fenik, W. 3424 (3), W. 3426 (10, jeden má růžice i písmena jemnější); W. 3428 (5), W. 3430 (4); *Oettingen*, fenik W. 3433 (12), W. 3435 (4); falsum feniku W. 3435 (1).
- Ludvík IX. (1450—1479), *Landsbut*, fenik W. 3443 (1), W. 3444 (1), W. 3451 (14); *Braunau* (1450—55), W. 3453 (2), W. 3454 (4).
- Neunburg-Horní Falc, Jan (1404—43), *Amberg*, fenik, Kull, Repert. 169, 437 a 507 (10); fenik, na němž chybí písmena *Ib* nad štíty (6).
- Falc-Mosbach-Neumarkt, Otto (1410—1461), fenik, Kull, Repert. 173 (vyobr. jako klipa u Madra I., 99; 2).
- Otto II. (1461—1499), fenik, Kull, Repert. 174 (2).
- Bisk. Augsburg, fenik z let 1402—1423, značka na rev. nečitelná (1); fenik z týchž let, rev. je bez značky (1).
- Bisk. Bamberg, Antonín z Rotenhamu, fenik ok. 1453, MBNG. 1926, 4, č. 115, ale jeden má B bez perl. obv. (2).
- Kníž. Oettingen, Ulrich z Flohburga (1423—1477), fenik S. č. 1407 (13, jeden je jednostranný).
- Město Norimberk (Nürnberg), haléř s orlicí a N (1424—1457), MBNG. 1926, I., 27a (1).
Em. Nobejlová.

NÁLEZ MÍŠEŇSKÝCH GROŠŮ V ROKYCANECH.

Při stavbě ulice u hospodářské školy v Rokycanech k nově projektovanému mostu přes Borecký potok k Oseku bylo nalezeno v hloubce asi 80 cm 25. června 1940 asi 200 grošů a povrchovým tlakem rozmačkaná hliněná nádoba. Z toho podařilo se p. ing. J. Bílému zachytiti pro Městské museum v Rokycanech 165 kusů, které popisujeme. Byly ukryty patrně v sedmdesátých letech 15. stol.

- Sasko-Míšeň (Meissen), Fridrich II. (1428—64), Fridrich IV. a Zikmund (—1436), štít. groš, S. č. 4374 (2).
- Fridrich II., Fridrich IV. a Vilém III. (1436—40), štít. groš, S. — (1).
- Fridrich II., Kateřina a Vilém III. (1440—42), štít. groš, S. č. 4375 (1).
- Fridrich II. a Vilém III. (1442—45), štít. groš, znam. makovice, jinak S. č. 4376 (4).
- Fridrich II., mečový groš, S. č. 4381 (45); tentýž, ale znam.: šlistá růžice (10); tentýž, ale znam.: 6cípá hvězda (2); tentýž, ale znam.: křížek (1); štítový groš, S. —; av.: lil. kříž s kurf. štítem, opis začíná: + F o -; rev.: lev s landsb. štítem, u ocasu tečka (1); mečový groš, S. —; av.: lil. kříž se dvěma štíty v opisu (křížené meče a kurf.), opis začíná: trojlist (nebo žalud?) F o -; rev.: lev s landsb. štítem, u ocasu trojlist, opis začíná trojlistem ze žaludů (trojlístků?); 3).
- Fridrich II. s Markétou (1463—64), mečový groš, S. č. 4382 (35); štítový groš, S. av. č. 4383, rev. 4382 (1).
- Fridrich II. a Vilém III. (1428—82), mečový groš, S. č. 4384 (23).
- Vilém III. (1428—82), štítový groš, S. č. 4385, ale: : + : W^oDEI: — (1); mečový groš, S. č. 4388 (24).
- Hessen-Kassel, Ludvík III. (1458—71), štítový groš, S. č. 2237 (7, jeden má: —LDEWICVS—).
- Opatství Quedlinburg, Hedvika Saská (1458—1511), groš, S. č. 4161 (4).
Em. Nobejlová.

NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ VLADISLAVA II. V POSEKANCI, obec Paseky u Skutče.

V lese velkostatku baronky Leopoldiny Nádherné v Proseči u Skutče, v poleší Sv. Kateřina, obec Paseky, pol. okres Vysoké Mýto pracovali v lesním lomě odděl. 16., Nad mlýnskou linií, blízko Hutácké silnice 22. července 1940 dělníci Antonín Křiklava, jeho syn Jaroslav a bratři Jan a Josef Stumfové, všichni z Pasek. Při odkrývání vrchních zemin sesula se větší část země a s ní zároveň hliněná nádoba se starými stříbrnými mincemi. Nádoba se rozbila. Dělníci mince posbírali a část z nich odevzdali lesní správě.

Nádoba byla dodána do Archeologického ústavu, podle jehož popisu vypadá takto: je to oblá, dvojkonicí koule s uměle formovaným dnem a úzkým hořejším otvorem. Není to nádoba v pravém slova smyslu, nýbrž schránka uhnětená z hrubší, křemenem promísené hlíny, na lomu červenohnědé, na povrchu hrubě formovaná, nehlazená, šedohnědá; je to zřejmě příležitostná schránka na poklad. Výška její je 12,8 cm, průměr okraje 15,2 cm a průměr dna 7,2 cm. (Obr. č. 2.)

Numismatickému oddělení Národního musea byly odevzdány ke zjištění p. ing. E. baronem Nádherným 104 kusy, prostřednictvím Archeologického ústavu 1 kus, celkem 105 kusů vesměs pražských grošů Vladislava II.

K dole připojenému popisu bylo užito systematické práce K. Castelina: Die Prager Groschen Wladislaus II. von Böhmen, Příloha časopisu Der Münzensammler 7. roč. 1934, v níž se autor pokusil o chronologické zařazení jednotlivých typů Vladislavových grošů, podle kresby koruny, lva a typů písma v opisech.

Laskavostí majitele, jenž k tomu účelu obětoval celkem pět kusů grošů, bylo možno provést analýzy všech pěti Castelinových typů, jež se v nálezů vyskytly. Výsledek analýzy celkem neruší Castelinovo řazení, aniž je přesvědčivě potvrzuje. Nápadný jest značný rozdíl v zrně u typu 1., t. j. nejstaršího, a typů ostatních, u nichž se jeví jen slabé kolísání pouze v tisícínách. Analýzy, provedené s nevšední ochotou a péčí Puncovním úřadem v Praze, měly tento výsledek: Castelin typ 1. — 0'596, typ 2. — 0'448, typ 3. — 0'436, typ 4. — 0'440, typ 10. — 0'446.

U jednotlivých typů byly popsány varianty, lišící se hlavně v rozdělovacích znaménkách opisů. Proti Castelinovi pokládáme v popise za avers stranu s korunou a opisem jména a titulu panovníka, za revers stranu se lvem a opisem GROSSI PRAGENSES.

Obr. č. 2.

- I. a) Castelin typ 1. (4); b) tamtéž, ale nad prostřední lilií koruny je perla (1); c) tamtéž, ale nad prostř. lilií je perla a v opise jména panovníkova dvě tečky (1); d) tamtéž, ale nad prostř. lilií je perla, opis jm. pan. bez rozděl. znam. (1); e) tamtéž, ale nad prostř. lilií je perla, ocas lva bez teček (1).
- II. a) Castelin typ 2. (4); b) tamtéž, ale lev je typu 1. (1); c) tamtéž, ale v opise jména pan. je rozděl. znam. maltézský křížek (16). d) tamtéž, ale opis jm. pan. je bez rozděl. znam. (6); e) tamtéž, ale v opise jm. pan. je malt. křížek, S v opise GROSSI jsou stojatá (1); f) tamtéž, ale opis jm. pan. je bez rozděl. znam., l. rozděl. znam. na rev. je bez první hvězdy (1); g) tamtéž, ale v opise jm. pan. je malt. křížek, v opise na rev. je křížek bez hvězd (1).
- III. a) Castelin typ 3., ale první rozděl. znam. opisu v titulu je křížek typu 2., rozdělovací znam. na rev. je křížek mezi dvěma hvězdami typu 2. (13); b) tamtéž, ale opis jm. pan. je bez rozděl. znam., první rozděl. znam. opisu v titulu je křížek, rozděl. znam. na rev. křížek mezi hvězdami (9); c) tamtéž, ale rozděl. znam. jsou jako u typu 2. (7); d) tamtéž, ale rozděl. znam. jsou jako u typu 2., jen před křížkem prvního rozděl. znam. v titulu jsou dvě tečky (1); e) tamtéž, ale opis jm. pan. je bez rozděl. znam., první rozděl. znam. v titulu je křížek typu 1., na vnitřní straně kořene ocasu lva jest jeden roh měsíčku napříč položeného (1); f) tamtéž, ale před křížkem v prvním rozděl. znam. v titulu jsou dvě tečky, rozděl. znam. na rev. je křížek mezi dvěma hvězdami, pouze jedna tečka vně kořene ocasu lva (1); g) tamtéž, ale pod korunou a po

obou jejích stranách je po tečce, opis jm. pan. je bez rozděl. znam., první rozdělovací znam. opisu v titulu je křížek, rozděl. zn. na rev. je křížek mezi dvěma hvězdami (1).

- IV. a) Castelin typ 4. (13); b) tamtéž, ale opis jm. pan. je bez rozděl. znam. (1); c) tamtéž, ale koruna je typu 1. (4).
- V. a) Castelin typ 10., ale druhé rozděl. znam. v opisu na rev. je ondřejský křížek (4); b) tamtéž, ale druhé rozděl. znam. na rev. je křížek typu 1. (1); c) tamtéž, ale druhé, třetí a čtvrté rozd. zn. v titulu jsou dva křížky nad sebou, druhé rozděl. znam. na rev. je ondřej. křížek (1); d) tamtéž, ale první rozděl. znam. na rev. je tečka a křížek, druhé ondřej. křížek (2); e) tamtéž, ale před větším křížkem rozděl. znam. titulu je malý křížek, jako v dalších rozděl. znam. téhož opisu, druhé rozděl. znam. na rev. ondřej. křížek (1); f) tamtéž, ale druhé rozděl. znam. na rev. je ondřej. křížek, mezi drápy přední pravé tlapy lva je tečka (1); g) tamtéž, ale v opise titulu BOEMI, druhé rozděl. znam. na rev. je ondřej. křížek (1); h) tamtéž, ale před prvním rozděl. znam. na rev. jsou ještě dvě tečky (1); i) tamtéž, ale ve druhém, třetím a čtvrtém rozděl. znam. v titulu jsou dva křížky pod sebou, druhé rozděl. znam. na rev. je křížek typu 2., po obou stranách kořene ocasu lva je po tečce (1).
- VI. a) Avers Castelin typ 10., revers 4. (1); b) koruna i lev otřelý, rozděl. znam. opisu na aversu jsou jako u Castelinova typu 1., rozděl. znam. na rev. je křížek mezi dvěma hvězdami, avšak mezi první hvězdou a křížkem dvě tečky (1); c) koruna Castelin typu 3., ale po obou jejích stranách a pod ní je po tečce, opis jm. pan. bez rozděl. znam., rozděl. znam. v titulu je jako u typu 1., lev je typu 3., avšak bez teček, první rozděl. znam. na rev. je křížek mezi dvěma hvězdami, druhé rozděl. znam. na rev. ondřejský křížek (1).

Celkem obsahuje nález 8 kusů Castelinova typu 1., z toho jsou 4 kusy typu Castelinem popsaného a 4 kusy ve čtyřech variantách téhož typu; 30 kusů typu 2., z toho 4 kusy typu C. popsaného a 26 kusů v 6 variantách téhož typu; 33 kusy v sedmi variantách typu 3.; 18 kusů typu 4.; 13 kusů v devíti variantách typu 10. a 3 kusy nezařaditelné.

Jsou tudíž v nálezů zastoupeny typy nejstarší a typ nejmladší. Široká mezera mezi typem 4. a 10. jest nápadná. Typ 10. datuje nám nález ke konci vlády Vladislava II., nepotvrdí-li se ovšem při studiu příštích nálezů naše podezření, že typ 10. bude nutno pokládati za starší. Nasvědčuje tomu totiž výsledek analýzy a ona nápadná mezera v našem nálezů. Castelinovo zařazení typu 10. na konec vlády Vladislava II. je odůvodněno shodností kresby lva se lvem grošů Ludvíkových. Doufám, že nám studium příštích nálezů pražských grošů Vladislava II. tento rozpor vyřeší.

V. Lukáš.

ZLOMEK NÁLEZU V TÝMOVĚ VSI U LUKAVCE (soudní okres Pacov).

Všelijaké jsou cesty, po nichž se dostávají nálezů mincí do muzeí. Mnohdy jsou zachyceny jen velkou pílí a svědomitostí správců muzeí. Tak po delší době a všelijakém jednání získalo museum v Pelhřimově opět zásluhou svého správce p. dr. J. Frieda nález, učiněný r. 1937 p. Jos. Prokopem při rozkopávání starého zdiva na dvorku čp. 16 v Týmově Vsi. Nález není celý a nelze již zjistiti, kam se poděly patrně větší kusy z jeho obsahu. Dnešní celek (107 kusů), ukrytý na počátku 80. let 16. století (nejmladší mince jsou dva bílé peníze Rudolfa II. z r. 1581), je složen s výjimkou bologneského bianca papeže Pavla III., z drobných mincí, z nichž mají nejvyšší hodnotu dva zkrjčary Maxmiliána II.

Čechy, Vladislav II. (1471—1516), bílý peníz, Castelin, Num. Čas. 1930, č. 1 (4), 2 (1), 5 (2), 10 (5), 11 (1), 12 (1); haléř, Cast., Num. Čas. 1932, č. 3 (1).

- Ludvík Jag. (1516—1526), bílý peníz, Cast., Num. Čas. 1930, č. 12 (1); halěť, Cast., Num. Čas. 1932, č. 4 (1), 10 (1, ale písmeno R je obráceno), 12 (2).
- Ferdinand I. (1526—64), *K. Hora*, bílý peníz, Nohejlová, Num. Čas. 1936, typ B, i (2), C, b (2), 1561 (1), 1562 (1), 1563 (3); *mincovna neurčena*, tamže, typ E, a (1), c (1), i (2), n (2, jeden: FERDI V A); nečit. opisy (2); halěť bez let., Cast., Num. Čas. 1932, č. 3 (1); Smolík, č. 75 (1), 80 (2); 1534 (1), 1548 (1).
- Maxmilián I. (1564—1576), *Praha*, Harder, zkrejcar 1569 (1), 1571 (1); *Kutná Hora*, bílý peníz 1565 (1), 1566 (2), 1567 (1), 1568 (4), 1569 (2), 1570 (1), 1572 (2), 1574 (1); *Č. Budějovice*, bílý peníz 1575 (1).
- Rudolf II. (1576—1612), *K. Hora*, bílý peníz 1581 (2).
- Slezsko, Vladislav II., *Vratislav (Breslau)*, společný halěť stavů (1511), Fr. č. 127 (6, jeden hodně olámaný).
- Ludvík Jag., *Vratislav (Breslau)*, společný halěť stavů (1522), Fr. č. 128 (2).
- Ferdinand I. *Vratislav (Breslau)*, 2feník 1531, Fr.-S. č. 7 (1).
- Dol. Rakousy, Ferdinand I. (1521—64), feník 1522 (1), 1532 (1).
- Hor. Rakousy, Ferdinand I., *Linec (Linz)*, feník 1527 (1), 1536 (1).
- Korutany Ferdinand I., feník 1529 (1), 1538 (1).
- Arcivév. Karel (1564—90), feník 1572 (? 1).
- Tyroly, arcivév. Ferdinand (1564—95), *Hall*, Krumpf, krejcar 1569 (1).
- Arcib. Salzburg, Leonard Keutschach (1495—1519), ½krejcar 1519 (? 1), 1512 (? 1); bílý feník 1500 (2).
- Matyáš Lang (1519—40), ½krejcar 1519 (1), 1520 (1), 1530 (1), 1531 (1), 1532 (1) a nečit. letop. (3).
- Arnošt Bavorský (1540—54), ½krejcar 1545 (1) a nečit. letop. (2).
- Michal z Khünburgu (1554—60), ½krejcar 1557 (1) a nečit. letop. (1).
- Jakub Jan Khuen z Belase (1560—86), ½krejcar 1568 (2) a nečit. letop. (1).
- Bisk. Pasovské, Arnošt Bavorský (1517—40), halěť bez letop. (2).
- Sasko, Arnoštská linie, Fridrich III. (1486—1525) a Albrecht († 1500), feník (1).
- Bologna, papež Pavel III. (1534—1549), bianco, CNIt. X., rab. V., 24 (1).

Em. Nohejlová.

NÁLEZ V NYMBURCE.

Na staveništi nové budovy na místě zbouraného domu čp. 79 v Palackého ul. v Nymburce našli v srpnu 1940 dělníci při kopání základů v hloubce asi 2 m 8 volně ležících penízů. Jsou to:

- Čechy, Vladislav II. (1571—1516), pražský groš (1).
- Maxmilián II. (1564—76), *Jáchymov (Joachimsthal)*, Geitzkofler, dvoukrejcar 1568 (1).
- Dol. Rakousy, Maxmilian II., *Videň (Wien)*, Hartmann, zkrejcar 1572 (1).
- Polsko, Zikmund III. (1587—1632), *Olkusz*, troják 1591 (1).
- Město Riga pod Zikmundem III., Polským, troják 1595 (1), 1598 (1).
- Záp. Prusy pod Zikmundem I. (1506—48), groš 1533 (1).
- Vév. Pruské, Albrecht Braniborský (1526—69), groš 1531 (1).
- V téže době byl nalezen na témže staveništi v rumu ve sklepe pražský dvacetník Marie Terezie z r. 1763.

Em. Nohejlová.

NÁLEZ V LEDČI NAD SÁZAVOU.

V říjnu 1939 našli dělníci při bourání starého domu čp. 20 v Ledči n. S. v hliněné nádobce poklad starých mincí. Nádobka byla úplně zničena. Nález byl ukryt na počátku třicetileté války asi r. 1619, poněvadž z r. 1618 jsou nejmladší ražby. Popsáno mohlo být 174 kusů. Podle doslechu chybí z nálezů dva dukáty, několik tolarů a větší počet drobných mincí, o nichž se mně nepodařilo vypátrati, kam se poděly. Popsaná část nálezů je složena takto:

- Čechy, Vladislav II. (1471—1516), pražský groš (1); bílý peníz Smolík č. 40 (1); blíže neurč. (29); malý peníz Smolík č. 49 (1).
- Ferdinand I. (1526—64), *K. Hora*, bílý peníz jednostr. bez let. (8); 1563 (1); halěť bez let. (1).
- Maxmilian II. (1564—76), *K. Hora*, bílý peníz 1565 (1), 1567 (1), 1571 (1), 1572 (1), 1573 (1), 1575 (1), neč. let. (1).
- Rudolf II. (1576—1612), *Praha*, Gebhart, malý groš 1581 (1); *K. Hora*, Šatný, bílý peníz 1579 (3), 1580 (2), 1581 (1), 1590 (2); Herolt, bílý groš 1593 (1); nečit. let. (1); bílý peníz 1593 (1), 1596 (1); Škréta, bílý peníz 1611 (1); nečitelné (3).
- Matyáš I. (1612—19), *Praha*, Hübner, tolar 1617 (1); *K. Hora*, Hölzl, tolar 1618 (2); malý groš 1617 (1); bílý peníz 1617 (33), 1618 (18), nečitelné (10); malý peníz 1617 (1), 1618 (2), nečitelné (1).
- Štěpán Šlik († 1526) a bratři, *Jáchymov (Joachimsthal)*, tolar bez let. (1).
- Slezsko, Ferdinand I., tolar bez let. (3).
- Rudolf II., tolar bez let. (1).
- Dol. Rakousy, Ferdinand I. (1521—64), *Videň (Wien)*, Hartmann, groš 1549 (1).
- Štyrsko, Ferdinand I., groš bez let. (1).
- Arcivév. Karel (1564—90), groš 1586 (1).

- Tyroly, Ferdinand I., *Hall*, tolar 1558 (1), bez let. (4); groš bez let. (2).
- Uhry, Matyáš Corvinus (1458—1490), *Kremnica*, denár (1).
- Maxmilián II. (1564—76), *Kremnica*, tolar 1577 (posmrtný, 1).
- Rudolf II. (1576—1611), *Kremnica*, tolar 1579 (1), 1601 (1).
- Sedmíhrady, Zikmund Bathory (1581—1602), tolar 1592 (1).
- Polsko, Zikmund III. (1587—1632), dukát 1595 (1), groš 1598 (1), póltorák 1618 (1).
- Německo, Karel V. (1515—58), saský tolar 1542 (1), 1544 (1) [?].
- Sasko, August (1553—86), tolar 1573 (2), 1578 ?1; groš 1573 (1), 1581 (1).
- Kristian (1586—91), tolar 1589 (1).
- Sasko-Coburg-Eisenach, Jan Kazimír (1572—1633) s bratrem Janem Arnoštem (1572—1638), tolar 1584 (1).
- Pfalz-Zweibrücken, Jan III. (1604—35), groš bez let. (z doby Rudolfa II., 1).
- Solms-Lich, Arnošt (1590—1618), groš 1616 (1); 2krejcar 1594 (1).
- Město Magdeburg, groš 1573 (1).
- Nizozemí, Holand. konfederace, dukát 1596 (1).
- Město Kampen, 4stüber bez let. (z doby Matyáše I., 1).
- Stříbrná medaile s latinským nápisem »Dobrá věc se podařila« z r. 1567 (1).

Karel Klapka.

NÁLEZ V KOJČICÍCH, okr. Pelhřimov.

Popsaná část (163 celých a 10 zlomků) je patrně zlomek většího nálezů, odkrytého r. 1920 při děláním turbíny ve vodní stoece při odhazování písku. Správci sbírek Musejního spolku v Pelhřimově, p. dr. J. Friedovi se nepodařilo získati nález celý, ačkoliv vystopoval, kam se nějaká jeho část dostala. Část, která je majetkem pelhřimovského musea, je typickou snůškou platidel třicetileté války. Byla uschována patrně po r. 1623, po druhém údobí Hübmerova úřadování v Praze, z něhož je nejmladší mince nálezů, pražský groš Ferdinanda II., nečitelného letopočtu. Veliká územní roztržštěnost a fakt, že chybí jakákoli velká mince, ukazují na zlomek nálezů.

- Čechy, Vladislav II. (1471—1516), pražský groš (4, dva staršího, dva mladšího typu).
- Maxmilián I. (1564—76), *Praba*, Harder, bílý groš 1574 (1), 1576 (1); *Jáchymov (Joachimsthal)*, Geitzkofler (vard.), 2krejcar 1565 (1), 1568 (1).
- Rudolf II. (1576—1612), *Praba*, Gebhart, malý groš 1583 (1), nečitelný letopočet (zlomky, 2); *K. Hora*, Herolt a Dominik, malý groš 1597 (1); Špís, bílý groš 1602

- (1); *Jáchymov (Joachimsthal)*, Kádner, malý groš 1580 (1); Hoffmann, malý groš 1597 (1); zlomek malého groše nečit. *znamení* a letopočtu (1).
- Matyáš (1612—19), zlomek malého groše 1612 blíže neurčit. (1).
- Ferdinand II. (1620—37), *Praba*, Hübmer, bílý groš nečit. letop. (1).
- Slezsko, Lehnicko-Břežsko, Jan Kristian a Jiří Rudolf (1602 až 1621), *Reichenstein*, 3krejcar nečit. let. (1).
- Münsterbersko-Olešnicko, Karel II. (1548—1617), B. v. Sonn, tříkrejcar 1614 (1); H. Tuchmann, 3krejcar 1615 (1 a jeden zlomek z r. 1614).
- Niisko, Karel, biskup vratislavský (1608—24), 3krejcar 1616 (1).
- Krňovsko, Jan Jiří Braniborský (1606—21), zlomky groše Janusova nečit. letop. (1610—12, 2); Henneman, 3krejcar 1616 (1), 1618 (1).
- Opavsko, Karel z Liechtensteinu (1614—27), B. Hase, 3krejcar 1614 (1), 1616 (1); Kr. Cantor, 3krejcar 1619 (1).
- Těšínsko, Adam Václav (1579—1617), Rund, 3krejcar 1612 (1), nečitelný letopočet (1).
- Polsko, Zikmund III. (1587—1632), póltorák 1615 (1), 1616 (1 a jeden zlomek), 1617 (2).
- Dol. Rakousy, Ferdinand I. (1621—64), *Videň (Wien)*, 2krejcar 1561 (1).
- Matyáš (1614—19), *Videň (Wien)*, 3krejcar 1618 (2).
- Štýrsko, arcivév. Karel (1564—90), *Št. Hradec (Graz)*, 2krejcar 1578 (1), 1579 (1).
- Arcivév. Ferdinand (II., 1590—1637), *Št. Hradec (Graz)*, 3krejcar 1617 (1).
- Tyroly, arcivév. Ferdinand (1564—95), *Hall*, 3krejcar bez letop. (3 ve 3 var.).
- Švýcarsko, Sv. Havel, groš 1567 (1), 1568 (1).
- Luzern, groš 1563 (1), 1602 (1), 1604 (2).
- Schaffhausen, groš 1551 (1), 1597 (3), bez letopočtu (1).
- Uri, Schwyz a Unterwalden, groš bez letopočtu (1).
- Zug, groš 1600 (2), 1602 (1), 1603 (1), 1606 (2), 1608 (1).
- Zurich, groš 1556 (1).
- Arcib. Kolín n. R. (Köln), Arnošt Bavorský (1583—1612), ½batzen bez letopočtu (1).
- Magdeburg, Kristian Vilém Braniborský (1598—1631), groš 1614 (1).
- Bisk. Basilej, Jakub Kryštof Blaarer (1575—1606), 3krejcar 1596 (1).
- Halberstadt, Jindřich Karel Brunšvický (1613—1615), groš 1615 (1).
- Hildesheim, Arnošt Bavorský (1573—1612), groš 1609 (1); Ferdinand Bavorský (1612—50), groš 1615 (1).

- Paderborn, Theodor z Fürstenbergu (1585—1618), groš 1612 (1).
- Strasburg, Jan z Manderscheidu (1569—92), 3krejcar 1580 (1); dvoukrejcar 1575 (1), 1578 (1). Karel Lotrinský (1592—1607), groš 1600 (1), 1601 (1), 1604 (1).
- Opatství Corvey, Theodor z Beringhausenu (1585—1616), groš nečit. let. (za Rudolfa II., 2) a 1614 (1).
- Fulda, Baltazar (1570—1606), 3krejcar bez let. (1).
- Bavorsko, Albrecht V. (1550—79), groš 1559 (1).
- Sasko, August (1553—86), groš 1560 (1) a zlomek groše patrně 1575 (1).
- Kristian II. (1591—1611), zlomek groše 1598 (1).
- Jan Jiří I. (1611—1656), groš 1613 (1).
- Falc-Zweibrücken, Jan I. (1569—1604), groš 1602 (1), 1603 (1), nečit. let. (1); zlomek 3krejcaru (1).
- Jan II. (1604—35), groš 1605 (2), bez letop. (3).
- Falc-Veldenz, Jiří Jan (1544—92), ½batzen 1582 (1).
- Jiří Gustav (1592—1634), groš 1596 (1).
- Falc-Simmern, Richard (1569—98), ½batzen 1590 (1).
- Braunscheig-Wolfenbüttel, Fridrich Oldřich (1613—34), groš 1613 (1).
- Württemberg, Fridrich (1593—1608), groš 1596 (1).
- Anhalt, Jan Jiří, Kristian, August, Rudolf a Ludvík (1586—1618), groš 1616 (1), 1618 (1).
- Nassau-Wiesbaden, Jan Ludvík I. (1568—1596), ½batzen nečit. letopočtu (1597, 2).
- Hanau-Lichtenberg, Filip V. (1590—99), groš 1598 (1).
- Jan Reinhard (1599—1625), groš 1601 (1), 1602 (1), 1603 (1), 1609 (1) a zlomek groše bez letopočtu (1).
- Hanau-Münzenberg, Filip Ludvík I. (1561—80), 3krejcar bez let. (5).
- Filip Ludvík II. (1580—1612), groš 1612 (1).
- Poručenství po r. 1612, groš 1612 (2), 1613 (1), 1614 (1).
- Rheingrafen ze Salmu, Otto v Kyrburgu, groš bez let. (1); poručenství v Grumbachu, groš bez let. (4 ve 2 typech); Jan a Adolf v Grumbachu (1585—1625), groš bez let. (za Rudolfa II., 1).
- Stolberg-Ortenberg, Ludvík Jiří (1572—1618), groš 1614 (1), bez let. (1).

- Stolberg-Königstein, Ludvík (1535—74), říšská mincovna v *Nördlingen*, půlbatzen 1570 (1).
- Jülich-Cleve-Berg, Jan Vilém (1592—1609), 3krejcar 1595 (1), 1601 (1).
- Solms-Lich (bez minc. pána), ½batzen 1594 (1), nečit. let. (1597, 1).
- Arnošt (1590—1619), groš 1616 (2), bez letop. (za Matyáše, 1).
- Filip v Horolczi (1590—1631), groš 1612 (1); zlomek nečit. let. (1).
- Schaumburg, Adolf XIII. (1576—1601), groš 1599 (1), 1600 (1).
- Arnošt (1601—22), groš 1601 (1), 1602 (1), 1604 (1).
- Lippe, Šimon VII. (1613—27), groš 1613 (1).
- Hrad Friedberg, Jan Eberhard z Cronbergu (1577—1607), ½batzen 1592 (1), 1595 (1), nečit. let. (1597, 1).
- Holstein-Gottorp, Jan Adolf (1590—1616), groš 1602 (1).
- Záp. Prusy, Zikmund I. (1506—1548), groš 1535 (?), 1).
- Město Eimbeck, groš 1616 (1).
- Göttingen, groš 1605 (1), 1606 (2).
- Hamburg, zlomek šilinku nečit. let. (1).
- Hameln, groš 1608 (1), 1613 (1).
- Northeim, groš 1617 (1).
- Strasburg, ½as bez let. (1); ½batzen bez let. (1).
- Nizozemí, město Kampen, escalin à l'aigle bez let. (za Matyáše, 1).
- Zwol, esc. à l'aigle bez let. (za Rudolfa II., 1).
- Vých. Frísko, Enno III. (1599—1626), 4stüber 1612 (1).
- Neurčené zlomky (10).

Em. Nobejlová.

NÁLEZ NA SVATOBORU U SUŠICE.

Dne 9. června 1940 šli pp. Boh. Juříček a Jos. Holý, oba z Prahy, ze Sušice na výlet na Svatobor. Na svahu, asi v polovině cesty, na půdě města Sušice našli nejprve čtyři, pak více mincí, vyplavených vodou. Při hledání kolem odkryli i nepatrně rozbitou hliněnou nádobku se zbytkem pokladu, obloženou kameny, v hloubce asi 20—30 cm pod povrchem půdy. 240 mincí odevzdali k určení do Nár. musea. Jde o menší poklad z posledních let třicetileté války, uložený asi v r. 1645 nebo krátce po něm, protože nejmladšími ražbami v pokladu jsou pražské bílé groše Ferdinanda III. z r. 1645.

Nádobka je džbánkovitý hrneček s uchem, vykroužený z červenohnědé hlíny, polévaný vně i uvnitř zelenou polevou, smíchanou se slídou. Pod mírným vyhrnutím otvoru je ozdo-

bená několika mělkými rýhami. Je 18,7 cm vysoká, světlost vrchního otvoru je 6,7 cm, šířka dna je 5 cm, šířka bříška je 7 cm. Mince v ní ukryté byly tyto ražby:

Čechy, Rudolf II. (1576—1612), *K. Hora*, Herolt a Dominik, malý groš 1593 (1); *Jáchymov (Joachimsthal)*, Hofmann, malý groš 1594 (1); *Č. Budějovice*, Mattighofer, malý groš 1596 (1).

Ferdinand II. (1620—1637), *Praha*, Suttner, groš (3krejcar) 1624 (3); Hübner, groš 1625 (2), 1626 (3), 1627 (9), 1628 (2), 1629 (1), 1630 (2); du Bois, groš 1631 (2 ve 2 var.); Schuster, groš 1631 (1), 1633 (5), 1634 (4), 1635 (2), 1636 (4); Wolcker, groš 1637 (9); *K. Hora*, Hölzl, groš 1624 (1), 1628 (2); Prunz, groš 1634 (1); neobsazeno, groš 1635 (1); *Jáchymov (Joachimsthal)*, Steinmüller, groš 1633 (1), 1634 (1), 1636 (1), 1637 (1).

Ferdinand III. (1637—1657), *Praha*, Wolcker, groš 1638 (3), 1639 (1), 1640 (4), 1641 (4), 1642 (5), 1643 (9), 1644 (5), 1645 (1), nečit. letop. (1); *K. Hora*, Geronis, groš 1642 (2); *Jáchymov (Joachimsthal)*, Knobloch, groš 1639 (1), 1640 (1).

Morava, Ferdinand II. (1620—1637), *Brno*, Wansiedler, groš 1624 (2), 1625 (5 ve 2 var.), 1626 (1); *Olomouc*, Fritsch, groš 1629 (1), 1630 (s kotvou, 2).

Ferdinand III. (1637—1657), *Olomouc*, groš 1637 (3), 1640 (1).

Slezsko, Ferdinand II. (1620—1637), *Vratislav (Breslau)*, Tschorr, groš 1625 (1); Riedel, groš 1625 (1), 1626 (4), 1627 (8 ve 2 var.), 1628 (8), 1629 (10), 1630 (4), 1631 (2); Ziesler, groš 1632 (1), 1635 (2); *Zahán (Sagan)*, groš 1625 (1).

Ferdinand III. (1637—1657), *Vratislav (Breslau)*, groš 1639 (1).

Evangeličtí stavové, *Vratislav (Breslau)*, Riedel, groš 1637 (3).

Kladsko (Glatz), Ferdinand III. (1627—1657), Hema, groš 1629 (2).

Dol. Rakousy, Ferdinand II. (1619—1637), *Videň (Wien)*, Jessensky, groš 1619 (1); Fellner, groš 1624 (20), 1625 (6), 1626 (1), 1627 (3), 1629 (1), 1631 (2), 1632 (1), 1633 (1); *St. Pölten*, Edling, groš 1624 (1), 1625 (2).

Ferdinand III. (1637—1657), *Videň (Wien)*, Stadler, groš 1637 (6 ve 2 var.).

České, slezské nebo rakouské groše Ferdinanda II. 1624 (2), 1627 (1), 1631 (1), blíže nečitelné.

Čechy, Albrecht z Valdštejna († 1634), *Jičín*, Reick, groš 1628 (2), 1629 (2).

Falc-Zweibrücken, Jan I. (1569—1604), ½batzen 1586 (2) a nečit. let. (158?, 1).

Falc-Veldenz, Jiří Jan (1544—92), ½batzen 1575 (1), 1585 (1), 1586 (1), 1590 (2).

Falc-Simmern, Richard (1569—98), ½batzen 1593 (2).

Hanau-Lichtenberg, Filip IV. (1538—90), ½batzen 1588 (1).

Hrad Friedberg, Jan z Homburgu, ½batzen (1574 (1)); Jan Eberhard z Cronbergu, ½batzen 1590 (2).

Solms-Lich, ½batzen 1594 (2).

Hrabství Waldeck, Franz, Wilhelm Ernst, Christian a Vollrath (1588—97), půlbatzen 1589 (1).

Nassau-Weilburg, Albrecht (1559—93), ½batzen 1590 (1), 1594 (1).

Nizozemí, Filip II. Španělský, *Antverpy*, 1562, 1572 (s kontramarkou Holan-du?); *Geldry*, 1566 (1), 1567 (2); *nečit. znamení* 1562 (?), 1).

Rep. benátská, anonymní ražba dožete (4 gazetty), CNI. VIII., XL., č. 4 (1).

Em. Nobejlová.

NÁLEZ V DOLNÍ BOBROVÉ U NOVÉHO MĚSTA NA MORAVĚ.

V Horáckém museu v Novém Městě na Moravě je uložen náleží mincí, odkrytý r. 1936 v Dolní Bobrové při kopání základů pro přístavbu domku usedlosti p. Aleše Bárty. Byl uschován pod trámem ve vydlabaném pařezu (i tento je nyní ve jmenovaném museu). Většinu z celkového počtu 121 mincí, které poklad obsahuje, přinesli do naší země patrně cizí vojáci. Poklad byl ukryt po r. 1771 (z toho roku je nejmladší mince, bavorský tolar) buď z místních příčin nebo ze strachu, že by z dělení Polska mohla vzniknouti válka nová. Obsah jeho je tento:

Čechy, Karel II. (VI., 1711—1740), *Praha*, Scharff, tolar 1720 (1), 1740 (1).

Marie Terezie (1740—1780), *Praha*, Scharff, ½tolár 1744 (1).

Slezsko, Karel II., *Vratislav (Breslau)*, tolar 1724 (1).

Bisk. olomoucké, Wolfgang hr. Schrattenbach (1711—38), *Kroměříž*, půl-tolar 1734 (1).

Uhry, Leopold I. (1658—1705), *Kremnica*, ½tolár 1693 (1), 1702 (1), 1703 (1); 15krejcar 1665 (1), 1675 (2 ve 2 var.), 1684 (1), 1685 (1), 1686 (2), 1688 (1), 1689 (6 ve 3 var.), 1690 (1), 1693 (1).

Bavorsko, Maxmilian Josef III. (1745—1777), *Mnichov (München)*, tolar 1754 (1), 1755 (1), 1769 (1), 1766 (1), 1767 (1); *Amberg*, tolar 1765 (1), 1771 (1); ½tolár 1763 (1).

Kurf. Falc, Karel Theodor (1742—1799), *Mannheim*, tolar 1765 (1).

Sasko, Fridrich Kristian (1763), *Lipsko (Leipzig)*, tolar 1763 (1); 2/3 tolaru 1763 (2).

Xaverius, admin. (1763—1768), *Drážďany (Dresden)*, 2/3 tolaru 1765 (1).

Fridrich August I. (1763—1827, králem 1806), *Drážďany (Dresden)*, tolar 1767; 2/3 tolaru 1766 (2), 1768 (2), 1770 (1).

Město Norimberk (Nürnberg), František Lotrinský (1745—1765), tolar 1757 (1), 1759 (2, jeden návrh Loosův, druhý Oexleinův).

Francie, Ludvík XIII. (1610—1643), *Paříž*, écu blanc 1642 (1); ½écu bl. 1643 (1).
Ludvík XIV. (1643—1715), *Paříž*, écu blanc (Louis d'argent) 1652 (1); ½écu

bl. 1648 (1); écu aux 8 L 1590 (2); ½écu 1690 (2), 1691 (1); écu aux palmes 1694 (1), 1695 (1); ½écu 1693 (2), 1694 (1), 1695 (1), 1697 (1); ½écu aux insignes 1701 (5), 1702 (1); écu aux 8 L (druhý typ z l. 1704—9) 1704 (3), nečit. letop. (1); ½écu nečit. letop. (1); Aix, écu aux palmes 1694 (1); ½écu aux insignes nečit. letop. (1); Amiens, ½écu blanc 1653 (1); aux insignes 1702 (1); Bayonne, ½écu blanc 1660 (1), 1662 (1); aux 8 L 1690 (1); Bordeaux, ½écu blanc 1650 (1); aux palmes nečit. letop. (1); aux insignes 1702 (1); Lille, ½écu aux palmes 1693 (2); écu aux insignes 1701 (1); ½écu 1702 (2, jeden má znamení obrácené); aux 8 L (druhý typ) 1705 (1), nečit. letop. (3); Saint-Lô, ½écu blanc 1652 (1); aux 8 L (druhý typ) 1704 (1); Lyon, ½écu blanc 1685 (1); Montpellier, écu aux 8 L 1690 (1); ½écu aux insignes 1702 (1); Nantes, écu blanc 1653 (1); Reims, écu aux palmes 1693 (1); ½écu aux insignes 1701 (1); aux 8 L 1705 (1); Rennes, ½écu blanc 1656 (2); la Rochelle, ½écu 1695 (1); écu aux 8 L 1705 (1); Rouen, ½écu aux palmes 1693 (1); Semur, écu aux palmes 1694 (1); ½écu 1694 (1); Strasburg, ½écu blanc 1709 (1, 1); Tours, ½écu blanc 1652 (1), nečit. letop. (1); Troyes, ½écu aux palmes 1694 (1); aux insignes 1701 (1); nečit. znam., ½écu aux palmes 1694 (1); aux insignes 1702 (1), nečit. letop. (1); écu aux 8 L (druhý typ 1704—9), nečit. letop. (1); ½écu 1704 (2), nečit. letop. (1).

L u d v í k X V. (1715—1774), Rennes, écu aux lauriers 1734 (1). Stan. David.

Drobné nálezy. V Seloučkách u Prostějova nalezl koncem října 1940 rolník Jos. Kaprál při kopání dolu na řepu v zahradce u domu č. 9 denár římského císaře Antonina Pia (138—161), jež daroval sbírkám Městského musea v Prostějově. Na líci jest ověšené císařovo poprsí doleva a opis ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. XV, na rubu ženská postava doprava obrácená s nezřetelnými předměty v rukou a opis COS. IIII. Mince je tedy z l. 151—152. Srv. H. Mattingly-E. A. Sydenham, The roman imperial coinage III., str. 51, č. 203—205. Ský.

V Brdech u Litně na t. zv. Hrobovně byl nalezen v srpnu 1940 malý bronz Konstantina Vel. (305—337), patrně Cohenovo č. 530. Je majetkem musea v Rokycanech. E. N.

V Nezdicích u Sušice nalezl v srpnu 1940 p. Jaroslav Uhlíř z Ostružna čp. 15 při orání na poli jednotlivě 5 celých a 3 zlomky pražských grošů Václava IV. (1378—1419). Jsou uloženy v Městském museu v Sušici. E. N.

V Kyjově na náměstí ve dvoře p. Jarosl. Stránského, obchodníka železem, bylo nalezeno 17. dubna 1940 při odkopávce zemin pro stavbu sklepů a obchodního skladiště ve hloubce 13 m 12 českých grošů Václava IV. Byly ve váčku, který se rozpadl. Polovinu nálezů získalo Městské museum v Kyjově. L. Kalus.

V Benátkách u Litomyšle byly nalezeny dne 14. června 1940 zbytky dvou lidských koster. Na prsou menší kostry byl nalezen pražský groš Vladislava II. Ležel v ohbí posledního krčního obratle. E. N.

Na staveništi nové budovy Národního divadla v Praze II., Ostrovní ul. nalezl 9. září p. Jaroslav Rytina v hloubce asi půl metru v barokové navážce dukát Rudolfa II. z r. 1607 z mincovny kremnické (Szechényi, I. č. 19, ale mezi jednotlivými slovy na rev. jsou pětileté ržice). E. N.

Ve Vizovicích byl v květnu 1940 odkryt při bourání domu čp. 41 menší nález mincí z třicetileté války, uschovaný patrně po r. 1621. Dvanáct mincí bylo získáno Krajin-ským museem ve Vizovicích a určeno. Jsou to:

Morava, stavové, Olomouc, Zwirner, 12krejcar 1620 (1).

Slezsko, Ferdinand I. (1526—64), Vratislav (Breslau), krejcar 1562 (1).

Lehnicko-Břežsko, Jan Kristian a Jiří Rudolf (1602—21), Reichenstein, groš 1620 (1).

Münsterbersko, Karel II. (1548—1617), Tuchmann, groš 1615 (1).

Nisa, Karel, arcivév. rak. (1608—24), groš 1621 (1).

Polsko, Zikmund III. (1587—1632), Bydhošť (Bromberg), póltorak nečit. letop. (1).

Opatství Corvey, Theodor z Beringhausen (1585—1616), groš bez leto- počtu (1).

Solms-Lich, Filip v Horolczi (1590—1631), groš 1616 (1).

Schaumburg, Ernst v Pinnebergu (1601—22), 4groš bez let. (za Matyáše, 1).

Vých. Frísko, Enno III. (1599—1626), 6stüber bez let. (za Matyáše, 1).

Nizozemí, město Kampen, 4stüber bez let. (za Matyáše, 2).

E. N.

LITERATURA.

H. Adler, Handbuch der Banknoten und Münzen Europas. Sonderband des Internationalen Organs für Erkennungszeichen echter und gefälschter Banknoten und anderer Werte. Wien 1937, 859 str. a mnoho vyobrazení. 2. dodatečné svazky z l. 1938—1940. — *T. Gerasimov*, Kolektivni nachodki moneti prez 1937 i 1938 god. Izvestija na Blgarskija archeologičeski institut 1938, str. 450—457. — *Goebels Münzenkatalog des Altertums* von 700 v. Chr. Geb. Beginn der Münzprägungen bis 476 n. Chr. Geb. Ende des weströmischen Reiches. 3 díly, Graz 1938. Celkem 555 str. a mnoho vyobrazení. — *Fr. Grimm*, Královská mincovna Vlašský dvůr v Kutné Hoře. Časopis Společnosti přátel starožitností 1939, č. 2 (str. 49—57) a 3 (str. 121—137). — *Handbuch der Münzkunde von Mittel- und Nord-europa*, herausgegeben von Prof. Dr. W. Jesse und Dr. R. Gaettens, Band 1, Lieferung 2 (Bergen-Breslau), Leipzig und Halle 1940, str. 97—224. — *K. Chaura*, Čistění mincí a medailí. Pokyny sběratelům k čistění, patinování, otiskování a odlévání mincí a medailí. Praha 1940. Nákladem vlastním. 23 str. — *V. Katz*, Ein falscher Gegenstempel von Bern. Zvl. otisk z Schweizerische numismatische Rundschau 1940, str. 147—150. — *Ve sborníku Královny, kněžny a velké ženy české* (red. K. Stloukal, nákl. J. Vilímka) je na str. 63—65 příspěvek *Em. Nohejlové* Královna Emma, zakládající se především na numismatickém materiálu. — *Materialien zur Geschichte der Preise und Löhne in Österreich*. Unter Mitarbeit von Rudolf Geyer und Franz Koran herausgegeben von *Alfred Francis Pribram*, Wien 1938, 879 stran. Numismatika zvláště zajímá úvodní, výstižný článek *Geyerův Münz- und Geldgeschichte seit der Mitte des 14. Jahrhunderts* (str. 1—84), provázený četnými srovnávacími tabulkami a shrnující mistrně výsledky dosavadního badání, z velké části také *Geyerovy* o peněžním vývoji rakouském, v nové době také českém. — *Die Medaille der Ostmark*. Herausgegeben im Jahre 1938 vom Wiener Bund für Medaillenkunst anlässlich seines 25jährigen Bestandes. Wien-Leipzig, 73 str. a 72 tab. — *Nová kronika česká* (pak *Národní kronika česká*). Praha, J. Elstner 1939 a 1940, v níž pojednává *Emanuela Nohejlová* na str. 87—88 *O mincích Bojů* a na str. 319—338 *O českých peněžích do roku 1346*. — *K. Pink*, Die Münzprägung der Ostkelten und ihrer Nachbarn. Dissertationes Pannonicae, ser. II., fasc. 15, Budapest 1939, 159 str., 30 tab. a mapka nálezů. — *H. Preidel*, Der Silberschatz von Saaz, zvl. výtisk z Mannus, Zeitschrift für deutsche Vorgeschichte 1940, sešit 4, str. 538—589. — *Alberto Santini*, Saggio die catalogo generale delle monete consolari anonime con simboli, Milán 1940, 184 str. a 88 tab. — *Sylloge nummorum Graecorum*, vydává Britská akademie, vyšly zatím 4 svazky 1935—1938 s mnohými tabulkami. — *Kr. Turnwald*, Jezdec na antických mincích. Salon 1940, č. 4.

Ský.

Články z numismatických časopisů a ze »Sběratelů«:

Numismatické zprávy 1940: Rudolf Pilát: Příbuzenství mezi českými a španělskými králi a jejich medaile (str. 1—7); Dr. Eug. Schulz: O bojské minci Ainorixově (Addendum k Paulsenovi) (str. 9—13); Karel Chaura: Karel VI., poslední císař římsko-německý z rodu Habsburského (str. 13—16); E. Hauner: Za Bedřichem Přibílem (str. 17—18); Karel Chaura: Poznámky k dílu Čermák-Skrbek (str. 7—8, 20—22).

Sběratel 1940: Jindřich Teisinger: Varianty pražského groše krále Václava IV. z nálezu lažanského (str. 1—2); R. Pilát: Jindřich minstrberský z Bernstadtu. Vzpomínka na

jeho 300. výročí úmrtí r. 1639 (str. 9—10, 17—18); J. Skutil: K historii zájmu o nálezy antických mincí v našich zemích (pokrač.) (str. 3, 10—11, 18—19, 26—27, 34—35, 41—42, 49—50); Oldřich Pilz: Rády, vyznamenání a čestné odznaky (str. 25—26, 33, 42, 50—51, 65—66); Dr. Jos. Skutil: Jak byli staří Čechové informováni o asijských mincovních poměrech (str. 58, 66—67); — 1941: Dr. Em. Nohejlová: Budějovické a jáchymovské (Joachimstal) mincmistrovské značky okolo roku 1600 (str. 1—2).

Blätter für Münzfreunde 1939: Major H. Blecher: Das Dritte Reich und die Eisernen Kreuze von 1914 und 1939 (str. 433—437); Dr. R. Gaettens: Der Minerva-As auf die Unterwerfung Samniums 290 v. Chr. (str. 438—441); V. Bornemann: Bemerkungen zu dem Silberbarrenfund von Sonneborn (str. 441—442); Dr. R. Gaettens: Der Pfennigfund von Pratau (str. 442—460, 466—483, 486—499); — 1940: Dr. H. Freydank: Zum 75. Jahrgange (str. 1—6); Dr. R. Walther u. Dr. H. Voges: Feststellung von Unterprägungen auf Hohlpfennigen durch Röntgenaufnahmen (str. 6—8); Dr. Klaus Günther: Über ein frühes nordisches Münzbild und seine keltische Herkunft (str. 9—14); Dr. R. Gaettens: Ein Antipapstmedaillon und die Antipapstmedaillen der Reformationszeit (str. 14—18); Dr. R. Gaettens: Münzgeschichtliche Betrachtungen zum Pfennigfund von Pratau (str. 30—31); V. Bornemann: Seltene Kleinmünzen des Herzogtums Meiningen (str. 30—31); Günter Müller: Das neuere Münzwesen Afganistans (str. 31—36); W. Jesse a Dr. W. Reinecke: Der Hohlpfennigfund von Gödenstorf (str. 45—55); Dr. E. Stange: Gegenstempel auf Ravensberger und Herforder Kupfermünzen (str. 56—63); Dr. R. Gaettens: Zum Medaillenwerke Peter Flötners (str. 64—67); Dr. Karl Kennepohl: Der Börsteler Münzfund (str. 69—85); Schroeder: Friedrich Wilhelm I., König von Preussen, Zwei- und Eindritteltaler (str. 85—86).

Deutsches Jahrbuch für Numismatik 1939: Karl Heinz Allendorf: Darstellungstypen und Darstellungsformen der deutschen Medaille des Klassizismus 1780—1830 (str. 9—31); Wilhelm Reinhardt: Die früheste Münzprägung im Reiche der Merowinger (str. 37—56); Friedrich Wielandt: Die Monetarmünzen der oberrheinischen Merowingermünzstätten (str. 57—84); Ulrich Kahrstedt: Athenische Wappenmünzen und kleinasiatisches Elektron (str. 85—101); Benno Hilliger: Der Pseudoantoninianus Aurelianus und die Münzreform Diocletians (str. 102—116); K. Wulzinger: Gebäudedarstellungen auf mittelalterlichen Münzen (str. 117—127); Arthur Suhle: Der Münzfund von Anusin bei Radziejow (Bezirk Lods) (str. 128—138); R. Walther: Die Entwicklung der europäischen Münzprägetechnik von den Karolingern bis zur Gegenwart (str. 139—158).

Deutsche Münzblätter 1940: Hans Krusy: Die Münzen von Pyrmont (Lügde) (str. 1—8); Dr. G. Krug: Die kursächsische Kippermünzstätte Taucha bei Leipzig (str. 17—20, 40—45, 56—58); Wilhelm Reinecke: Ein Münzfund aus Lüneburg (str. 21—24); Paul Thielscher: Bemerkungen zu den Goldgulden Herzog Bogislaws X. von Pommern (str. 24—25); Friedrich Frhr. v. Schrötter: Das Geld des siebenjährigen Krieges (str. 49—55); Prof. dr. K. Möbius: Der Münzfund von Wickenrode (str. 67—74, 87—90); Dipl. Ing. W. Lebek: Die Münzen von Buchhorn (str. 81—87); Dr. M. Sellmann: Münzmeister, Wardeine und sonstiges Münzpersonal der freien Reichstadt Mühlhausen (Thür.) (str. 97—108); H. Jos. Lückger: Zum Korpus der römischen Kaisermünzen. Abweichungen und neue Stücke zu Cohen II. Auflage und Mattingly and Sydenham (str. 117—123); Übersicht der Prägungen von Reichsmünzen bei den deutschen Münzstätten bis Ende Juni 1940 (str. 124—125); B.: Alfred Noss (bibliografie) (str. 129—132); Dr. Wilhelm Diepenbach: Ein mittelalterlicher Münzfund am Fusse der rheinseitigen Stadtmauer zu Mainz (str. 132—136); Dr. F. Wielandt: Ein Fund süddeutscher Dreier aus Haneneberstein (Baden) (str. 137—144); Klaus Günther: Untersuchungen über die Herkunft der Brakteatenform in der deutschen Münzprägung des Mittelalters (str. 157—167, 178—188); Dr. Emil Waschinski: Die Mitarbeit des Astronomen Nicolaus Copernicus an der preussischen Münz- und Währungsreform des 16. Jahrhunderts (str. 173—177).

Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft in Wien 1940: Eduard v. Zambaur: Zur 70. Wiederkehr des Gründungstages der Numismatischen Gesellschaft in Wien (str. 137—139); Dr. Wolde: Die Einteilung der Münzen (str. 140—143); Alois Graf Montecuccoli: Fremde Münzen bei Miller-Aichholz (str. 153); Georg Kaess: Fragliche und irrige Zuteilung von Münzen (str. 161—165, 177—180, 186—190); Karl Hollschek: Nichtbestimmte Kippergroschen Ferdinands II. (str. 166); Dr. Marianne Grubinger: Fund von Friesacher Pfennigen in Noreia (str. 173—176); Alois Graf Montecuccoli: Wiener Kupfer-Polturen Maria Theresias (str. 185—186); Franz Kohlberger: Die Notenabstempelung der Nachfolgestaaten (str. 191—193).

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1940: Nils Ludvig Rasmussen: Sveriges Mynt 1611—1718 (str. 53—56, 73—77, 106—112).

Numismatikai Közlöny, Budapest 1939—1940: Alföldi András: Siscia IV. (str. 7—16); Jeszensky Géza: Szent László korabeli magyar éremlelet és tanulsagai (Nález mincí z doby sv. Ladislava a poučení z něho vyplývající, str. 26—38); Esze Tamás: A nagybanai pénzverőház II. Rákóczi Ferenc korában. 1703—1705 (mincovna ve Velké Báni v době Františka Rákócziho II. (1703—1705, str. 44—54). V. L.

OSOBNÍ ZPRÁVY.

† Profesor Dr. Josef Schráníl.

20. března 1940 zemřel universitní profesor Dr. Josef Schráníl, člen redakčního kruhu našeho časopisu, stár necelých 47 let. Prof. Schráníl byl prehistorik, nejdříve adjunkt, potom přednosta pravěkého oddělení Národního musea, od r. 1935 řádný profesor prehistorické archeologie na universitě Karlově. Byl vědcem širokého rozhledu a velikých vědomostí ve všech otázkách pravěku, jenž, podporován skvělým nadáním, výtečnou pamětí a bystrou inteligencí, ovládal velmi různorodý materiál prehistorický se suverénní jistotou. Není zde našim úkolem, abychom pověděli, jak svými pracemi významně obohatil vědu o pravěku, zejména českém, jímž se zabýval v širokých souvislostech světových. Že tak učinil měrou neobyčejnou, ukazuje fakt, že jeho hlavní dílo »Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens«, vydané r. 1928 ve sbírce »Grundriss der slavischen Philologie und Kulturgeschichte«, systematické uspořádání a výklad českého a moravského pravěku od nejstarších dob až do 11. století, získalo jemu a tím ovšem i české vědě prehistorické evropské proslulosti. Schráníl sám cenil si v této práci nejvíce kapitol o českých Slovanech, zejména o jejich dějinách v 9.—11. století. Již před tím obracel a soustřeďoval svůj zájem stále usilovněji k rané době historické, zvláště k české protohistorii, jak pěkně ukazuje jeho významný článek v Niederlově sborníku »Několik příspěvků k poznání kulturních

proudů v zemích českých v X. a XI. věku« (z r. 1925), v němž se zabýval křížením a prolínáním vlivů východních, severních a západních na půdě naší vlasti a dovozoval, že čeští Slované náleželi nejdříve do kulturní sféry orientálně-byzantské a byli teprve znenáhla přičiněním přemyslovské dynastie připoutáni k západní oblasti latinsko-křesťanské, skutečnost, která posledními výzkumy o počátcích českých dějin nabývá zvláštní důležitosti.

Při shledávání pramenů k těmto pracím o nejstarších našich dějinách všiml si, povzbuzován mnohostranností svých zájmů, neulpívajících nikterak jen na vlastním materiálu archeologickém, vedle památek písemných také českých mincí, které mají v souboru našich hmotných pramenů z prvních historických století početností a významem místo tak důležité. To přivedlo Schráníla do styku s numismatikou a s numismatiky. Ostatně jest již jedna z jeho prvních prací »Soupis nálezů antických mincí v Čechách« (Památky archeologické 1916), kritické třídění a vydání materiálu a z něho vyplývající řešení otázky obchodních cest v Čechách v době římské, svým základem numismatická. K věci se pak vrátil v prvním ročníku našeho časopisu (r. 1925) článkem »Nálezy antických mincí v Čechách a význam jejich pro datování« a zahájil v něm tak několik podobných a podrobnějších výzkumů o době keltské a římské v Čechách, na Moravě, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi z pera J. Eisnera, J. Skutíla, J. Ječného, J. Štolby, J. Dobiáše a F. Křížka, v nichž je shrnut a zpracován bohatý a pro poznání politické, hospodářské a kulturní situace těchto zemí v době před počátkem našeho letopočtu a v prvních stoletích po Kristově narození velmi důležitý materiál. Později pak sledoval Schráníl v souvislosti s badáním o počátcích českých dějin se zvláštním zájmem naše snahy o lepší pochopení vývoje českého mincovnictví v 10. a 11. století, k němuž sám přispěl statí »České denáry X. a XI. století v nordických nálezech«, uveřejněnou v našem časopise v r. 1929, jež byla výsledkem jeho druhé cesty do Skandinávie a vyplynula z jeho studia souvislosti a styků kulturní oblasti skandinávské s českou.

Když jsme r. 1925 zakládali tento náš numismatický časopis, abychom soustavnou vědeckou prací numismatice také u nás zjednali místo, jež jí v souboru historických disciplín po právu náleží, obrátili jsme se proto také na J. Schráníla a pozvali jej do redakčního kruhu. Vyhověl ochotně, přicházel zvláště v počátku často mezi nás a přispíval radou a pomocí. I když se pouta, vízíci jej k nám a k naší činnosti, po jeho odchodu z Národního musea uvolnila, zůstal nám Schráníl milým druhem, jenž se zájmem a s účastí naší práci sledoval a dovedl ji podepřít leckterým bystrým a britkým postřehem. Jeho jméno jest spjato s počátky našeho časopisu a tím s úsilím o kritické zpracování numismatického materiálu a o prohloubení naší numismatické práce. Vzdáváme prof. Schránílovi za to upřímný dík a zachováváme mu věrnou paměť.

Gustav Skalský.

Za ř Bedřichem Přibílem.

Zemřel nám soudruh-numismatik, a lze-li tak vůbec říci, vzhledem k pozemským cílům lidským, tedy zemřel předčasně, před naplněním díla, jež si určil. Již před nějakou dobou ozval se signál, jenž mu ohlašoval polední přestávku, ale zdá se, že jej přeslechl a nespěchal s ukončením díla. Myslím, že i únava mu bránila. Ještě před necelým půl rokem, když mi odevzdával materiál k svému numismatickému životopisu, byl optimista a pln jistoty, že ještě letos bude hotov s poslední svou prací, to jest dějepisným vylíčením českého numismatického sběratelství, organizovaného v prvním Numismatickém spolku v Praze. Nemyslíl jsem však, že budu moci odevzdaného mi materiálu tak brzy použít k pohrobni vzpomínce, k níž cítím se zavázán zesnulému jako přítel, spolupracovník a odpůrce v názorech.

Bedřich Přibíl patřil k dosti vzácnému druhu sběratelů, kteří svoje mince a medaile sbírají podle určitého plánu, vytvořeného spíše potřebou v určitém vědním oboru, než zálibou a treningem schopností. Ovšem nedostal se ke svému plánu vědeckými metodami,

jako badatel a pracovník z povolání, nýbrž jako bystrý a chápavý pozorovatel vědeckých potřeb numismatiky. I on, jako všichni sběratelé jeho druhu, vykonal svoji pout za bludičkou, vábíci je svojí mlhavou romantikou a nepostižitelnou jejich pozemským možnostem. Přibílovo bloudění v numismatice totiž mělo své romantické základy v jeho pozave, jejíž pozemské zacílení bylo vždy obletováno touhami, směřujícími k dobru, kráse,

k pozemské neskutečnosti. Přibíl se k tomu kdysi sám přiznal v přednášce, kterou pronesl v této společnosti 17. února 1933 (na téma: »Jak jsem začal sbírat zvláště náboženské medaile a příbuzný materiál«). Tehdy pravil:

»Sběratelská vášeň byla ve mně od útlého mládí, neboť podle sdělení mého nebožtíka otce jsem si nejradyji hrával se starými věcmi s půdy, které po dlouhém škenrání matka dcevolila snést dolů.

Jako student měl jsem sbírku minerálů, motýlů, brouků a poštovních známek. — Prožil jsem sběratelské nemoci a co kvartán oslazoval jsem si život tím, že s kamarády jsem svoje sbírky »šmelcoval« v různé cukrovinky.

Roku 1891... bylo mi 14 let, když jsem se definitivně ocitl v Praze (Přibíl totiž přišel z Kolína, kde byl jeho otec učitelem), jejíž dějiny jsem znal z paměti... První místo, kam mne otec vedl, bylo zemské museum, tehdy na Příkopech. Celé prázdniny od rána toulal jsem se po museích, kostelích, na hradě a po naší slavné jubilejní výstavě.

Romantický neklid jeho dětství se u něho jenom stupňoval v mladých letech jeho mužnosti, jak sám doznává:

»Touha po vysvětlení záhadných zjevů zavedla mne asi 23letého do kruhu spiritistů.« Ale realizační elán se záhy vybil překládáním de Prelova spisu »Der Spiritismus« a dvěma přednáškami ve spolku spiritistů.

Na dlouhou dobu poté upoutala hudba celého Přibila. Jsa učitelské dítě, dostal již v rodině svoje klavírní základy, na nichž v pozdějších letech vybudoval nadprůměrnou zručnost, provázenou hlubokým hudebním cítěním a láskou k hudbě, jež ho neopustila do smrti.

Tato citlivá a neklidná povaha však našla uklidnění a usměrnění v manželství, takže stačil malý podnět, aby se zachytila v pracovním prostředí, v němž pak setrvala téměř polovinu svého života. Byla to numismatika.

Nechce se mi věřit, že numismatické počátky sběratele Bedřicha Přibila byly čirou náhodou, když v roce 1910 zvolal: »Budu sbírat mince!« nad krásným třicetníkem Františka II., jenž z pozůstalosti jeho strýce se dostal do knoflíkové krabičky jeho choti. Ani to nebyly, myslím, chlapecké choutky na malou otcovu sbírku mincí, jež se darem dostala do musea ve Vršovicích, ale byly to — budiž mi dovoleno tak se domnívati — atavistické sklony českého inteligenta, jenž zachraňuje a shromažďuje památky po svých předcích, aby se s nimi těšil a jimi se poučoval.

Celou romantiku Přibilových počátků numismatického sbírání ukazuje upřímné jeho přiznání ve zmíněné přednášce:

»Počal jsem sbírat jako se sbírají známky, po příbuzných a známých ty běžné mince od věrejška, které všichni znáte, a každý přírůstek znamenal pro mne tehdy objev, jemuž jsem přikládal cenu úměrnou námaze jeho získání. Večery, kdy získané kusy ukládal jsem do krabic, vylepených sametem pečlivou rukou manželky, jsou milou vzpomínkou. Byl jsem v mincovnictví úplný laik.«

Ale numismatickému laikovi dostalo se brzy lepšího poučení o mincích, o sbírkách mincí, o významu numismatiky v kruhu sběratelů, jenž se na popud Karla Chaury byl v roce 1912 utvořil. Co Přibila ke kruhu připoutalo, bylo, podle jeho doznání: »Přátelská ochota v určování, nestrojenost, společný zájem.« Byl-li »Numismatický kroužek« Přibilovi školou sběratelství, byla naše Numismatická společnost dílnou, v níž vedením mistrů jako byl Eduard Fiala, inž. Neumann, Dr. Katz, Karel Chaura, získal základní poučky numismatiky a pracovní podněty, jež ho dovedly k samostatné badatelské práci. První krok k tomu byl učiněn v roce 1920, kdy se rozhodl, že prostuduje dějiny blahověření a svatořečení sv. Jana Nepomuckého, aby je mohl doložit medailerským materiálem, jež si umínil sepsati. Dvě léta trvala příprava prostudováním příslušné literatury, soupisem medailí jednak vlastních, jednak uložených v soukromých a veřejných sbírkách, než vystoupil s první svojí přednáškou »O medailích na svatojanské slavnosti«, kterou hned poté doplnil novou přednáškou »O medailích bratrstev, poutních míst a kostelů ke cti sv. Jana Nepomuckého«. Úspěch těchto dvou zajímavých přednášek byl prvním podnětem k jeho numismatickému specializovanému plánu. Přibil spolu se starými, zkušenými sběrateli pochopil marnost každého sběratelství, jež nemá cíle, dosažitelného jednomu sběrateli v rámci jeho možností finančních, jeho volného času a jeho inteligence. Viděl na mnohých případech — zejména drobných sběratelů — katastrofy universálního sběratelství a sběratelství bez předem vyčteného plánu, bez specialisace. Napsal o tom článek do prvního čísla »Tribuny sběratelů« v únoru 1928. Zde zaznamenal již nejen důvody své specialisace nýbrž i poznatky a zkušenosti ve sbírání náboženské medaile.

Přibil si zvolil za sběratelský i pracovní obor náboženskou medaili, rozumí se především českou. Ale geneze, použití, rozšíření české náboženské medaile může být pochopeno jedině studiem a sbíráním původních cizích, hlavně italských medailí a svátostek. A proto Přibil nevyloučil ze svého studia a sbírání ani medaile cizího původu. Jeho sbírka náboženských medailí ve svém definitivním stadiu předčila i sbírku řed. Přibíka, její uspořádání a dokumentární význam byly v našich zemích jedinečné a těžko napodobitelné. Důvod pro to spočíval v pojetí souboru náboženské medaile, Přibilem prostudované, pochopené a v soustavu uvedené. Dnes lze říci, že Přibil první mezi Čechy dal příklad této numis-

matické specialisace a zpracování oboru u nás téměř vždy opomíjeného, ba opovrhovaného, na němž ukázal, že všechno, co jako mince a medaile vypadá, jest důležitým předmětem numismatického bádání a sbírání.

Co jsem právě naznačil o Přibilově sběratelství a badatelské specialisaci, bylo výsledkem dlouhého studijního a soupisového procesu. Do tohoto procesu patří především jeho první a jaksi základní práce, nazvaná »Úvod do studia náboženských medailí«. V ní geneticky i vývojově zaznamenává pojem náboženské medaile vůbec a české zvláště, jakož i metodu, určenou spíše k teoretickému třídění náboženských medailí, než k praktickému uskladnění ve sbírce.

Přibilova numismatická činnost byla nemalá. Byl z nejpilnějších badatelů i sběratelů. Hlavní svoje dílo »Soupis československých svátostek, jetonů a náboženských medailí«, jež vyšlo v našem časopise ve dvou dílech (Praha — Venkov), je velmi dobře známo českým i cizím sběratelům a také hojně používáno. Je to jeho stěžejní dílo, jež vědomě založil tak, aby v něm bylo pokračováno a také aby bylo doplňováno. Průpravu, řekl bych skoro monografickou, k oběma zde uvedeným literárním pracem tvořily vlastně přednášky Přibilovy, na něž se naši členové dobře pamatují a jež vždy se zájmem sledovali. Je jich kolem třiceti.

Mimo přednášky z oboru náboženské medaile slyšeli jsme od roku 1935 pěknou řadu přednášek o českých sběratelích, o sběratelství mincí v XIX. století a o ústředí numismatických snah v polovině téhož věku, totiž o prvním Numismatickém spolku v Praze. Tyto přednášky a některé o pražských rytcích (zejména o Höferovi) byly v přímé souvislosti s Přibilovým bádáním o české náboženské medaili. Přibil připravoval, jak jsem se již zmínil, větší práci o tomto předmětu, ale bohužel práce zůstala v torsu.

Nutno ještě zdůrazniti, že Přibil jako numismatický specialista v náboženské medaili byl znám jako odborník a proto také přibírán do pořadatelství různých výstav. Známa jest jeho účast na výstavě České medaile, kterou v roce 1924 pořádala naše Numismatická společnost. Svými vybranými a vzácnými exponáty zúčastnil se v roce 1929 výstav svatováclavské a svatojanské, do jejichž katalogů a sborníčků přispěl příslušnými články numismatickými. Také měl účast přehojnými medailkami a »svatými« i »pověrečnými« obrázky, jež sbíral a hodnotil jako dokumentární a poznávací materiál především pro poutní medaile, na výstavě »Lidové víry a pověry« v národopisném oddělení Národního musea v Praze.

Zasluby a vážnost Přibilova jako člena výboru a od roku 1929 pokladníka České numismatické společnosti jsou příliš známy, než abych je podrobně líčil. Jedině to ještě připomenou, že jeho přičiněním byly k naší společnosti připoutány numismatické kroužky v Olomouci a v Plzni.

Byl bych rád zde vyličil Přibilovy názory v jeho oboru, jeho pracovní metody, jeho vědomosti a mnohé jiné podrobnosti, jež však přesahují stručný rámec pohrobni vzpomínky. Dá Bůh, že se to stane v jiném rámci, do něhož hodlám vpracovati numismatiky nové doby.

Prosím, abyste tuto zkratku Přibilova portretu nepokládali za rozloučení s ním. Naopak, Přibilova osobnost bude se stále stavět po bok těm, kteří se rozhodnou, dnes nebo zítra, že budou v díle, jež započal, pokračovati, je doplňovati, opravovati, aby Corpus českých náboženských medailí, svátostek, jetonů a známek, se vším, co k nim patří, byl vybudován tak krásně a přesně, jak si to zaslouží. (Předneseno v Čes. spol. num. 18. října 1940.)

Emanuel Hauner.

† Josef Šejnost.

(* 30. května 1878, † 9. února 1941.)

»Tak jako zobrazovali Řekové v mincích bohy, tak já chci zachytit v medailích naši generaci, ideály, náš svět —« to bylo vyznání programu práce mistra Josefa Šejnosta, který plnil s láskou a poctivostí jemu vlastní po celý život. Schopnost k umělecké tvorbě našel v sobě už jako malý hoch na pastvinách v okolí rodného Těšenova u Pelhřimova,

odkud se, díky přímluvě místního kněze, dostal nejprve na pelhřimovské gymnasium, pak na keramickou školu v Bechyni, po letech praxe konečně k prof. Stan. Suchardovi na Umělecko-průmyslovou školu v Praze, do Německa a Itálie, a tak už i k prvním úspěchům medailérským, jimiž vyrostl na jednoho z největších našich umělců. V době studia v Pelhřimově svedla ho náhoda po prvé se starou českou mincí. Ten první pražský groš, odkrytý před ním při bourání domu, působil na malého primánka jako zjevení. Jím se zasvětil jiné velké lásce celého života, numismatice. Sám výtvarník, jenž se především věnoval plaketě a medaili, sní nad památkami medailérského umění renesančního ve Florencii stejně jako

nad prací umělce-řezače kolků v stře- i novověkých mincovnách. Jeho srdci nejbližší je bývalá pražská mincovna i její výrobky, jeho největší sběratelskou pýchou je pražský denár a dukát... Pro jeho lásku k numismatice je tedy pochopitelné, ačkoliv Čes. spol. num. má mezi svými členy snad všechny české medailéry, že mistr Šejnost od doby jejího založení (1919) se zúčastnil jejího života ze všech nejčileji, zvláště když byl v l. 1925—1937 členem výboru. Ve společnosti několikrát přednášel, horlivě pomáhal v komisích výstav, které společnost pořádala r. 1924, 1931 a 1933, do Numismatického časopisu napsal články: Příspěvek k mincovní technice českých denárů a otázka denáru knížete Václava Svatého, II., 1926 a Přehled nových českých medailí, V., 1929.

Osobní poměr Šejnostův k Čes. spol. num. jen ještě přibližoval členům jeho bohatá díla, jimiž mistr sestavil kovovou galerii portrétů vynikajících současných umělců, učenců, spisovatelů i politiků. Na lících této velké řady zachytil vskutku celou generaci, rudy medailí pak prozrazují často v realistických obrazech nejeden ideál jeho doby a světa i měkkost jihočeského rodáka skromně usměvavé tváře a modrých očí. Téměř ze všech jeho děl vyznačuje hluboká oddanost k rodné půdě, jež se zrcadlí jasně i v námětech návrhů na běžné mince.

Medailéru Šejnostovi splatí naše společnost svůj dluh větším článkem v tomto časo-

pisu a podrobným hodnocením jeho zásluh o českou medaili. My posíláme prozatím jen upřímnou vzpomínku za dobrým člověkem, Josefem Šejnostem, vzpomínku, která nikdy nevymizí.
E. N.

V *Kutné Hoře* zemřel 2. června 1940 náš řádný člen a býv. dlouholetý správce musea Archeologického sboru *Wocel, František Grimm*. Věnoval několikrát pozornost numismatice popisem nálezů, zejména pak článkem *Královská mincovna Vlašský dvůr v Kutné Hoře* (ČSPS 1939). Téměř celý život hájil a pečoval o tuto nejslavnější českou mincovnu, jejíž budova mu byla zvláště drahá.

Náš člen, Okresní museum Podlipanské v *Českém Brodě* ztratilo svého hlavního budovatele a dlouholetého předsedu p. redaktora *Josefa Miškovského*, který zemřel 13. srpna 1940 ve stáří 81 let. Museum bylo jeho láskou stejně jako českobrodský Sokol.

Dne 30. ledna 1941 zemřel ve vinohradské nemocnici vynikající český historik, býv. náš člen dr. *Josef Vítězslav Šimák*, profesor Karlovy university v. v. Měl vždycky vzácné pochopení pro práci a potřeby numismatického oddělení Národního musea.

Česká společnost numismatická vzpomíná vděčně i svého dopisujícího člena *prof. dr. B. Pícha*, ředitele věv. numismatické sbírky v Gothě, vynikajícího badatele v antickém mincovnictví i v medailérství a svých řádných členů pp. *MUDr. Aloise Císaře*, městského lékaře v Klatovech, *MUDr. Augustina Mlčocha*, obv. lékaře v Kroměříži a *Jana Zemana*, profesora v. v. v Praze.

VĚSTNÍK ČESKÉ SPOLEČNOSTI NUMISMATICKÉ V PRAZE.

1939.

Debatní večer 17. listopadu 1939 (p. řed. Pilát). P. Chaura přinesl výběr ražeb císaře Matyáše a doprovodil je výkladem. P. ing. Dobrý předložil ukázky Zouňkových medailí.

Členská schůze 1. prosince 1939 (p. řed. Pilát). Bylo debatováno o odborné numismatické literatuře, uvedené v seznamu publikací společnosti.

Debatní večer 15. prosince 1939 (p. řed. Pilát). Přednášel p. řed. Pilát o Jindřichovi Minstrberském z Bernstadtu při příležitosti třistaletého výročí jeho úmrtí r. 1639 a předložil ukázky jeho mincí. Pan Chaura ukázal malý stříbrný ražený hranáč s českým lvem na líci a písmeny AGVT na rubu (snad Abraham Gerger von Toled 1592).

1940.

Členská schůze 5. ledna 1940 (p. předn. Kraumann). P. předn. Kraumann předložil korúnovační jetony ruských carů. Promluvil o snaze carů dosáhnouti moře Baltického a Černého a předložil medaile ražené na paměť těchto událostí.

Debatní večer 19. ledna 1940 (p. řed. Pilát). Pan ppl. v. v. Janovský předložil doplněk tabulek vyobrazení českých vládních mincí rodu habsbursko-lotrinského, jež vydal r. 1933 s p. ing. Dobrým.

Členská schůze 2. února 1940 (p. řed. Pilát). Pan předseda učinil projev k úmrtí býv. prvního jednatele Společnosti. Pan doc. dr. Skalský přednášel pak o ražbě dvoustranných denárů v době brakteátů (přednáška byla částí větší práce, uveřejněné v Num. čas. XV., 1939).

Debatní večer 16. února 1940 (p. řed. Pilát). Členové společnosti přinesli ukázky mincí antických, středověkých a novověkých. P. ing. Dobrý předložil několik nouzových platidel, vydaných obchodníky. P. Floss ukázal papírové peníze omylem nepřetiskem razítkem Protektorátu.

Členská schůze 1. března 1940 (p. řed. Pilát). P. řed. Příbil přednášel o životě a působení profesora Jana Helbinga z Hirzenfeldu, známého člena numismatického spolku pražského. (Přednáška bude uveřejněna ve velké studii o dějinách Verein für Numismatik.)

Valná schůze 29. března 1940. Předseda společnosti p. řed. Pilát zahájil schůzi uvítáním přítomných a vzpomněl srdečně všech členů, kteří v minulém správním období zemřeli a jejichž ztráta byla zvláště bolestná. První jednatel společnosti p. předn. Kraumann přečetl pak tuto jednatelskou zprávu:

Historické události minulého roku zasáhly hluboce nejen do poměrů národa jako celku, ale i do osobních poměrů jednotlivých jeho členů. Je přirozeno, že rok tak neklidný znemožňoval soustředěné zahloubání do vědecké práce, odváděl zájem od soukromých zálib a že tedy měl vliv i na práci a činnost naší společnosti.

V uplynulém správním roce 1939 konali jsme 12 členských schůzí, 1 valnou hromadu a 9 schůzí výborových. Mimořádnost doby způsobila, že bylo proti průměru předchozích let o 4 členské a 1 výborovou schůzi méně. Největší počet přítomných na schůzi byl 36 a nejmenší 10 členů, průměr 26 členů; během roku zúčastnilo se schůzí 25 hostů. Na schůzích přednášel p. Chaura 3×, pp. dr. Katz a řed. Příbil 2×, pp. Floss, řed. Pilát a inž. Vejvoda 1×, valná hromada podle policejního nařízení musela být bez přednášky, 2 schůze byly věnovány drobným rozpravám. Za rok 1939 obdrželi jsme 62 dopisů a odeslali 51 dopis. Pohyb členstva byl následující: zemřeli 3 členové, vystoupilo 8 členů, přistoupilo 10 nových členů, dva z řádných členů stali se zakládajícími členy. Konečný přesný stav členstva ke konci r. 1939 nemůžeme zatím oznámiti, neboť řada členů změněnými poměry ocitla se v cizím prostředí a v jiných sociálních poměrech a nelze proto dosud zjistit, zůstávají-li i nadále členy naší společnosti.

Ve složení výboru udály se v r. 1939 tyto změny: člen výboru Josef Mareš zemřel, člen výboru dr. Castelin ohlásil před valnou hromadou svou resignaci a nebyl proto kandidován. Do výboru zvoleni nově dr. František Cach a MUDr. Jan Záleský. Největší změna nastala však odstoupením dra Viktora Katze z místa prvního jednatele a posléze i z výboru vůbec.

Uspořádání výstavy mincí a medailí pod heslem 150 let české numismatiky, která měla původně na jaře uplynulého roku a pak na podzim veřejně prokázati úroveň české numismatiky, bylo výborem Společnosti v uvážení všech okolností odloženo na neurčito. Výstavní výbor a rovněž i referenti jednotlivých úseků zůstávají však ve svých funkcích i nadále. Jako kladný výsledek přípravných prací výstavních, s radostí a láskou konaných v širokých rozměrech pod vedením býv. prvního jednatele, bude uskutečněn v dohledné době aspoň jeden podnět a to vydání »Sběratelské příručky numismatické«, která jest v hrubých obrysech již dopsána.

Časopis Společnosti v tomto správním roce nebyl dosud vydán. Vychází teprve nyní, sazba byla sice již delší dobu připravena, ale z příčin ležících mimo nás, dochází k tisku v tyto dny a členové obdrží jej do týdne.

V několika případech jsme intervenovali s kladným výsledkem za naše členy u Národní banky o vydání potvrzení, že jejich sbírky mincí jsou numismatické a proto osvobozeny od povinné nabídky.

Společnost byla oficiálně pozvána k účasti na valné hromadě Svazu museí a na valné hromadě Společnosti přátel starožitností českých a také se jich zúčastnila. Se Spolkem přátel drobné plastiky jsme v přátelských vztazích. O činnosti numismatických kroužků v Plzni, Táboře, Olomouci a v Brně nedostali jsme žádných zpráv. Styk s cizinou nebyl v tomto roce žádný.

Dne 3. listopadu vzpomněla Společnost sedmdesátých narozenin jednoho ze svých zakladatelů, p. Karla Chaury, věnováním stříbrné medaile jubilantovi a slavnostním projevem předsedy p. řed. Piláta a částí přednášky p. řed. Příbila, kteří zhodnotili Chaurovu všestrannou činnost ve službách české numismatiky.

Na podzim se výbor rozhodl podstatně snížit ceny našeho skladu numismatických publikací. Učinil tak proto, aby umožnil koupi odborné literatury největšímu počtu zájemců a tak vzbudil v nich snahu po numismatickém sběratelství na podkladě skutečně odborném. Seznam vydali jsme tiskem a rozeslali všem svým členům a větším knihkupcům a to i na

venkově. Mimo to otiskl seznam p. K. Chaura ve svých Numismatických zprávách a p. Kunc ve svém Sběrateli a byl vložen laskavostí Společnosti přátel starožitností českých v jejím listě Casopisu přátel starožitností českých, za což jim všem srdečně děkujeme. Touto akcí bylo do dneška prodáno 209 publikací za K 4150.—, takže lze říci, že se náš podnik setkal s dobrým úspěchem.

Jako v minulých letech, tak i letos poskytla nám Akademie věd a umění subvenci K 1000.— a Ministerstvo školství a národní osvěty K 600.—, za což jim přísluší náš dík. Posléze uvedená částka bude vyúčtována v r. 1940.

Společnost darovala Numismatickému oddělení Národního musea ze svého majetku 12 medailí (2 stříbrné a 10 bronzových) rakouských a maďarských, vydaných u příležitosti hospodářských výstav a jako odměny za zásluhy o hospodářský život.

Z publicistické činnosti členů naší Společnosti v r. 1939 uvádíme pojednání p. doc. Gustava Skalského: Výprava Břetislava I. do Polska, které bylo vydáno jako zvláštní otisk z Casopisu Národního musea. Pan ing. Bedřich Augst vydal u Chaury Čínské mincovnictví, které vyjde rovněž v jazyku norském, což nás upřímně potěšilo.

V nakladatelské činnosti členů naší Společnosti v r. 1939 vydal Frant. Kunc X. ročník časopisu Sběratel a Karel Chaura VI. ročník Numismatických zpráv; oba časopisy, přinářející vesměs příspěvky našich členů, dobře splňují svá poslání.

Redakci časopisu Sběratel děkujeme, že s obvyklou ochotou uveřejňovala zprávy o schůzích naší společnosti.

Zpráva jednatelská, pokladní, knihovnická i archivářská byly pak k návrhu revisorů schváleny.

Poté přednášel p. doc. dr. Skalský o nálezích mincí jako pramenu nejstarších českých dějin. Pojednav o významu nálezů mincí pro dějepisné badání všeobecně, ukázal na českém příkladě, jak studium nálezů mincí podává nám obraz hospodářského, společenského a kulturního stavu našich zemí na úsvitě jejich dějin na vyšší úrovni, než se dosud předpokládalo.

Členská schůze 5. dubna 1940 (p. řed. Pilát). P. dr. K. Turnwald přečetl svůj článek »Jezdec na antických mincích«, otištěný v časopise Salon č. 3. roč. XIX., doplnil jej vysvětlivkami a předložil příslušné ražby. P. předn. Kraumann dodatkem předložil ukázky ruských mincí s jezdcem z let 1510—1790.

Schůze správního výboru 12. dubna 1940 (p. řed. Pilát). Ustavil se výbor. I. místopředsedou zvolen p. dr. Mastný, II. místopředsedou p. doc. dr. Skalský, účetním p. prok. Sojka, správkyň knihovny pí. dr. Nohejlová, II. jednatel p. ing. Vejvoda, archivářem p. ing. Dobrý.

Debatní večer 19. dubna 1940 (p. řed. Pilát). Přednášel p. řed. Pilát o příbuzenství mezi českými a španělskými králi a jejich medailích. (Otištěno v Num. zprávách, 1940, č. 1.) Přednášku doprovodil přednášející ukázkami medailí vlastních a z majetku p. Chaury.

Členská schůze 3. května 1940 (p. řed. Pilát). P. předn. Kraumann přednášel o mincích býv. republiky Rakouské, zvláště o obrazech osobností kulturního života rakouského na dvoušilinkových mincích. Přednáška byla doprovázena ukázkami příslušných ražeb.

Debatní večer 17. května 1940 (p. řed. Pilát). P. Floss přednášel o ražbách Františka Josefa I., jež rozdělil na čtyři typy podle portréту císařova a přinesl zajímavé ukázky celých serií mincí.

Členská schůze 7. června 1940 (p. řed. Pilát). Přednášel p. dr. K. Turnwald o mincích s pohledy na města, budovy a krajiny. Staré Řecko personifikovalo na mincích

města ženskou postavou s hradební korunou na hlavě. Na římských mincích objevují se obrazy budov a chrámů. Středověké denáry a brakteáty nesou primitivně stylisované obrazy lomenic chrámů. V období gotickém a za renesance vzniká architekturní heraldika. Nejhojněji užívá k výzdobě mincí pohledů na města barok a rokoko. I doba moderní přináší obrazy měst, budov a krajín na mincích běžných, pamětních i nouzových. Pan Chaura pak dal kolovati dodatkem k přednášce dosud neznámý dvoutolar Karla VII. s pohledem na Řezno (Regensburg).

Debatní večer 21. června 1940 (p. řed. Pilát). P. ing. Vejvoda přinesl několik ukázek mincí staro-, stře- i novověkých. Byly předloženy publikace člena společnosti p. řed. Klapky z Vlastějovic, jež autor společnosti věnoval.

Členská schůze 6. září 1940 (p. řed. Pilát). Přednášel p. ing. Augst o mincovnictví osmanských sultánů. Nastínil historický přehled původu rodu osmanských sultánů a vývoje jejich říše, jež se obrátil i v jejich ražbách. Na předložených ukázkách ražeb bylo možno sledovati vzrůst moci a slávy i pád osmanské říše.

Debatní večer 20. září 1940 (p. řed. Pilát). P. K. Chaura připomněl k svátku sv. Václava jeho obrazy na mincích a předložil některé slezské mince s podobou světcovou. P. ing. Augst sdělil zajímavé podrobnosti o ražbě nouzových 20hal. doplatních mincí elektr. podniků z r. 1920, ražených v továrně Vichr a spol. v Lysé n. L. i o ražbě nových dvaceti- a padesátihalčových mincí.

Členská schůze 4. října 1940 (p. řed. Pilát). P. řed. Pilát zasadil do širšího historického rámce zprávu o svém objevu návrhu na první rožmberské dukáty s přípisem kronikáře Břežana, nalezeném při letošní návštěvě třeboňského archivu. (Otištěno v Num. čas. 1940). P. dr. Schulz předložil velmi vzácnou bójskou minci knížete Ainorixe asi z let 100 př. Kr. z nálezů v Bratislavě. (Srovn. Num. zpr. 1941, č. 2.).

Debatní večer 18. října 1940 (p. řed. Pilát). Schůze byla věnována uctění památky zesnulého pokladníka společnosti p. řed. Bedřicha Přibila († 11. října 1940). Po smutném projevu p. předsedy přečetla pí. dr. Nohejlová posmrtnou vzpomínku nejbližšího spolupracovníka Přibilova p. řed. Haunera, jež pro nemoc nemohl se sám schůze zúčastnit. Poté přečetl p. jednatel Kraumann krásnou kapitolu o zániku Verein für Numismatik z připravované práce zesnulého o historii sběratelství a numismatiky v Čechách.

Členská schůze 11. listopadu 1940 (p. řed. Pilát). Přítomným rozdan právě vydaný seznam publikací společnosti. Přednášel p. dr. K. Turnwald o iniciálkách a monogramech na mincích. Na četných kolujících ražbách ukázal přednášející zajímavosti a ornamentální zvláštnosti mincovních monogramů a iniciál z různých dob.

Debatní večer 15. listopadu 1940 (p. řed. Pilát). P. řed. Pilát promluvil o některých ražbách císaře Karla VI. u příležitosti výročí jeho smrti. Výkladem doprovodil četné ukázky medailí a korunovačních peněz Karla VI. a Marie Terezie. P. ing. Dobrý ukázal pamětní medaile na světovou válku, vydané Tyrolskem, Rakousky, Maďarskem a Bulharskem. P. dr. Turnwald dal kolovati dvě čtyřdrachmy makedonské z konce vlády Filipa II. a z počátku vlády Alexandra Velikého.

Členská schůze 6. prosince 1940 (p. řed. Pilát). Přednášela pí. dr. Nohejlová o ražbách budějovické mincovny kol r. 1600. Tato přednáška byla částí větší práce, která jest uveřejněna v Num. časopise 1940. P. Chaura předložil novou medaili raženou Kroužkem přátel starožitností a numismatiky v kraji Pernštejnském na paměť šestistého výročí povýšení Pardubic na město.

Debatní večer 20. prosince 1940 (p. řed. Pilát). P. *Chauva* promluvil o ražbách z olova. Olova jako ražebního kovu se užívalo na pečeti, plomby, nouzové peníze, ke zkušebním odražkům, na lidové medaile. Předložil dvě unikátní olovené medaile-amulety katolických vojáků Ferdinanda II. a III. P. *ing. Dobrý* předložil ukázky čestných a pamětních medailí a odznaků Německé Říše.

1941.

Členská schůze 3. ledna 1941 (p. řed. Pilát). Přednášel p. *ppl. v. v. Janovský* o vývoji moderního medailérství se zvláštním zřetelem k pracím vídeňského medailéra prof. R. F. Marschalla. V době, kdy po hlubokém úpadku medailérství v 17. stol. nastal jeho nový rozkvět nejprve ve Francii a pak v ostatní Evropě, vznikla ve Vídni (Wien) v 19. století zásluhou prof. Scharffa zvláštní škola. Jedním z nejvýznamnějších žáků Scharffových byl Rudolf Ferdinand Marschall, o jehož životním a uměleckém boji přednášející promluvil. K ilustraci předložil ukázky medailí Scharffových, Marschallovyých a Tautenhaynových.

V roce 1940 a 1941 přistoupili tito noví členové:

Boskovice, Musejní spolek.
 Bystřice pod Hostýnem, Krajské museum.
 Bzenec, Musejní spolek pro Bzenec a okolí.
 Dobruška, Městské museum (Vlastivědné museum pro Opočensko).
 Holice, Městské museum.
 Jevíčko, Vlastivědné museum města Jevíčka.
 Kunštát na Moravě, Musejní spolek.
 Mělník, Krajský musejní spolek.
 Nové Strašecí, Okresní museum.
 Olomouc, Vlastenecký spolek musejní.
 Plzeň, Národopisné museum Plzeňska.
 Rožmitál pod Tř., Městské museum.
 Roudnice nad Labem, Městské museum prof. Rozuma.
 Staré Město na Moravě, Musejní spolek »Starý Velehrad - Staré Město«.
 Tišnov, Podhorácké museum.
 Uherské Hradiště, Slovácké museum.
 Uhlířské Janovice, Okresní musejní sbor.
 Valašské Meziříčí, Musejní společnost.
 Vizovice, Musejní spolek.
 Vlašim, Městské museum.

Frydrych Antonín, obchodník, Jamnice (Jamnitz) 43, okr. Opava (Troppau).
Hejzlar Josef, prokurista fy Barhoň, Praha XVI., Kinského tř. 29.
Ing. Kadeřábek Oldřich, Praha-Motol, Pod Homolkou 176.
Ing. Krčma Jaroslav (Spolek pro chemickou a hutní výrobu), Praha II., Štěpánská 28.
Kostrba František, stavitel, Praha XIX., Na Pískách 1411.
JUDr. Kudrna Otakar, advokát, Netolice.
Lukáš Václav, Praha III., Karmelitská 25.

Mánek Václav, profesor reálného gymnasia, Jičín.
Marek Josef, vedoucí fy Císař, Praha I., Dlouhá tř. 7.
PhDr. Maule Václav, odborový přednosta M. š. a n. o., Praha XIX., Nad Paťankou 6.
PhDr. Nožička Josef, úředník Archivu ministerstva zemědělství, Praha II., Těšnov 65.
Schneider František, tech. kontrolor cukrovaru, Brodek u Přerova.
Ing. Stáně Emil, Slatiňany u Chrudimě.
MVDr. Stojan Josef, městský zvěrolékař, Bystřice pod Hostýnem, Horní 76.
Válek František, Valašské Meziříčí, Máchova ul. č. 812.
Vávra František, četnický vrchní strážmistr, Ledec nad Sázavou.
Ing. Weinfurter Jiří, Praha II., Vyšehradská 31.

INHALT.

František Křížek: Neue römische Münzen aus Mähren. — Als Fortsetzung meines Aufsatzes in dieser Zeitschrift Jg. IX., 1933, S. 32—44 gelangen hier weitere römische Münzen zur Veröffentlichung und einige ältere Münzen werden einer Revision unterzogen. Wo nicht anders angemerkt ist, handelt es sich um Exemplare aus den Sammlungen des Mährischen Landesmuseums in Brünn. Im ganzen sind es 33 Münzen aus Streufunden und verschiedenen Fundstätten und umfassen die Zeit von Nero bis Valentinian I. Zu den bisherigen Fundstätten treten 10 neu hinzu (Nr. 2, 28, 6, 5, 24, 30, 20, 4, 13 u. 9). Am häufigsten ist die Umgebung von Brünn und das Marchgebiet vertreten, vereinzelt liegen Fundorte an den alten Verbindungsstraßen. Bloß die Burg Cimburk bei Mährisch-Trübau und der Ort Rossna bei Neustadl liegen abseits. Von den bei Cohen angeführten Typen unterscheiden sich Nr. 18 (bei Cohen nur SECVRITAS PVBLICA, hier SECVRIT PVBL), 22 (bei Cohen nur in Gold und Silber, hier Kupfer), 25 (bei Cohen Revers nach rechts, hier nach links), 28 (bei Cohen mit Helm, hier Diadem), 31 und 32 (bei Cohen Büste nach links, hier nach rechts). Anm.: Naleziště = Fundort, sbírka = Sammlung, okres = Bezirk. (S. 5—12.)

František Křížek: Römische Münzen aus Muschau. — Aus den Sammlungen des Mährischen Landesmuseums in Brünn veröffentlicht und revidiert der Verfasser 10 römische Münzen, die auf dem Muschauer Burgstall gefunden wurden, wo die bisher bekannte nördlichste römische Station im Donaugebiet stand. Die ersten 6 Münzen stehen mit der römischen Ansiedelung auf dem Burgstall in absoluter Verbindung, wogegen die anderen zur Station, wie sie uns heute bekannt ist, keine Beziehung haben können, denn diese römische Station stammt unstreitbar aus der Hadrianisch-Antoninischen Zeit (vgl. meinen Aufsatz in Anm. 7) und überdauerte, soweit uns heute bekannt ist, kaum das Ende der Markomannenkriege. Ob die Station auch später noch von den Römern benützt wurde, ist bisher unbekannt. (S. 13—16.)

František Křížek: Einige römische Münzen aus der Gegend von Trenčín. — In Museum des Bades Piešťany in der Slowakei befinden sich 8 römische Münzen, welche entweder in Trenčín oder in der unmittelbaren Umgebung gefunden wurden. Sie umfassen den Zeitraum von 89 v. Chr. bis zu Maximianus Herculus. Sicher stehen diese Münzen in keiner direkten Beziehung zu der vorausgesetzten römischen Militärstation, welche auf dem Kataster des heutigen Trenčín gestanden haben dürfte. So scheinen diese Münzen ein Beleg römischer Handelstätigkeit zu sein, nicht aber ein Beweis der römischen Okkupation. (Seite 17 bis 19.)

Gustav Skalský: Studien über böhmische und mährische Brakteaten IV. Der Fund bei Hennersdorf am Rollberge. (Taf. I.) — Der Fund wurde in dieser Zeitschrift 1927, S. 30—38, beschrieben und besprochen. Da seither neue wichtige, zum Teil bisher unbekannt Münzen aus diesem Funde erworben worden (die Typen der Gruppe B) und die Studien über böhmische und mährische Brakteaten II. und III. des Autors erschienen sind (in dieser Zeitschrift 1932, S. 28 ff. und 1935-36, S. 1 ff.), welche die Ent-

wicklung der böhmischen Brakteatenprägung in neuem Lichte erscheinen lassen, ist es notwendig den Hennersdorfer Fund, einen der reichsten und bedeutsamsten aus der zweiten Hälfte des 13. Jh., noch einmal zu untersuchen, wobei auf den Vergleich mit anderen Funden, in welchen dieselben Typen vorkamen, besonderes Gewicht gelegt wird. Die Vergrabungszeit fällt in die letzten Jahre des 13. Jh. wie die meißnischen Brakteaten (A₃₁—34, B, Meißen 1—3) beweisen, der Kern des böhmischen Bestandteiles ist aber bald nach 1280 abgeschlossen, denn die am zahlreichsten vertretenen Typen A₁—A₄ gehören in die letzten Jahre der Regierung Přemysl II. und in den Beginn der Regierung Wenzel II. Nur vereinzelte, an Stücken arme Typen, davon A₉ bestimmt am Ende des 13. Jh. geprägt, gehören in die Zeit etwa 1285—1300. Die Bedeutung des Fundes liegt in seiner Zusammensetzung. Er enthielt 430 böhmische und mährische Brakteaten und 2 böhmische zweiseitige Denare Přemysl II., 16 wohl schlesische, 43 meißnische Brakteaten, 6 verschiedene deutsche Münzen und 1 Friesacher Pfennig. Unter den böhmischen war ein großer Brakteat (B₁) aus der Zeit 1250—1260, 33 Stücke der kleineren Übergangstypen mit dem sitzenden Könige (A₆, 7, B₂, 3) und 396 Brakteaten mit großem Bilderreichtum, wie sie seit etwa 1260 nach der Münzreform Přemysl II. bis 1300 in verschiedenen Münzstätten Böhmens und Mährens geprägt wurden. Auf Grund eines Vergleiches mit anderen Funden, der äußeren und inneren Merkmale kann nun angenommen werden, daß die erwähnten Übergangstypen am besten in die Zeit um 1260 zwischen die großen Brakteaten mit dem sitzenden König und die Masse der neuen bilderreichen Brakteaten zu setzen sind. Weiteres ermöglichte die Untersuchung des Hennersdorfer Fundes unter Beiziehung anderer, welche zum allergrößten Teile in die Zeit Přemysl II. gehören, eine Ausscheidung von Gruppen und Typen, welche in der Regierungszeit dieses Herrschers oder bald nach seinem Tode entstanden sind. Es sind neben den schon erwähnten Typen A₁—A₄ und jenen, welche den österreichischen Bindschild tragen, B₄, A₂, B₆, A₈, B₈, A₁₅, A₂₅, B₉, B₁₀ und B₁₁. — Endlich versucht der Autor eine Scheidung der böhmischen und mährischen Prägungen des Fundes aus der Zeit nach 1260 durchzuführen. Der Hennersdorfer Fund enthielt nämlich wie jene aus der Kapelle des hl. Kreuzes in Prag, in Mnichowitz bei Prag und Stiepanau bei Wlaschim einen bedeutsamen mährischen Bestandteil. Andererseits weist er teilweise eine auffallende Verwandtschaft mit den mährischen Funden von Ungerndorf bei Gewitsch und Kralitz bei Prossnitz auf, welche auch böhmische Brakteaten enthielten. Da in dieser Zeit böhmische Münzen ziemlich oft in Mähren und noch häufiger mährische in Böhmen vorkommen, ist die Zuteilung schwer. Als mährisch können aus dem Hennersdorfer Funde angesehen werden A₁₄, A₁₆, A₁₈, A₁₉, A₂₂, A₂₃, A₂₄, A₂₅, A₂₆ und wohl auch A₁₃, A₁₇ und A₂₁. Unsicher ist die Zuteilung von A₁₁ und A₁₂. Alle diese mährischen Brakteaten stammen aus der 2. Hälfte des 13. Jh. wie die übrigen Münzen des Fundes. Der wohl zufällig in den Fund verirrt Brakteat A₁₆ (Abbildung im Text) scheint eine přemyslidische Prägung der 2. Hälfte des 12. Jh. aus dem später Oberlausitz benannten Gebiete zu sein. (S. 20—39.)

Franz Papoušek: Die Groschen-Prägestempel im Troppauer Gymnasial-Museum. — Die Angaben des schlesischen Geschichtsschreibers Professor Faustin Ens im Anhang zum II. Teile seines Werkes »Das Oppaland« (Wien 1835, S. 157—216) über die Errichtung und den damaligen Stand des Troppauer Vaterländischen, jetzt Gymnasial-Museums, nach welchen sich unter den schlesischen Altertümern auch »der Münzstempel des Johann Georg Herzog von Jägerndorf und Markgraf von Brandenburg, in der Jägerndorfer Stadtmauer aufgefunden, und zwei Münzstempel für die sogenannten böhmischen Groschen von König Wenceslaw II., in einer Gartenmauer zu Langendorf (Anm. bei Jägerndorf) aufgefunden«, befanden, sowie die Mitteilung des Erasmus Kreuzinger in seiner »Chronik der alten und neuern Zeit Troppau's« (Troppau 1862, S. 231) über dieselben Musealgegenstände gaben dem Verfasser Anlass zur Nachforschung nach diesen Münzprägestempeln. Mit Hilfe führender Persönlichkeiten der Troppauer Museen wurden diese Stempel

aufgesucht und dem Verfasser zur Beschreibung bereitgestellt; sie sind also noch heute »auf der Welt«.

I. Die Prägeeisen der Prager Groschens. Anstatt der von Ens angebenen zwei Prägestempel der Prager Groschen des Königs Wenzel wurden ihm drei Stück und zwar ein Obereisen und zwei Stöcke zum Studium vorgelegt, die nach genauer Untersuchung nicht als dem König Wenzel II., sondern dem König Johann von Luxemburg (1310—1346) gehörig ermittelt wurden. Das Obereisen ist nur 91 mm lang und wiegt 600 g, von den Stöcken wiegen der größere 1275 g bei einer Länge von 169 mm und der kleinere 585 g, welcher 106 mm Länge aufweist. In die Prägeflächen sind die bekannten Bilder des Averses und des Reverses der Prager Groschen eingraviert, die aber nicht besonders gut erhalten sind. Die Gravierung des Obereisens entspricht dem von Prof. J. Smolík beschriebenen Groschen (Avers) entweder Nr. 14 L. b. oder Nr. 17. L. b., die der Stöcke (Revers) Nr. 3. R. Beide Stöcke bestätigen die Richtigkeit der Vermutung des Prof. J. Smolík, daß der Revers der Groschen in den Stock gestochen wurden und ihrer Begründung.

II. Das Prägeeisen des Groschens (Dreikreuzers) Johann Georgs, Herzogs von Jägerndorf und Markgrafen von Brandenburg für das Jahr 1616. Das Obereisen ist 142 mm lang und wiegt 1185 g. In die Prägefläche ist das Wappen der Jägerndorfer Hohenzollern (geviertelt mit den Schilden im 1. Felde von Nürnberg, im 2. Felde von Brandenburg, im 3. Felde von Pommern, im 4. Felde von Zollern, und im Mittelschilde der schlesische Adler) und die Umschrift: GROS · ARG · 616 Ⓞ eingraviert. Das ursprünglich für das Jahr 1615 fertiggestellte Prägeeisen wurde durch eine Berichtigung der letzten Jahreszahlziffer auf 6 auch für das Jahr 1616 verwendbar gemacht. Von der bei Friedensburg-Seger, Tafel 41, Nr. 3368 befindlichen Abbildung unterscheidet sich die Umschrift dadurch, daß Anstatt CRV: im Prägeeisen zum zweitenmal ARG: gestochen wurde. Eine mit diesem Prägeeisen geprägte Münze konnte bis jetzt nicht ermittelt werden. (S. 40—46.)

Rudolf Pilát: Entwürfe für den ersten Rosenberger Dukaten im Wittingauer Archive. — Der Autor fand zwei dieser Entwürfe unter den Rechnungsausweisen der Reichensteiner Münzstätte im Archive des Fürsten von Schwarzenberg in Wittingau (s. Abbild. Nr. 1 und 2). Sie stammen aus d. J. 1582, sind auf der Rückseite vom damaligen Rosenbergschen Archivare Václav Břežan beglaubigt und sind wohl das Werk des Breslauer Eisenschneiders Mates Kauerhase. Zur Prägung der ersten Dukaten des Wilhelm von Rosenberg im J. 1582 im schlesischen Reichenstein wurde der einigermaßen abgeänderte erste Entwurf benützt. Der Autor stellt fest, daß noch andere Entwürfe verfertigt wurden, welche sich jedoch nicht im Wittingauer Archive befunden. (S. 47—49.)

Emanuela Nohejlová: Die Prägungen der Münzstätte in B.-Budweis um d. J. 1600 (Die böhmischen Taler mit dem s. g. Hundeskopfe und Bartholomäus Albrecht. Taf. II. und III.) — Es ist nicht zum erstenmale, daß man das Leben und die Tätigkeit des Nürnberger Kaufmannes und Erzkäufers B. Albrecht in der numismatischen Fachliteratur einer näheren Betrachtung unterzieht. Und doch ist sein Anteil am Münzwesen der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts nicht immer und nicht überall richtig aufgeklärt worden. B. Albrecht versuchte durch das Einkaufen alles erreichbaren Münzmaterials in Gold und Silber in jeder Form, besonders als s. g. Pagament, den Dukaten- und Talerhandel seiner Zeit zu beherrschen. Er ließ sich sein Material unter den gewöhnlichen Bedingungen von neuem prägen. Damit er den Preis der neu in Umlauf gesetzten Münzen diktieren könnte, mußte er natürlich auch gute und vollhaltige Münzsorten kaufen und schmelzen lassen. Er behauptete jedoch, daß er nur die geringhaltigen Sorten von

neuem vermünzen lasse. Er schmolz das Material fast immer allein im eigenen Schmelzofen in Nürnberg und es war deswegen schwer ihm eine gesetzwürdige Handlung zu beweisen. Sein Unternehmen wurde in der Literatur bereits genügend dargestellt, jedoch versuchen bis heute einige Numismatiker den Namen B. Albrechts mit gewissen böhmischen Münzmeisterzeichen zu verbinden und damit einige Unklarheiten in den Münzreihen zu beseitigen, mit denen B. Albrecht überhaupt nichts zu tun hatte. Deswegen stellt die Autorin von neuem die Nachrichten über Albrechts Leben und Tätigkeit zusammen, obzwar sie es schon in ihrem Buche Z přiběhů pražské mincovny (Aus der Geschichte der Prager Münzstätte) 1929 und besonders in ihrem Vortrage über B. Albrecht in der Tschechischen numismatischen Gesellschaft am 8. XI. 1929 getan hat. Sie zeigt, wie B. Albrecht nach einer kurzen Wiener Episode das Münzmaterial für die Prager Münzstätte lieferte (i. d. J. 1580—95 Gold, 1588—95 auch Silber, beides mit Ausnahme des Jahres 1591) und wie er mit dem dortigen Münzmeister L. Ercker in Streit geriet. Sie schildert auch seinen Zusammenstoß mit dem Nürnberger Stadtrate und stellt klar, daß Albrechts Gewinn nur in dem Preise des Geldes lag, um welchen er die neu ausgeprägten Münzen in den Umlauf setzte. Er konnte ihn wohl frei diktieren, denn er beschaffte sich das Geld (den Dukaten und den Taler) um einen niedrigeren Wert, als er es ausgab.

Die Autorin zeigt dann, welches Gepräge die Prager Dukaten und Taler aus der Zeit der Lieferungen Albrechts tragen. Der kleine Löwe unter dem Brustbilde des Kaisers ist für die Zuteilung der böhmischen Talermünzen nicht maßgebend. Für den »eigentümlichen« Typus der s. g. Albrechtstaler kann man die Prägungen mit dem Könige in voller Gestalt halten. Sie erschienen in der Zeit der ersten Silberlieferungen Albrechts in die Prager Münzstätte (1588) und wurden nur in dieser geprägt. Albrecht führte weder ein eigenes Münzzeichen (dazu hätte er auch kein Recht gehabt), noch benützte er eigene Prägestöcke, wie einige Schriftsteller immer noch behaupten. Er ließ immer unter den Zeichen der beedeten Münzmeister für sich prägen.

II. In der Fachliteratur sind dem Albrecht einige Münzmeisterzeichen falsch zugeteilt worden. Die Autorin zeigt, wie sie nach und nach richtig eingereiht wurden, wobei die Zuteilung der Zeichen an die Prager und an die Budweiser Münzstätte eine wichtige Rolle spielte. Deswegen führt sie die ganze Reihe der Budweiser Münzmeister von neuem an. Sie kann der bisherigen Forschung gegenüber genau feststellen, wann die Tätigkeit im Budweiser Münzhaus aufhörte. Es geschah im J. 1611, wie das nach der amtlichen Schließung am 23. XI. 1611 zusammengestellte Inventar der dortigen Münzstätte beweist. Dieses hervorragende Zeugnis fand die Autorin in den Schriften des Prager Archives des Ministeriums des Innern mit einigen ergänzenden Nachrichten über die Geschichte der Budweiser Münzstätte. Da ein Versuch gemacht wurde, die Budweiser Taler mit dem s. g. Hundeskopfe nach Nürnberg (dem Auszuge aus der Specifitatio der Verbrechen Barthel Albrechts bei Gebert zufolge) zu verlegen, bemüht sich die Autorin zu zeigen, was aus dem Materiale Albrechts in Nürnberg geprägt worden sein könnte. Die Talermünzen mit dem s. g. Hundeskopfe sind ohne jeden Zweifel Budweiser Prägungen. Dies beweisen vor allem jene Stücke, welche mit anderen unzweifelhaft in Budweis geprägten Münzen gekreuzt sind. Auf Grund genauer Betrachtung der Gepräge wird festgestellt, daß der s. g. Hundeskopf kein besonderes Münzmeisterzeichen, sondern nur eine Variante des Münzmeisterzeichens des Christoph Mattighofer, nämlich eines Löwenkopfes, ist.

III. Christoph Mattighofer amtierte als Münzmeister in Budweis ununterbrochen vom Jahre 1584 bis 1611. Er starb 1613. Seine Lebensangaben hat R. Huyer fast vollständig zusammengestellt. In die Zeit seiner Amtierung gehören also die Talermünzen mit dem s. g. Hundeskopfe, aber auch die Taler aus den Jahren 1603—1611 mit dem Löwenkopfe im Schilde, der oben gerade, unten abgerundet ist, die bis jetzt dem Centurio Lengfelder zugeschrieben wurden (1603—1606 angeblich in Budweis, 1606—1620 in Joachimsthal). Lengfelder ist niemals in irgendeiner amtlichen Funktion in Budweis angestellt gewesen (vor dem Jahre 1606 war er Gegenschreiber der Joachimsthaler Münzstätte); das angeführte

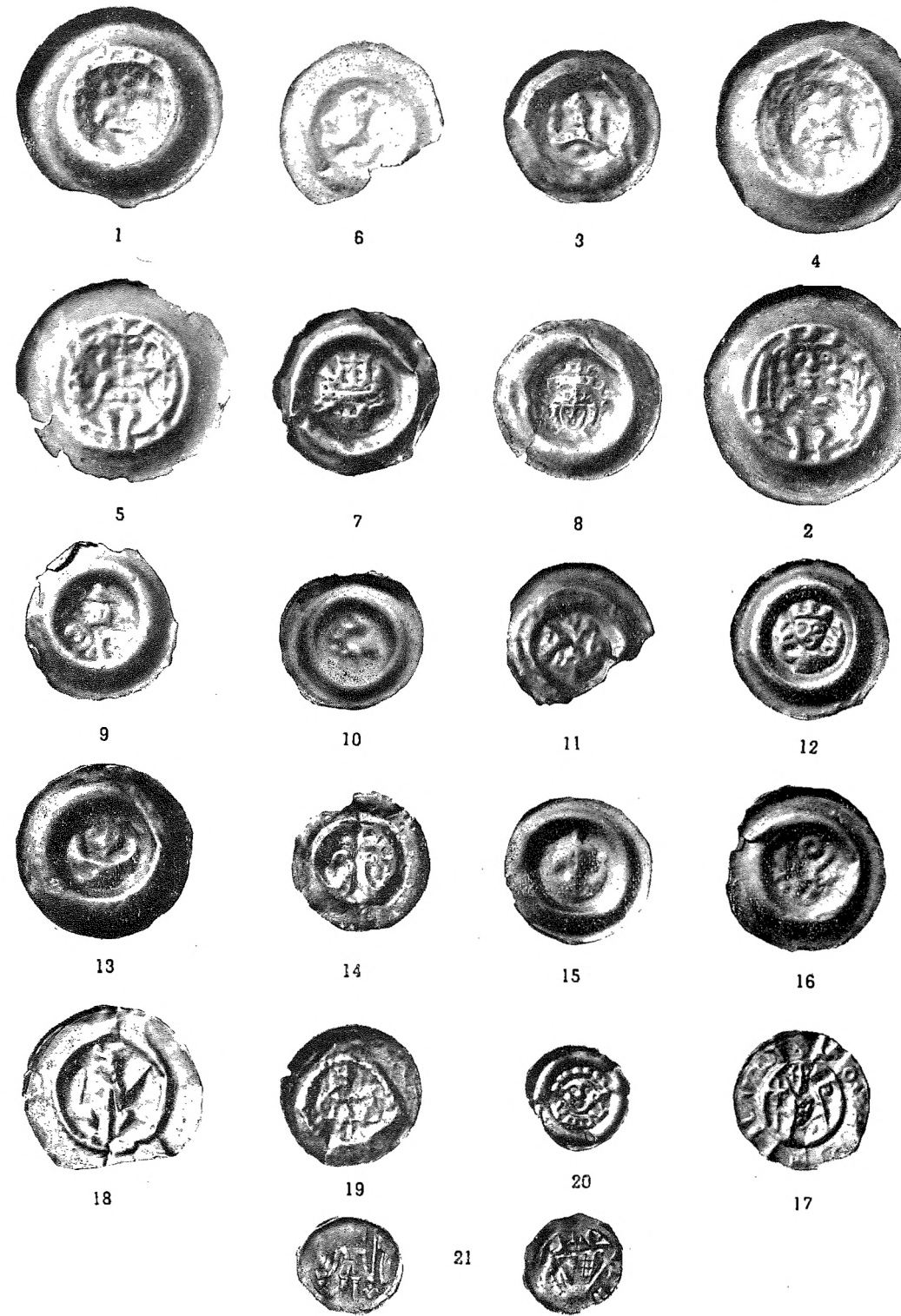
Münzzeichen hat mit ihm nichts zu tun. Es gehört jedoch nach Budweis, wie die gekreuzten Stücke beweisen. Die Prägeisen der Budweiser sowie der Joachimsthaler Münzen hat ein und derselbe Eisenschneider gefertigt: H. K. Greuter in Prag. Dadurch ist die große Ähnlichkeit beider Münzreihen zu erklären. Man kann diese aber gut und leicht sortieren, nicht nur den kleinen Verschiedenheiten des Gepräges nach, sondern auch deswegen, weil Lengfelder den Löwenkopf im Zirkel oder frei in der Umschrift zwischen zwei Punkten als sein Münzmeisterzeichen in Joachimsthal (seit 1606) führte. Diesem neuen Standpunkte gemäß sind die Reihen der Budweiser und Joachimsthaler Prägungen zusammengestellt; so wurde die Lücke, die in dem Budweiser Münzwesen klaffte, beseitigt. Dazu hat besonders das schon erwähnte Münzinventar a. d. J. 1611 beigetragen, denn dort werden auch die Prägestücke für Taler, Halb- und Vierteltaler aufgezählt. So werden die historischen Nachrichten R. Huyers durch numismatisches Material ergänzt. Einige neue Nachrichten über den Budweiser Eisenschneider Bon. Riedel sind ein willkommener Beleg seiner Arbeit für die Münzstätte in Budweis. B. Albrecht hat am dortigen Münzwesen keinerlei Anteil gehabt. (S. 50—78.)

	Seite
Funde	79—97
Literatur	98—100
Personalnachrichten	101—107
Sitzungsberichte der Tschechischen Numismatischen Gesellschaft	108—113

Schriftleitung: Dr. G. Skalský, Prag II., Nationalmuseum.

Administration: F. Kraumann, Prag I., Zeltnergasse 33.

Abonnement: K 50.—.

1

2

3

4

5

4

6

6

Fot. Frant. Tvrz, Praha.

	Cena pro členy	nečleny
E. Majkowski: <i>Plaketa z 13. stol., ražená ke cti sv. Stanislava, krakovského biskupa</i> (17 stran, 1 tabulka)	3.—	5.—
J. Mareš: <i>Václav Seidan a jeho dílo</i> (63 str., 5 tab., vyobr. v textu)	15.—	20.—
E. Nohejlová: <i>Mincovníctví Albrechta z Valdštejna</i> (46 stran, 3 tabulky, vyobrazení v textu)	15.—	20.—
E. Nohejlová: <i>Počátky pražské mincovny za Ferdinanda I.</i> (23 str.)	4.—	6.—
E. Nohejlová: <i>Poznámky o ražbách pražské mincovny I.-IV.</i> (14 str., 1 tab.)	6.—	10.—
E. Nohejlová: <i>Moravská mincovna markeraběte Jošta</i> (26 str., obr. v textu)	3.—	5.—
B. Přibil: <i>Úvod do studia náboženské medaile</i> (30 str., 2 tab., vyobr. v textu)	6.—	9.—
B. Přibil: <i>Soupis československých svátostek, katolických medailí a jetonů</i> (181 stran, 34 tab.)	50.—	75.—
Redakční: <i>Nález mincí a sekaného stříbra ze začátku 11. století u Kelče na Moravě</i> (12 stran, 1 tabulka, vyobr. v textu)	5.—	6.—
G. Skalský: <i>Studie o českých a moravských brakteátech I.—III.</i> (93 stran, 5 tabulek, vyobrazení v textu)	18.—	27.—
G. Skalský: <i>Denáry pražského biskupa Vojtěcha Slavníkovce</i> (21 stran, vyobrazení v textu)	4.—	6.—
G. Skalský: <i>O denárech vyšehradských</i> (18 stran)	3.—	5.—
G. Skalský: <i>Ražba dvoustranných denárů v Čechách v době brakteátové</i> (18 stran, 1 tabulka)	6.—	8.—
G. Skalský: <i>O marce pražské a moravské na rozhraní stol. 13. a 14.</i> (22 str.)	3.—	5.—
G. Skalský: <i>Mikuláš Adaukt Voigt, zakladatel české numismatiky</i> (23 str.)	3.—	5.—
G. Skalský-V. Katz: <i>Nejstarší české mince</i> (polemika) 63 str.	10.—	15.—
G. Skalský-J. Schránil: <i>Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století</i> (22 stran, 1 tabulka)	6.—	9.—
J. Skutil: <i>Moravská addenda k Paulsenovi</i> (17 stran)	2.—	3.—
J. Šejnost: <i>Příspěvek k mincovní technice českých denárů a otázka denáru knížete Václava Svatého</i> (13 str., vyobr. v textu)	3.—	5.—
J. Štolba: <i>Soupis nálezů antických mincí na Kolínsku</i> (19 str., 1 mapka)	3.—	5.—
<i>Popis nálezů z VIII. roč. Num. časopisu 1932</i> (28 str., vyobr. v textu)	3.—	5.—
<i>Popis nálezů z XI./XII. roč. Num. časopisu 1936/37</i> (67 stran, 1 tab.)	8.—	12.—
<i>Popis nálezů z XV. roč. Num. časopisu 1939</i> (72 str., 1 tab.)	8.—	12.—

B. Nákladem jiných vydavatelů:

B. Augst: <i>Čínské mincovnictví</i> (65 str., 5 tab., vyobr. v textu)	10.—	10.—
B. Augst: <i>Parthské mincovnictví</i> (7 str., 1 tab., vyobr. v textu)	5.—	5.—
F. Cach: <i>Studie korunovačního denáru Vratislava II.</i> (12 str., 1 tab.)	2.—	2.—
J. Dobrý: <i>Medaile a plakety ražené na památku F. Palackého</i> (11 str., 4 tab.)	5.—	5.—
J. Dobrý a H. Janovský: <i>Seznam českých vládních mincí 1526—1856</i> (232 strany), vázané	34.—	34.—
nevázané	22.—	22.—
K. Chaura: <i>Čištění mincí a medailí</i> (23 str.)	10.—	10.—
K. Chaura: <i>Denáry českého vévody Vratislava II.</i> (46 str., 4 tab.)	10.—	10.—
K. Chaura: <i>Poklad z Choustníku</i> (Denáry X. a XI. století) (40 str., vyobrazení v textu) vázané	30.—	30.—
V. Katz: <i>Die erzgebirgische Prägemedaille des XVI. Jahrhunderts</i> (292 str., 72 tab., vyobrazení v textu) brožované	230.—	350.—
v kůži vázané	280.—	400.—
V. Katz: <i>Kutnohorské medailérství v XVI. století</i> (14 str., vyobr. v textu)	4.—	6.—
V. Katz: <i>Numizmatické památky na štiavnického Waldbürgera Ulricha Reuttera a jeho rodinu</i> (8 str., vyobr. v textu)	4.—	6.—
V. Katz: <i>Medaile na přátelství</i> (69 str., 14 tab., vyobr. v textu) brožované	18.—	25.—
vázané	28.—	35.—
E. Nohejlová: <i>Z příběhů pražské mincovny</i> (Nástín jejích osudů v letech 1537—1618) (148 stran)	18.—	18.—
G. Skalský: <i>Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví</i> (81 stran, 4 tabulky)	18.—	18.—
G. Skalský: <i>Denáry se jménem Biagoty a Emmy</i> (12 stran)	5.—	8.—
G. Skalský: <i>Nález českých denárů z konce X. století ve Staré Boleslavi</i> (85 stran, 3 tabulky, vyobrazení v textu)	15.—	20.—
G. Skalský: <i>O převodech starých cen s hlediska numizmatického</i> (17 stran)	5.—	8.—
G. Skalský: <i>Stručný přehled vývoje českého mincovnictví</i> (30 str., 5 tab.)	10.—	15.—
G. Skalský: <i>Výprava Břetislava I. do Polska a její význam</i> (28 stran)	4.—	4.—
J. Teisinger: <i>Varianty pražského groše krále Vladislava II.</i> (23 str., 17 tab.)	15.—	18.—
J. Teisinger: <i>Pražský groš krále Václava IV. a jeho varianty</i> (24 strany, 3 tabulky, vyobrazení v textu)	12.—	15.—